

วิสุทธิมคฺคสุส นาม
ปกรณวิเสสสุส
ปฐฺโม ภาโค

(ตติโย กมฺมฏฺฐานคฺคหณนิตฺตเทโส)

ข้อสอบซ่อมเขียน
วิชากลับ ป.ศ. ๙
วัดพระธรรมกาย

คู่มือการใช้

ข้อสอบซ่อมเขียน

๑ เตรียมสมุด ปากกา เลือกฉบับที่ชอบ ๑ ฉบับ

๒ ก่อนเขียนให้อ่านข้อสอบให้จบ ๑ รอบก่อน แล้ววง ๐ หัวตะปู้ไว้ด้วย

เนื่องจากว่า ถ้าเราเขียนทันที เราจะเขียนได้ดีในช่วงต้น ช่วงท้ายจะล้า การที่เราอ่านให้ทั่วก่อน ทำให้เราเห็นภาพรวม กำหนดทำที่ใดก่อน ที่ยังไม่ได้ ไม่แน่ใจ ก็รอดัดลินใจต่อได้

๓ ในการซ่อมเขียน ควรเขียนอยู่ในเวลา ๑ ช.ม.- ๑.๕ ชั่วโมงครึ่ง ก่อน เขียนไม่จบไม่เป็นไร

เนื่องจากว่า การซ่อมเขียนเน้นคุณภาพ ให้เขียนให้ดีที่สุด ได้น้อยในครั้งแรก (อาจจะ ๓ บรรทัด) เป็นเรื่องธรรมดา พอครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ จะเขียนได้มากขึ้นเอง จนครั้งหลังๆ

๑ ช.ม. ก็สามารถเขียนได้ จนจบข้อสอบเอง

๔ เขียนเสร็จ (๑ ช.ม.) ให้ตรวจทันที และถือโอกาสดูเลยไปตรงที่ยังไม่ได้เขียนด้วย

๕ ในการเขียน ครั้งแรก ไม่ต้องทวน แต่ครั้งถัดไป ตรวจเสร็จให้ทวนฉบับเก่าทุกครั้ง

แล้วใส่เครื่องหมายรอบไว้ (IIII) จนฉบับนั้น ครบ ๑๐ รอบแล้วค่อยหยุด

(ไม่ควรหักโหมทำทีเดียว แต่ทำทุกครั้งหลังตรวจ ในวันที่ว่างเขียน ก็เป็นใช้ได้)

เนื่องจากการทวนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใน ๔ ขั้นตอนของการทำปัญหาบาลี

อันได้แก่ อ่าน เขียน ตรวจ และทวน

การอ่าน ให้อ่านตามถนัด วางตารางอ่าน จะกำหนดหน้า กำหนดวัน กำหนดรอบ ตามถนัด

การเขียน เขียนเท่าที่เขียนได้ ไม่เน้นว่าต้องอ่านมาก่อน เป็นการหัดแต่งไทยไปในตัว

ไม่ต้องเน้นว่าต้องเขียนจบ แต่จะไปชดเชยด้วยการตรวจ และทบทวน

การตรวจ ทำให้เราเห็นข้อด้วย และเห็นความใกล้เคียงในการตีความศัพท์ของเรา ค่อยๆดู ก็จะเห็นทุกอย่าง เป็นการทบทวนหลักทั้งหมดเป็นอัตโนมัติ

การทวน เนื่องจากการเขียนและตรวจมาทุกฉบับ ล้วนใช้เวลาเยอะ และยังไม่ทันได้ใช้ ก็ลืมเสียแล้ว ตราบเท่าที่เรายังทำภารกิจคือการสอบยังไม่เสร็จ เป็นความจำเป็นที่เราต้องทบทวน แต่จะทวนทั้งหมดมันย้อมไม่ทัน เราจึงเลือกทวนฉบับที่เขียนก่อน ถ้าตรงในห้องสอบ ก็เป็นอุปการะมาก แม้ไม่ตรงก็ยังมีคามมั่นใจ เพราะจะไม่รู้สึกคลังศัพท์ไม่มี หรือมีน้อย จนขาดความมั่นใจ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ บรรดาสมาธิหมวด ๔ หมวด ๔ ที่ ๑ ฟังทราบอธิบายดังนี้ ฯ ฟังทราบว่า สมาธิที่มีปฏิปทา ลำบาก ทั้งเมื่อภิกษุช้ำก็มี สมาธิมีปฏิปทาลำบาก แต่เมื่อภิกษุเร็วก็มี สมาธิมีปฏิปทาสะดวก แต่เมื่อภิกษุช้ำก็มี สมาธิมีปฏิปทาสะดวกทั้งเมื่อภิกษุเร็วก็มี ฯ ในคำว่าปฏิปทาและภิกษุช้ำนั้น สมาธิภาวนา อันเป็นไปเริ่มแต่ปฐมสมันนาหาร ไปจนถึงอุปจารแห่งฌานนั้น ๆ เกิดขึ้น ท่านเรียกว่า ปฏิปทา ฯ ส่วนภิกษุช้ำอันเป็นไปตั้งแต่อุปจารจนถึงอัปปนา ท่านเรียกว่า ภิกษุช้ำ ฯ ก็แลปฏิปทานี้ ย่อมเป็นการลำบาก คือเป็นการยาก หมายความว่า เจริญไม่สะดวก สำหรับคนบางคน เพราะกรรมอันเป็นข้าศึก มีนิวรณ์เป็นต้นยึดจิตโดยเกิดขึ้นท่องเที่ยวในจิต ฯ เป็นการสะดวกสำหรับบางคน เพราะไม่มีกรรมอันเป็นข้าศึกนั้น ฯ ภิกษุช้ำก็ย่อมเป็นช้ำ คือเป็นเหนียวๆ ไม่เป็นไปฉับพลัน สำหรับคนบางคน เป็นเร็ว คือไม่เป็นเหนียวๆ เป็นไปฉับพลันสำหรับบางคน ฯ ฟังทราบวินิจฉัย ในปฏิปทาและภิกษุช้ำนั้น ในบรรดาสิ่งสัปปายะและอสัปปายะทั้งหลายก็ดี บุพกิจทั้งหลายมีการตัดปลิโพธเป็นต้นก็ดี อัปปนาโกศลทั้งหลายก็ดี ซึ่งข้าพเจ้าจักพรรณนาข้างหน้า พระโยคาวจรผู้ได้เสพลีอัสสัปปายะ ปฏิปทาของพระโยคาวจรผู้นั้น ย่อมเป็นการลำบาก และภิกษุช้ำของเขาก็เป็นช้ำ ฯ ปฏิปทาของพระโยคาวจรผู้ได้เสพลีอัสสัปปายะ ย่อมเป็นการสะดวก และภิกษุช้ำก็เร็ว ฯ ส่วนว่าพระโยคาวจรผู้ได้ เสพลีอัสสัปปายะในเบื้องต้นแล้ว ได้เสพลีอัสสัปปายะในเบื้องปลาย ฟังทราบว่า ปฏิปทาและภิกษุช้ำของพระโยคาวรนั้นก็คละกัน ฯ นัยเดียวกันนั้น ปฏิปทาของพระโยคาวจรผู้ไม่ทำบุพกิจมีการตัดปลิโพธเป็นต้นให้พร้อมแล้ว มาประกอบภาวนา ย่อมเป็นการลำบาก โดยบรรยายตรงกันข้าม ก็เป็นการสะดวก ฯ อนึ่ง ภิกษุช้ำของผู้ไม่ทำ อัปปนาโกศลให้ถึงพร้อม ย่อมเป็นช้ำ ของผู้ทำอัปปนาโกศลให้ถึงพร้อม ย่อมเป็นเร็ว ฯ อนึ่ง ประเภทแห่งปฏิปทาและภิกษุช้ำเหล่านั้น ฟังทราบด้วยอำนาจแห่งตถุทธาและอวิชา และแม้ด้วยสามารถแห่งความสังสมที่เคยทำมาในสมณะและวิปัสสนา ฯ แท้จริง ปฏิปทาของผู้ถูกตถุทธาครอบงำ ย่อมเป็นการลำบาก ของผู้ไม่ถูกตถุทธาครอบงำ ย่อมเป็นการสะดวก ฯ และภิกษุช้ำของผู้ถูกอวิชาครอบงำ ย่อมเป็นช้ำ ของผู้ไม่ถูกอวิชาครอบงำ ย่อมเป็นเร็ว ฯ อนึ่ง ผู้ใดมิได้ทำความสังสมมาในสมณะปฏิบัติ ของผู้นั้นย่อมเป็นการลำบาก ของผู้มีความสังสมได้ทำไว้ย่อมเป็นการสะดวก ฯ ส่วนผู้ใด มิได้ทำความสังสมมาในวิปัสสนา ภิกษุช้ำของผู้นั้นย่อมเป็นช้ำ ของผู้มีความสังสมได้ทำไว้ย่อมเป็นเร็ว ฯ อนึ่งเล่า ประเภทแห่งปฏิปทาและภิกษุช้ำเหล่านั้น ฟังทราบด้วยอำนาจแห่งกิเลสและอินทรีย์ด้วย ฯ แท้จริง ปฏิปทาของผู้มีกิเลสกล้า แต่อินทรีย์อ่อน ย่อมเป็นการลำบาก ทั้งภิกษุช้ำก็เร็ว แต่ภิกษุช้ำของผู้มีอินทรีย์แก่กล้า ย่อมเป็นเร็ว ฯ ส่วนปฏิปทาของผู้มีกิเลสอ่อน และอินทรีย์อ่อน ย่อมเป็นการสะดวก

แต่อภิญาเป็นซ้ำ แต่ว่าอภิญาของผู้มีอิทธิพลย่อมเป็นเร็ว ดังนี้ ๑ ในปฏิปทาและอภิญาเหล่านี้
บุคคลใดได้สมาธิด้วยปฏิปทาลำบาก และด้วยอภิญาซ้ำ สมาธินั้นของบุคคลนั้นเรียกว่า ทุกขาปฏิปโท
ทหธาภิญา ด้วยประการฉะนี้ ๑ นัยนี้พึงกล่าวแม่ในสมาธิ ๓ ที่เหลือ ๑ อย่างนี้แล สมาธิเป็น ๔ โดย
จำแนกตามความปฏิบัติและความรู้มีทุกขาปฏิปทาหธาภิญาเป็นต้น ๑

๑ จตุกเกส ปฐมจตุกเก ๗ อตถิ สมาริ ทุกขาปฏิปโท ทนฺธาภินฺโณ อตถิ ทุกขาปฏิปโท
ชิปฺปาภินฺโณ อตถิ สุขาปฏิปโท ทนฺธาภินฺโณ อตถิ สุขาปฏิปโท ชิปฺปาภินฺโณติ ๗ ตตถ ปฐม-
สมนฺหาหารโต ปฏฺฐาย ยาว ตสฺส ตสฺส ฉานสฺส อุปจาร์ อุปฺชชฺติ ตาว ปวตฺตา สมาริกาวนา
ปฏิปทาติ วุจฺจติ ๗ อุปจาร์โต ปน ปฏฺฐาย ยาว อปฺปนา ตาว ปวตฺตา ปณฺญา อภินฺญาติ
วุจฺจติ ๗ สา ปเนสา ปฏิปทา เอกจฺจสฺส ทุกฺขา โหติ นีวรณาทิปฺจจฺนีกธมฺสมฺมาจาร์คฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
กิจฺจมา อสุขาเสวนาติ อตฺถโ ๗ เอกจฺจสฺส ตพฺภาเวน สุขา ๗ อภินฺญาปิ เอกจฺจสฺส ทนฺธา โหติ
มนฺหา อสฺมึปวตฺตี เอกจฺจสฺส ชิปฺปา อมนฺหา สฺมึปวตฺตี ๗ ตตถ ยานิ ปฺรโต สปฺปายาสปฺปายานิ
จ ปฺลิวุชฺชฺเจทาทีนํ ปุพฺพกิจฺจานิ จ อปฺปนา-โกสฺสลลฺลานิ จ วณฺณยิสฺสาม เตสุ โย อสฺปฺปายเสวี
โหติ ตสฺส ทุกฺขาปฏิปทา ทนฺธา จ อภินฺญา โหติ ๗ สปฺปายเสวินํ สุขาปฏิปทา ชิปฺปา จ
อภินฺญา ๗ โย ปน ปุพฺพภาเค อสฺปฺปายํ เสวิตฺวา อปรภาเค สปฺปายเสวี โหติ ปุพฺพภาเค วา
สปฺปายํ เสวิตฺวา อปรภาเค อสฺปฺปายเสวี ตสฺส โวมิสฺสกกฺตา เวทิตฺพฺพา ๗ ตถา ปฺลิวุชฺชฺเจทาทีกํ
ปุพฺพกิจฺจํ อสมฺปาเทตฺวา ภาวณฺมฺนุชฺชฺตสฺส ทุกฺขาปฏิปทา โหติ วิปริยาเยน สุขา ๗ อปฺปนาโกสฺสลลฺลานิ
ปน อสมฺปาเทตฺสฺส ทนฺธาภินฺญา โหติ สมฺปาเทตฺสฺส ชิปฺปา ๗ อปิจ ตณฺหาอวิชฺชาเสน
สมถฺวิปฺสฺสนาธิการวเสน จาปิ เอตาสํ ปฺภาโท เวทิตฺพฺโ ๗ ตณฺหาภิกฺขุตสฺส หิ ทุกฺขาปฏิปทา โหติ
อนภิกฺขุตสฺส สุขา ๗ อวิชฺชาภิกฺขุตสฺส จ ทนฺธาภินฺญา โหติ อนภิกฺขุตสฺส ชิปฺปา ๗ โย จ สมเถ
อกตาทิการิ ตสฺส ทุกฺขาปฏิปทา โหติ กตาทิการสฺส สุขา ๗ โย ปน วิปฺสฺสนาย อกตาทิการิ โหติ
ตสฺส ทนฺธาภินฺญา โหติ กตาทิการสฺส ชิปฺปา ๗ กิลลสินฺหฺริยวเสน จาปิ เอตาสํ ปฺภาโท เวทิตฺพฺโ ๗
ติพฺพกิลลสฺส หิ มุทฺติหฺริยสฺส ทุกฺขาปฏิปทา โหติ ทนฺธา จ อภินฺญา ติกฺขินฺหฺริยสฺส ปน
ชิปฺปาภินฺญา ๗ มนฺหากิลลสฺส จ มุทฺติหฺริยสฺส สุขาปฏิปทา โหติ ทนฺธา จ อภินฺญา ติกฺขินฺหฺริยสฺส
ปน ชิปฺปา อภินฺญาติ ๗ อิติ อิมาสุ ปฏิปทาภินฺญาสุ โย ปุคฺคฺลํ ทุกฺขาย ปฏิปทาย ทนฺธาย จ
อภินฺญา สมาริ ปาปฺณนฺติ ตสฺส โส สมาริ ทุกฺขาปฏิปโท ทนฺธาภินฺญาติ วุจฺจติ ๗ เอส นโย
เสสฺตตฺเตยปีติ ๗ เอวํ ทุกฺขาปฏิปทา ทนฺธาภินฺญาทิวเสน จตฺตฺพิโ ๗

๑ บรรดาสมาธิหมวด ๔ หมวด ๔ ที่ ๑ ฟังทราบอธิบายดังนี้ ๑ ฟังทราบว่า สมาธิที่มีปฏิปทา
ลำบาก ทั้งมี**อภิญญาช้า**ก็มี สมาธิมีปฏิปทาลำบาก แต่**มีอภิญญาเร็ว**ก็มี สมาธิมีปฏิปทาสะดวก
แต่**มีอภิญญาช้า**ก็มี สมาธิมีปฏิปทาสะดวกทั้ง**มีอภิญญาเร็ว**ก็มี ๑

๑ จตฺตกุเกสุ ปฐมจตฺตกุเก ๑ อตฺตติ สมาธิ ทุกฺขาปฏิปฺโป **ทฺนฺธาภิญฺโญ** อตฺตติ
ทุกฺขาปฏิปฺโป **ชิปฺปาภิญฺโญ** อตฺตติ สุกฺขาปฏิปฺโป **ทฺนฺธาภิญฺโญ** อตฺตติ สุกฺขาปฏิปฺโป **ชิปฺปา-**
ภิญฺญฺติ ๑

ในคำว่าปฏิปทาและอภิญญานั้น สมาธิภาวนา **อันเป็นไปเริ่มแต่ปฐมสมันนาหาร ไปจนถึง**อุปัจารแห่งฌาน
นั้น ๆ เกิดขึ้น ท่านเรียกว่า ปฏิปทา ๑ ส่วนปัญญาอันเป็นไปตั้งแต่อุปัจาร**จนถึง**อัปปนา ท่านเรียกว่า
อภิญญา ๑

ตตฺถ **ปฐมสมฺนนาหารโต** ปญฺญาย **ยาว** ตสฺส ตสฺส ฌานสฺส อุปัจาร์ อุปฺปชฺชติ **ดาว**
ปวตฺตา สมาธิภาวนา ปฏิปทาติ วุจฺจติ ๑ อุปัจารโต ปน ปญฺญาย **ยาว** อปฺปนา **ดาว**
ปวตฺตา ปญฺญา อภิญฺญาติ วุจฺจติ ๑

ก็แล**ปฏิปทา**นี้ นั่น ย่อมเป็นการลำบาก คือเป็น**การยาก** หมายความว่า **เจริญไม่สะดวก** สำหรับคนบางคน เพราะกรรมอันเป็นข้าศึกมีนิวรณ์เป็นต้น**ยึดจิตโดยเกิดขึ้นท่องเที่ยวในจิต** ฯ เป็นการสะดวกสำหรับบางคน เพราะ**ไม่มีกรรมอันเป็นข้าศึกนั้น** ฯ อภิญญาเล่าก็ย่อมเป็นข้า คือเป็น**เนือยๆ ไม่เป็นไปฉับพลัน** สำหรับคนบางคน เป็นเร็ว คือไม่เป็นเนือยๆ เป็นไปฉับพลันสำหรับบางคน ฯ

สา ปเนสา **ปฏิปทา** เอกจจสุส ทุกุขา โหติ นิวรณาทีปจจนีถมมสมุทาจารคฺคหณตาย **กัจฉา** อสุขาเสวนาติ อตุโถ ฯ เอกจจสุส **ตทภาเวณ** สุขา ฯ อภิญญาปี เอกจจสุส ทนฺธา โหติ **มนฺทา อสิมปฺปวตฺตี** เอกจจสุส ชิปฺปา อมนฺทา สิมปฺปวตฺตี ฯ

พึงทราบวินิจฉัย ในปฏิปทาและอภิญญานั้น **ในบรรดา**สิ่งสัปปายะและอัสสัปปายะทั้งหลายก็ดี บุพกิจ-
 ทั้งหลายมีการตัดปัสสัทธิโพธเป็นต้นก็ดี อัสสนาโกศลทั้งหลายก็ดี ซึ่งข้าพเจ้าจักพรรณนาข้างหน้า
 พระโยคาวจร**ผู้**ได้ใส่พลสิ่งอัสสัปปายะ ปฏิปทาของพระโยคาวจร**ผู้**นั้นย่อมเป็นการลำบาก และอภิญญา
 ของเธอก็เป็นข้า ฯ

ตตถ **ยานิ** ปฺรโต สปฺปาयाสฺปฺปายานิ จ ปฺลิวุทฺฐปฺจเฉทาทีนํ ปุพฺพกัจฉานิ จ อปฺปนา-
 โกสลฺลานิ จ วณฺณยิสฺสาม **เตสุ โย** อสฺปฺปายเสวี โหติ **ตสฺส** ทุกุขาปฏิปทา ทนฺธา จ
 อภิญญา โหติ ฯ

ปฏิบัติของพระโยคาวจรผู้ได้เสพลิงสัปปายะ ย่อมเป็นการสะดวก และอภิญญาก็เป็นเร็ว ๆ ส่วนว่าพระโยคาวจรผู้ได้ เสพลิงสัปปายะในเบื้องต้นแล้ว ได้เสพลิงสัปปายะในเบื้องปลาย ฟังทราบว่าปฏิบัติและอภิญญาของพระโยคาวจรนั้นก็ละกัน ๆ

สปปายเสวีโน สุขาปฏิบัติ ขิปปา จ อภิญญา ๆ โย ปน ปุพฺพภาเค อสปปายเสวิตฺวา อปรภาเค สปปายเสวี โหติ ปุพฺพภาเค วา สปปายเสวิตฺวา อปรภาเค อสปปายเสวี ตสฺส โวมิสฺสกตา เวทิตพฺพา ๆ

นัยเดียวกันนั้น ปฏิบัติของพระโยคาวจรผู้ไม่ทำบุพกิจมีการตัดปลิโพธเป็นต้นให้พร้อมแล้ว มาประกอบภาวนา ย่อมเป็นการลำบาก โดยบรรยายตรงกันข้าม ก็เป็นการสะดวก ๆ อนึ่ง อภิญญาของผู้ไม่ทำอัปปนาโกศลให้ถึงพร้อม ย่อมเป็นช้า ของผู้ทำอัปปนาโกศลให้ถึงพร้อม ย่อมเป็นเร็ว ๆ

ตถา ปลิโพธฺพจฺเจหาทิกํ ปุพฺพกิจจํ อสมฺปาเทตฺวา ภาวนมนุยุตฺตสฺส ทุกฺขาปฏิบัติ โหติ วิปริยาเยน สุขา ๆ อปฺปนาโกสลลานิ ปน อสมฺปาเทตฺสฺส ทนฺธาภิญญา โหติ สมฺปาเทตฺสฺส ขิปปา ๆ

อนึ่ง **ประเภท**แห่งปฏิบัติและอภิญญาเหล่านั้น พึงทราบด้วยอำนาจแห่งตักขิและอวิชา และแม้ด้วย-
สามารถแห่งความสังสมที่เคยทำมาในสมณะและวิปัสสนา ฯ

อปิจ ตณฺหาวิชฺชาวเสน สมณวิปัสสนาธิการวเสน จาปี เอตาสํ **ปะเทโท** เวทิตฺตฺโพ ฯ

แท้จริง ปฏิบัติของ**ผู้ถูกตักขิครอบงำ** ย่อมเป็นการลำบาก ของผู้ไม่ถูกตักขิครอบงำ ย่อมเป็นการ
สะดวก ฯ และอภิญญา**ของผู้ถูกอวิชาครอบงำ** ย่อมเป็นช้า ของผู้ไม่ถูกอวิชาครอบงำย่อมเป็นเร็ว ฯ

ตณฺหาภิกฺขุตฺตสฺส ทิ ทุกฺขาปฏิบัติ โหติ อนภิกฺขุตฺตสฺส สุขา ฯ **อวิชาภิกฺขุตฺตสฺส** จ
ทนฺธาภิญญา โหติ อนภิกฺขุตฺตสฺส ชิบฺปา ฯ

อนึ่ง **ผู้ใด**มิได้ทำความสังฆมาในสมณะปฏิบัติของ**ผู้นั้น**ย่อมเป็นการลำบาก ของผู้มีความสังฆมิได้ทำไว้
ย่อมเป็นการสะดวก ฯ ส่วน**ผู้ใด**มิได้ทำความสังฆมาในวิปัสสนา อภิญาของ**ผู้นั้น**ย่อมเป็นช้ำ ของผู้มีความ
สังฆมิได้ทำไว้ย่อมเป็นเร็ว ฯ

โย จ สมเถ อกตาทิการโร **ตสฺส** ทุกขาปฏิบัติทา โหติ กตาทิการสฺส สุขา ฯ โย ปน
วิปัสสนาย อกตาทิการโร โหติ **ตสฺส** ทนฺธาภิญา โหติ กตาทิการสฺส ชิปปา ฯ

อนึ่งเล่า ประเภทแห่งปฏิบัติทาและอภิญาเหล่านั้น ฟังทราบด้วยอำนาจแห่งกิเลสและอินทรีย์ด้วย ฯ
แท้จริง ปฏิบัติทาของ**ผู้มีกิเลสกล้า** แต่**อินทรีย์อ่อน** ย่อมเป็นการลำบาก ทั้งอภิญญาก็เป็นช้ำ แต่อภิญา
ของ**ผู้มีอินทรีย์แก่กล้า**ย่อมเป็นเร็ว ฯ

กิลลินฺทริยวเสน จาปิ เอตาสํ ปณฺโท เวทิตฺตฺวโ ๑ **ติพฺพกิเลสสฺส** ทิ **มฺทินฺทริยสฺส**
ทุกขาปฏิบัติทา โหติ ทนฺธา จ อภิญา ติกฺขินฺทริยสฺส ปน ชิปปาภิญา ฯ

ส่วนปฏิปทาของผู้มีกิเลสอ่อน และอินทรีย์อ่อน ย่อมเป็นการสะดวก แต่อภิญญาเป็นช้า แต่หาอภิญญา
ของผู้มีอินทรีย์กล้า ย่อมเป็นเร็ว ดังนี้ ฯ

มณฑกิลเลสสุส จ มุกทินุทริยสุส สุขาปฏิปทา โหติ ทนฺธา จ อภิญญา **ติกฺขินุทริยสุส** ปน
ชิปปา อภิญญาติ ฯ

ในปฏิปทาและอภิญญาเหล่านี้ บุคคล**ใด**ได้สมาธิด้วยปฏิปทาลำบาก และด้วยอภิญญาช้า สมาธิ**นั้น**ของ
บุคคล**นั้น**เรียกว่า **ทุกขาปฏิปโท ทนฺธาภิญฺโญ** ด้วยประการฉะนี้ ฯ นัยนี้พึงกล่าว**แม้ในสมาธิ ๓ ที่เหลือ** ฯ
อย่างนี้แล สมาธิเป็น ๔ โดยจำแนกตามความปฏิบัติและความรู้มีทุกขาปฏิปทา**ทนฺธาภิญฺญา**เป็นต้น ฯ

อิติ อิมาสฺ ปฏิปทาภิญฺญาสุ **โย** ปุคฺคโล ทุกฺขาย ปฏิปทาย ทนฺธาย จ อภิญฺญาย
สมาธิ ปาปุณฺณาติ **ตฺสฺส** โส สมาธิ **ทุกฺขาปฏิปโท ทนฺธาภิญฺญฺติ** วุจฺจติ ฯ เอส นโย
เสสฺสตฺตเยปีติ ฯ เอวํ ทุกฺขาปฏิปทา**ทนฺธาภิญฺญา**ทิวเสน จตุพฺพิโธ ฯ

๑ พุทธยจตุกเก ๙ อตถิ สสมาธิ ปริตโต ปริตตารมมโณ อตถิ ปริตโต อปปรมาณารมมโณ
อตถิ อปรมาณโณ ปริตตารมมโณ อตถิ อปรมาณโณ อปรมาณารมมโณติ ๙ ตตถ โย สสมาธิ อปรป-
คฺโณ อปริขุณฺณสฺส ปจฺจโย ภวิตฺตํ น สกฺโกติ อยํ ปริตโต โย ปน อวพฺพิตฺเต อารมมณฺเณ ปวตฺโต
อยํ ปริตตารมมโณ ๙ โย ปคฺโณ สุภาวิตฺโต อปริขุณฺณสฺส ปจฺจโย ภวิตฺตํ สกฺโกติ อยํ อปรมาณโณ
โย จ วพฺพิตฺเต อารมมณฺเณ ปวตฺโต อยํ อปรมาณารมมโณ ๙ วุตฺตลฺกฺขณโวมิสฺสสฺสกาเย ปน
โวมิสฺสสฺสกาเย เวทิตฺตพฺโพติ ๙ เอวํ ปริตฺตปริตตารมมณฺเณทิวเสน จตฺตพฺโพติ ๙ ตตฺถยจตุกเก ๙
วิภฺขมฺภิตนฺนํ วิตฺตกฺกวิจฺจารปฺปิตฺตฺสฺสสมาธิํ วเสน ปณฺจจฺจกํ ปฐฺมชฺชฺชานํ ตโต วุปรนฺตวิตฺตกฺกวิจฺจาร
ติวฺจกํ พุทฺธิยํ ตโต วิรตฺตปฺปิตฺกํ ทวฺจกํ ตตฺถยํ ตโต ปหฺนฺสฺสํ อฺเปกฺขาเวทฺนาสฺสทิสฺส สสมาธิํ
วเสน ทวฺจกํ จตฺตจฺจํ ๙ อิติ อิมํสํ จตฺตจฺจํ ๙ อณฺณํ องฺคฺมฺมฺมา จตฺตจฺจโร สสมาธิํ โหนฺติ ๙ เอวํ
จตฺตจฺจชฺชานํวเสน จตฺตพฺโพติ ๙ จตฺตจฺจจตุกเก ๙ อตถิ สสมาธิ หานภาคิโย อตถิ จิตฺติภาคิโย อตถิ
วิเสสภาคิโย อตถิ นิพฺเพชฺชภาคิโย ๙ ตตถ ปจฺจนีกสมฺมุทาจฺจวเสน หานภาคิยตา ตทฺนุชฺชมฺมตฺตาย สติยา
สณฺฐานวเสน จิตฺติภาคิยตา อฺปฺริวิเสสํวิเสสวเสน วิเสสภาคิยตา นิพฺพิทาสทฺทสณฺญามนสิการสมฺมุทาจฺจ-
วเสน นิพฺเพชฺชภาคิยตา จ เวทิตฺตพฺพา ๙ ยถา ๙ ปฐฺมสฺส ฌานสฺส ลากิ กามสทฺทตา สณฺญา-
มนสิการา สมฺมุทาจฺจนฺติ หานภาคิณิ ปณฺญา ตทฺนุชฺชมฺมตา สติ สนฺตฺตฺตฺตฺติ จิตฺติภาคิณิ ปณฺญา
อวิตฺตกฺกสทฺทตา สณฺญามนสิการา สมฺมุทาจฺจนฺติ วิเสสภาคิณิ ปณฺญา นิพฺพิทาสทฺทตา สณฺญามนสิการา
สมฺมุทาจฺจนฺติ วิราคฺอุปฺสณฺหิตา นิพฺเพชฺชภาคิณิ ปณฺญาติ ๙ ตาย ปน ปณฺญาย สมฺปยุตฺตตา สสมาธิํ
จตฺตจฺจโร โหนฺตฺติ ๙ เอวํ หานภาคิยทิวเสน จตฺตพฺโพติ ๙

๑ อรรถาธิบายในสมาธิหมวด ๔ ที่ ๒ ฟังทราบดังต่อไปนี้ ๑ ฟังทราบว่าสมาธิมี**อำนาจน้อย** **ทั้งมีอารมณ์แคบสั้น** ก็มี สมาธิมี**อำนาจน้อย** แต่**มีอารมณ์กว้างขวาง** ก็มี สมาธิมี**อำนาจหาประมาณมิได้** แต่**มีอารมณ์แคบสั้น** ก็มี สมาธิมี**อำนาจหาประมาณมิได้** **ทั้งมีอารมณ์กว้างขวาง** ก็มี ๑

๑ ทุตติยจตุกุเณ ๑ อตฺถิ สมาธิ **ปริตฺโต ปริตฺตารมฺมเณ** อตฺถิ **ปริตฺโต อปฺป-**
มาณารมฺมเณ อตฺถิ **อปฺปมาเณ** **ปริตฺตารมฺมเณ** อตฺถิ **อปฺปมาเณ** **อปฺปมาณารมฺมเณ**ติ ๑

ในสมาธิ ๔ นั้น สมาธิใด**ยังไม่เชี่ยวชาญ** ไม่อาจเป็นปัจจัยแห่งฌานเบื้องสูงได้ สมาธินี้จัดเป็นปริตตะ ส่วนสมาธิใดเป็นไปใน**อารมณ์ที่ไม่ขยายตัว** สมาธินี้ จัดเป็นปริตตารมณ ๑

ตตฺถ โย สมาธิ **อปฺปคฺุเณ** อฺุบริชฺฌานสฺส ปจฺจโย ภวิตฺตํ น สกฺโกติ อโย ปริตฺโต โย
ปน **อวทุณฺเณ** อารมฺมเณ ปวตฺโต อโย ปริตฺตารมฺมเณ ๑

สมาธิได้ชื่อว่า **อันพระโยคาวจรบรมดีแล้ว** อาจเป็นปัจจัยแห่งฌานเบื้องสูงได้ สมาธินี้จัด เป็นอปปมาถ
หนึ่ง สมาธิได้เป็นไปในอารมณ์ที่ขยายตัว สมาธินี้จัดเป็นอปปมาถารมณ ๑ ส่วน **นัยแห่งสมาธิที่คละกัน**
พึงทราบโดยคละลักษณะแห่งสมาธิที่กล่าวแล้วเข้ากัน ๑ อย่างนี้แล สมาธิเป็น ๔ โดยจำแนกตามอาณาภาพ
และอารมณ์ มีปริตตปริตตารมณสมาธิเป็นต้น ๑

โย **ปคุโณ** **สุภาวโธ** อุปริชฌานสส ปจฺจโย ภวิตฺถุ **สกุโกติ** อโย อปปมาโณ โย จ
วทุตฺตเต อารมฺมณ ปวตฺโต อโย อปปมาถารมฺมโณ ๑ วุตฺตลกฺขณโวมิสฺสกกตาย ปน
โวมิสฺสกกนโย เวทิตฺพุทฺติ ๑ เอว ปริตฺตปริตฺตารมฺมณาทิวเสน จตฺพุทฺธิ ๑

อรรถธิบายในสมาธิหมวด ๔ ที่ ๓ พึงทราบดังต่อไปนี้ ๑ ปฐมฌาน**ประกอบด้วยองค์ ๕** ด้วยอำนาจจิตก-
วิจาร์ปิติสฺสขและสมาธิ**อันขมนิรณได้แล้ว** **ต่อนั้น** ทุติยฌาน วิตกวิจาร์สงบไป **เหลือองค์ ๓** **ต่อนั้น**
ตติยฌาน ปิตติคลายไป **เหลือองค์ ๒** **ต่อนั้น** จตฺตถฌาน ละสฺสเสยฺย เหลือองค์ ๒ ด้วยอำนาจแห่งสมาธิ
อันประกอบด้วยอุเบกขาเวทนา ๑

ตติยจตฺตเก ๑ **วิภขมฺภิต**นึรณนํ วิตกฺกวิจาร์ปิติสฺสขสมาธิํ วเสน **ปญฺจคฺคิ** ปฐฺมชฺชฌานํ
ตโต วุปฺสนฺตวิตกฺกวิจาร์ **ติวฺงคฺคิ** ทฺตฺติยํ **ตโต** วิรตฺตปฺปิตฺติํ **ทฺวฺงคฺคิ** ตติยํ **ตโต** ปหีนฺสฺสขํ
อุเปกฺขาเวทฺนาสหิตฺสส สมาธิโน วเสน **ทฺวฺงคฺคิ** จตฺตถํ ๑

สมาธิ ๔ **เป็นองค์แห่งฌาน ๔** นี้ ดังนี้ อย่างนี้แล ฯ สมาธิเป็น ๔ โดยเป็นองค์แห่งจตุกฌาน ฯ

อติ อิมลั จตุนัน ฌานานัน **องคภูตา** จตตารโ สมารี โหนติ ฯ เอว จตุกช-
ฌานนุควเสน จตูปพีธ ฯ

อรรถธิบายในสมาธิหมวด ๔ ที่ ๔ ฟังทราบดังต่อไปนี้ ฯ สมาธิ**ที่เป็นหानภาคิยะก็มี เป็นฐิติภาคิยะก็มี**
เป็นวิเสสภาคิยะก็มี เป็นนิพเพธภาคิยะก็มี ฯ

จตุตถจตุกเก ฯ อตถิ สมารี **หानภาคิโย** อตถิ **ฐิติภาคิโย** อตถิ **วิเสสภาคิโย** อตถิ
นิพเพธภาคิโย ฯ

ในสมาธิ ๔ นั้น ความที่สมาธิเป็นหानภาคียะ พึงทราบด้วยอำนาจ**ความฟุ้งขึ้นมาแห่งปัจฉินี้กรรม** ความที่สมาธิเป็นฐิติภาคียะ พึงทราบด้วยอำนาจความหยุดอยู่แห่งสติ**เป็นสภาพควรแก่สมาธินั้น** ความที่สมาธิเป็นวิเสสภาคียะ พึงทราบด้วยอำนาจความได้บรรลุธรรมวิเศษเลื่อนชั้นขึ้นไป และความที่สมาธิเป็นนิพเพชภาคียะ พึงทราบด้วยอำนาจ**ความมุขขึ้น**แห่งสัญญาและมนสิการ อันสทรคตด้วยนิพพิทา ฯ

ตตถ **ปัจฉินี้กสมุทจารวเสน** หานภาคียตา **ตทนุธมุตาย** สติยา สณฺฐานวเสน ฐิติภาคียตา อุปริวิเสสธาติคฺควเสน วิเสสภาคียตา นิพพิทาสทคตสณฺญามนสิการ**สมุทจารวเสน** นิพเพชภาคียตา จ เวทิตพฺพา ฯ

ตั้งท่านกล่าวว่า ฯ **สัญญาและมนสิการ**อันสทรคตด้วยกาม **เกิดขึ้นครอบงำ**บุคคลผู้ได้ปฐมฌาน ปัญญาที่เป็นหานภาคีนี้ สติอันเป็นสภาพควรแก่ปฐมฌานนั้นหยุดอยู่ ปัญญาที่เป็นฐิติภาคีนี้ สัญญาและมนสิการที่สทรคตด้วยความไม่มีวิตก**เกิดขึ้น** ปัญญาที่เป็นวิเสสภาคีนี้ สัญญาและมนสิการอันสทรคตด้วยนิพพิทา **ใกล้ต่อวิราคะ มุขขึ้น** ปัญญาที่เป็นนิพเพชภาคีนี้ ดังนี้ ฯ

ยถา ฯ ปฐมสุส ฌานสุส ลาภี กามสทคตา **สณฺญามนสิการา สมุทจารนฺติ** หานภาคีนี้ ปญฺญา ตทนุธมุตตา สติ สนฺตักฺขลฺลุตติ ฐิติภาคีนี้ ปญฺญา อวิตกกสทคตา สณฺญามนสิการา **สมุทจารนฺติ** วิเสสภาคีนี้ ปญฺญา นิพพิทาสทคตา สณฺญามนสิการา **สมุทจารนฺติ** วิราคฺปสณฺหิตา นิพเพชภาคีนี้ ปญฺญาติ ฯ

แม้สมาธิอันสัมปยุตด้วยปัญญานั้นก็เป็นสมาธิ ๔ ๑ อย่างนี้แล สมาธิเป็น ๔ โดยจำแนกตามฝ่าย
มีหวนภาคิยสมาธิเป็นต้น ๑

ตาย ปน ปณญาย สมฺปยุตฺตา สมาธิปี จตุตฺตารอ โหนตฺตีติ ๑ เอวํ หวนภาคิยาทิวเสน
จตุพพิโร ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนคำเฉลยในปัญหาข้อว่า "สมาธินั้นจะพึงเจริญอย่างไร" นี้พึงทราบต่อไปนี้ ฯ สมาธิได้อันลัมปยุตด้วยอริยมรรค ที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ก่อนแล้วในทุกสมาธิ มีชื่อว่า "นี้สมาธิเป็น ๒ โดยเป็นโลกียะและโลกุตระ" ดังนี้เป็นอาทิ นัยแห่งการเจริญอริยมรรคสมาธินั้นสงเคราะห์เข้ากับนัยแห่งการเจริญปัญญาได้ทีเดียว ฯ เพราะว่า เมื่อเจริญปัญญาแล้ว มรรคสมาธินั้นก็ย่อมเป็นอันเจริญด้วยแท้ ฯ เพราะเหตุนี้เราจะไม่มุ่งเอามรรคสมาธินั้นมากกล่าวแยกไว้ต่างหาก ว่ามรรคสมาธินั้นจะพึงเจริญอย่างไร ๆ ฯ ส่วนว่าสมาธิอันเป็นโลกียะนี้ใด โลกียะสมาธินั้น อันพระโยคาวจรผู้ยังศีลทั้งหลายให้หมดจดโดยนัยที่กล่าวแล้ว ตั้งอยู่ในศีลอันบริสุทธิ์ดีแล้ว บรรดาปัลลิว ๑๐ ประการ ปัลลิวใดของเขามีอยู่ ตัดปัลลิวนั้นเสียแล้วเข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐานผู้เป็นกัลยาณมิตร ถือเอากรรมฐาน ๔๐ ข้อใดข้อหนึ่งซึ่งอนุกุลแก่จริตของตน ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การเจริญสมาธิเสีย อยู่ในวิหารอันเหมาะสม ตัดความกังวลเล็กๆ น้อยๆ แล้ว พึงเป็นผู้ไม่ทำภาวนาวิธิต่างไปให้บกพร่องไป เจริญขึ้นเถิด นี้เป็นความสังเขปในการเจริญสมาธินั้น ฯ ส่วนความพิสดารดังต่อไปนี้ ฯ

วินิจฉัยในข้อที่ว่า "บรรดาปัลลิว ๑๐ ประการ ปัลลิวใด ของเขามีอยู่ ตัดปัลลิวนั้นเสีย" นี้ก่อน

เครื่องกังวลนั้น คือ อาวาส ตระกูล ลาภ คณณะ

และการงานเป็นที่ ๕ การเดินทาง ญาติ อาพาธ

การเล่าเรียน และฤทธิ รวมเป็น ๑๐

เครื่องกังวล ๑๐ นี้แล ชื่อว่า ปัลลิว ฯ ในปัลลิว ๑๐ นั้น อาวาสนั่นเอง เรียกว่าอาวาสปัลลิว ฯ นัยในปัลลิวนอกนี้มีตระกูลเป็นต้น ก็ดูจุนนี้ ฯ

อรรถาธิบายในปัลลิว ๑๐ เหล่านี้ พึงทราบดังนี้ แม้อันเล็กๆ ห้องหนึ่ง ก็เรียกว่า อาวาส แม้บริเวณๆ หนึ่งก็เรียกว่าอาวาส แม้สังฆาราม ทั้งหมดก็เรียกว่าอาวาส ฯ อาวาสนี้ค้นหาเป็นปัลลิวต่อภิกษุทั้งปวงไปไม่ ฯ ก็แต่ภิกษุใดต้องชวนชวายเป็นการงานต่างๆ มีการก่อสร้างเป็นต้นในอาวาสนั้นก็มีการสั่งสมสิ่งของไว้มากในอาวาสนั้นก็ดี มีความอาลัยใจผูกพันอยู่ ในอาวาสนั้นด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งก็ดี อาวาสนั้นจึงเป็นปัลลิวสำหรับภิกษุนั้นเท่านั้น ฯ หาเป็นแก่ภิกษุนอกนั้นไม่ ฯ

๑ กถํ ภาเวตพุทธิ เอตถ ปน ฯ โย ตาว อยํ โลกียโลกุตตรวเสน ทูริยโธธาทีสุ
อริยมคคสมปยุตฺโต สมาธิ วุตฺโต ตสฺส ภาวนานโย ปญญาภาวนานเยเนว สงฺคหิตํ ฯ ปญญาเย ทิ
ภาวิตาย โส ภาวิตว โหติ ฯ ตสฺมา ตํ สหฺชาย เอวํ ภาเวตพุทธิ น กิณฺจิ วิสุํ วทาม ฯ โย
ปนายํ โลกิโย โส วุตฺตนเยน สีสานิ วิโสธตฺวา สุปริสุทฺธเส สีสเล ปตฺติภูตฺติเนน ยฺวาสฺส ทสฺสุ
ปฺลิวฺเชสฺสุ ปฺลิวฺเช อตฺถิ ตํ อุปจฺฉินฺหิตฺวา กมฺมฏฺฐานทายกํ กลฺยาณมิตฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา อตฺตโน
จฺริยานุกุลํ จตฺตาลีสาย กมฺมฏฺฐานเนสฺสุ อณฺเวยตรํ กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา สมาริภาวนาย อนนฺรูปํ วิหารํ
ปหาย อนนฺรูเป วิหารเ วิหรนฺเตน ชุทฺทกปฺลิวฺเชปฺจเจทํ กตฺวา สพฺพํ ภาวนาวิธานํ อปฺริหาเปเนเตน
ภาเวตพุทธิ อเยเมตถ สงฺเขโป ฯ อยํ ปน วิตถาโร ฯ

ยํ ตาว วุตฺตํ ยฺวาสฺส ทสฺสุ ปฺลิวฺเชสฺสุ ปฺลิวฺเช อตฺถิ ตํ อุปจฺฉินฺหิตฺวาติ เอตถ ฯ

อวาโส จ กุลํ ลาโม คณฺเณ กมฺมณฺจ ปญฺจมํ

อหฺรณํ ญฺาติ อาพาโห คณฺเณ อิทฺธีติ เต ทสฺสตี

อิม ทส ปฺลิวฺเช นาม ฯ ตตฺถ อวาโสเยว อวาสปฺลิวฺเช ฯ เอเสว นโย กุลาทีสุ ฯ

ตตฺถ อวาโสติ เอโกปิ โอรโก วุจฺจติ เอกมฺปิ ปรีเวณํ สกโลปิ สงฺฆารามิ ฯ สุวายํ น
สพฺพสฺเสว ปฺลิวฺเช โหติ ฯ โย ปเนตถ นวกมฺมาทีสุ อุตฺตํ กวํ อาปชฺชติ พหุภณฺตสนฺนิจโย वा
โหติ เยเนกานฺจि वा การเณน อเปกฺขวา ปฏฺวิพทฺชิตฺโต ตสฺเสว ปฺลิวฺเช โหติ ฯ น อิตฺรสฺส ฯ

๑ ส่วนคำเฉลยในปัญหาข้อว่า "สมาธินั้นจะพึงเจริญอย่างไร" นี้พึงทราบต่อไปนี้ ฯ **สมาธิ**ได้อันสัมปยุตด้วยอริยมรรค ที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ก่อนแล้วในทุกสมาธิ มีชื่อว่า "นี้สมาธิเป็น ๒ โดยเป็นโลกียะและโลกุตระ" ดังนี้เป็นอาทิ **นัยแห่งการเจริญอริยมรรคสมาธินั้นสังเคราะห์เข้ากับนัยแห่งการเจริญปัญญาได้ทีเดียว** ฯ เพราะว่า เมื่อเจริญปัญญาแล้ว มรรคสมาธินั้นก็ย่อมเป็นอันเจริญด้วยแท้ ฯ

๑ ถัด ภาเวตพุโพติ เอตถ ปน ฯ **โย** ตาว อัย โลกียโลกุตตรวเสน ทูริชิตอาทิสฺ อริยมคฺคสมฺปยุตโต **สมาธิ วุตโต ตสฺส กาวานนโย** ปญญาภาวนนเยเนว **สฺกฺคหิต** ฯ **ปญญา** หิ **ภาวิตาย** โส **ภาวิทว** โหติ ฯ

เพราะเหตุนี้ เรา จะไม่มุ่งเอามรรคสมาธินั้นมากกว่าแยกไว้ต่างหาก ว่ามรรคสมาธินั้นจะพึงเจริญอย่างนี้ ๆ ฯ

ตสฺมา ตํ **สนฺธาย** เอว ภาเวตพุโพติ น กิญจิ **วิสุ** วทาม ฯ

ส่วนว่าสมาธิอันเป็นโลกิยะนี้ **ได้** โลกิยะสมาธิ **นั้น** อันพระโยคาวจรผู้ยังศีลทั้งหลายให้หมดจดโดยนัย-
ที่กล่าวแล้ว **ตั้งอยู่**ในศีลอันบริสุทธิ์ดีแล้ว บรรดาปัลลิว ๑๐ ประการ ปัลลิวใดของเขามีอยู่ ตัดปัลลิว
นั้นเสียแล้วเข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐานผู้เป็นกัลยาณมิตร

โย ปนาย โลกิโย **โส** วุตตนเยน สีลานิ วิโสเขตวา สุปริสุทฺเท สีเล **ปติฏฐิติน** ยวาสส
ทสฺสุ ปัลลิวเขตฺสุ ปัลลิวโธ อตฺถิ ตํ อุปฺจจินฺหิตฺวา กมฺมฏฺฐานํ หายกั กัลยาณมิตฺตํ
อุปสงฺกมิตฺวา

ถือเอากรรมฐาน ๔๐ ข้อใดข้อหนึ่ง **ซึ่งอนุกุลแก่จริยา**ของตน ละวิหารอันไม่เหมาะสมแก่การเจริญสมาธิเสีย
อยู่ในวิหารอันเหมาะ ตัดความกังวลเล็กๆ น้อยๆ แล้วพึงเป็นผู้ไม่ทำภาวนาวิธีที่หวังให้บกพร่องไป
เจริญขึ้นเถิด นี่เป็นความสังเขปในการเจริญสมาธิ นั้น ๆ ส่วนความพิสดารดังต่อไปนี้ ฯ

อตุตฺตโน **จริยานุกุล** จตฺตาลีสา ย กมฺมฏฺฐานนฺสุ อญฺญตรํ กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา
สมาธิภาวนาย อนนฺรูปํ วิหารํ ปหาย อนนฺรูเป วิหารเ **วิหรนฺเตน** ขุทฺทกปัลลิวฺชฺชุปฺเจทํ
กตฺวา สพฺพํ ภาวนาวิธานํ อปริหาเปนฺเตน ภาเวตฺพุทฺติ อยมตฺถ สงฺเขโป ฯ อโย ปน
วิทฺถาโร ฯ

นี้ก่อน

วินิจฉัยในข้อที่ว่า "บรรดาปัลลิว ๑๐ ประการ ปัลลิวใด ของเธอมีอยู่ ตัดปัลลิวนั้นเสีย"

เครื่องกังวลนั้น คือ อวาส ตระกูล ลาก คณะ
และการงานเป็นที่ ๕ การเดินทาง ญาติ อาพาธ
การเล่าเรียน และฤทธิ รวมเป็น ๑๐

เอตถ ๗

ยํ ตาว วุตตํ ยวาสส ทสสุ ปัลลิวเรสุ ปัลลิวโร อตถิ ตํ อัจฉินฺหิตฺวาติ

อวาโส จ กุลํ ลาโภ คโณ กมฺมญจ ปญฺจมํ
อทุธานํ ญาติ อาพาโร คนฺโถ อิทฺธีติ เต ทสชาติ

เครื่องกังวล ๑๐ นี้แล ชื่อว่า ปัลลิว ๗ ในปัลลิว ๑๐ นั้น อวาสนั้นเอง เรียกว่าอวาสปัลลิว ๗ นัย
ในปัลลิวนอกนี้มีตระกูลเป็นต้น ก็ดูจันนี้ ๗

อิม ทส ปัลลิวธา นาม ๗ ตตถ อวาโสเยว อวาสปัลลิวโร ๗ เอเสว นโย กุลาทีสุ ๗

อรรถาธิบายในปัลลิว ๑๐ เหล่านี้ ฟังทราบดังนี้ **แม่ห้องเล็กๆ** ห้องหนึ่ง ก็เรียกว่า อาวาส **แม่บริเวณๆ** หนึ่งก็เรียกว่าอาวาส **แม่สังฆาราม** ทั้งหมดก็เรียกว่าอาวาส ฯ อาวาสนี้ค้นหาเป็นปัลลิว ต่ออีกขุ้ทั้งปวงไปไม่ ฯ

ตตถ อาวาสติ เอโกปี **โอวรโก** วุจติ เอกมปี **ปริเวณ** สกลปี **สงฆาราม** ฯ
สุวายน น สพพสุเสว ปัลลิวโร โหติ ฯ

ก็แต่ภิกษุได้**ต้องชวนช่วย**ในการงานต่างๆ มีการก่อสร้างเป็นต้นในอาวาสนั้นก็ **มีการสั่งสมสิ่งของ-
ไว้มาก**ในอาวาสนั้นก็ดี **มีความอาลัย**ใจผูกพันอยู่ ในอาวาสนั้นด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งก็ดี อาวาสนั้นจึงเป็น
ปัลลิวสำหรับภิกษุนั้นเท่านั้น ฯ หาเป็นแก่ภิกษุนอกนั้นไม่ ฯ

โย ปเนตถ นวคมมาทีสุ **อุสุสุก** วา **อาปชชติ** พหุณฺทสนฺนิจโย วา โหติ เยนเกนจิ
วา การณน **อเปกฺขวา** ปฏิพทฺชิตฺโต ตสฺเสว ปัลลิวโร โหติ ฯ น อิตฺรสุต ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ บุคคลทั้งหลายที่จำต้องรู้จักมีดังนี้คือ ในวัด พระอาจารย์พระอุปัชฌายะสังฆวิหริก-
 อันตวาลิกภิกษุร่วมอุปัชฌายะภิกษุร่วมอาจารย์ ในบ้านเรือน มารดาบิดาพี่น้องหญิงพี่น้องชาย เป็นต้น
 ชื่อว่า ญาติ ฯ บุคคลเหล่านั้น เป็นไฉน จึงเป็นปติโพธแก่ภิกษุนี้ ฯ เพราะเหตุนี้ ปติโพธนั้น เธอพึงตัด
 ด้วยการอุปัชฌาก ทำบุคคลเหล่านั้น ให้เป็นปกติเสีย ฯ ในบุคคลเหล่านั้น พระอุปัชฌายะเป็นไฉนก่อน ถ้า
 ท่านไม่หายเร็ว พึงปรนนิบัติท่านตลอดชีวิตเถิด ฯ พระบรรพชาจารย์ พระอุปลัมพทอาจารย์ สังฆวิหริก
 อันตวาลิกที่ตน ให้อุปสมบทและให้บรรพชาและภิกษุร่วมอุปัชฌายะ ก็พึงปรนนิบัติอย่างอุปัชฌายะ
 นั้นเถิด ฯ ส่วนพระนิตยาจารย์ พระอุเทศอาจารย์ นิสัยันตวาลิก อุเทศันตวาลิก และภิกษุร่วมอาจารย์
 พึงปรนนิบัติเพียงที่นิตยและอุเทศยังไม่ขาด ฯ เมื่อสามารถ ก็ควรปรนนิบัติต่อไปอีกแท้ ฯ ในมารดาบิดา
 พึงปรนนิบัติเหมือนในอุปัชฌายะเถิด ฯ จริงอยู่ มารดาบิดานั้น แมหากท่านเป็นผู้สถิตอยู่ในราชสมบัติ
 ถ้าท่านหวังได้รับการอุปัชฌากแต่บุตรโอรส ภิกษุก็ควรทำแท้ ฯ อนึ่ง ยาของท่านไม่มี ก็พึงให้ยาอันเป็น-
 ของๆ ตน เมื่อยาของตนไม่มี ก็ควรแม่แสวงหา ด้วยภิกษาจารย์มาให้จึงได้เถิด ฯ แต่สำหรับพี่น้องชายหญิง
 พึงประกอบบยาอันเป็น ของ ๆ เขานั้นแหละให้ ถ้า ไม่มี จึงให้ของ ๆ ตน เป็นของยืม เมื่อได้ภายหลัง
 จึงถือเอา เมื่อไม่ได้ก็อย่าทวงเลย ฯ จะทำยา จะให้ยาแก่สามีของพี่น้องหญิงผู้มีฐานะดีอย่ามัวไม่ควร ฯ
 แต่พึงให้แก่พี่น้องหญิง บอกลีให้แก่สามีของเขา ฯ นัยแม่ในภริยาของพี่น้องชาย ก็ดูนัยนี้ ฯ ส่วนบุตร
 ทั้งหลายของเขาเป็นญาติของเธอแท้ เพราะฉะนั้น ทำให้บุตรทั้งหลายของเขาเหล่านั้นอย่ามัวควร ฯ

โรคชนิดใดชนิดหนึ่ง ชื่อว่า อาพาธ ฯ โรคนั้นมันเบียดเบียนเอาจึงชื่อว่า ปติโพธ ฯ เพราะเหตุนี้
 พึงตัดมันเสียด้วยการทำเภสัช ฯ แต่ถ้าแม่เมื่อภิกษุทำเภสัช สองสามวัน อาพาธไม่สงบไซ้ ก็พึง ติเตียน
 อตภาพว่า ข้าไม่ใช่บ่าว ไม่ใช่ลูกจ้างของเจ้า ก็ข้าเลี้ยงเจ้านั้นแหละ จึงได้รับทุกขีในสังสารวัฏอันไม่ปรากฏ-
 เงื่อนต้นเงื่อนปลาย ดังนี้แล้วทำสมณธรรมเถิด ฯ

๑ ญาตีติ วิหาร อาจริยปชฌายสทุธิวาริกอนุตเววลิกสมานุปชฌายกสมานาจริยกา อเว
มาตา ปิตา ภคินี ภาตาทิ เอวมาทิกา ฯ เต คิลานา อิมสฺส ปลีโพธา โหนฺติ ฯ ตสฺมา โส
ปลีโพธา อุปฺภุจฺจิทฺวา เตสํ ปากตีกกรณฺเณ อุปฺภุจฺจิทฺตฺวา ฯ ตตฺถ อุปฺชฌายเณ ตาว คิลานํ สเจ
ลหํ น วุฏฺฐาติ ยาวชฺชวมปี ปฏฺิซฺชคฺคิตฺตฺวา ฯ ตถา ปพฺพชฺชาจริโย อุปฺสมปทาจริโย สทุธิวาริก
อุปฺสมปาทิตปพฺพชิตอนุตเววลิกสมานุปชฌายกา จ ฯ นิสฺสยาจริยอุทฺเทสาจริยนิสฺสยนุตเววลิก-
อุทฺเทสนุตเววลิกสมานาจริยกา ปน ยาว นิสฺสยอุทฺเทสา อนุปฺภุจฺจิทฺวา ตาว ปฏฺิซฺชคฺคิตฺตฺวา ฯ
ปฺปฺโหนฺเตน ตโต อุตฺตมปี ปฏฺิซฺชคฺคิตฺตฺวา-เอว ฯ มาตาปิตุสฺส อุปฺชฌายเณ วีย ปฏฺิซฺชคฺคิตฺตฺวา ฯ สเจปี
หิ เต รชเช ฐิตา โหนฺติ ปุตฺตโต จ อุปฺภุจฺจิทฺวา ปจฺจาสีสนฺติ กาทพฺพเมว ฯ อถ เตสํ ฆอสฺส
นตฺถิ อตฺตโน สนฺตํ กาทพฺพํ อสตี ภิกฺขุชาจริยา ย ปริเยสตีตฺวาปี ทาทพฺพเมว ฯ ภาตีกภคินี ปน
เตสํ สนฺตกเมว โยเชตฺวา ทาทพฺพํ สเจ นตฺถิ อตฺตโน สนฺตํ ตาวกาลิกํ ทตฺวา ปจฺจา ลภนฺเตน
คณฺหิตพฺพํ อลภนฺเตน น โจเทตพฺพํ ฯ อญฺญาตกสฺส ภคินีสามิกสฺส ฆอสฺสํ เณว กาทํ น ทาทํ
วุฏฺฐติ ฯ ตฺยหํ สามิกสฺส เทหีติ วตฺวา ปน ภคินียา ทาทพฺพํ ฯ ภาตฺชชายายปี เอเสว นโย ฯ เตสํ
ปน ปุตฺตา อิมสฺส ญาตกาเยวาทิ เตสํ กาทํ วุฏฺฐติ ฯ

อาพาโรติ โย โกจิ โรโค ฯ โส พาธมาโน ปลีโพธา นาม โหติ ฯ ตสฺมา ฆอสฺสชกรณฺเณ
อุปฺภุจฺจิทฺตฺวา ฯ สเจ ปน กตฺติปาหํ ฆอสฺสํ กโรนฺตสฺสตาปี น วุปรสมติ นาทํ ตฺยหํ ทาสี น
ภตฺติโก ตํเยว หิ โปเสนฺโต อนมตฺตคฺเค สํสํวรวุฏฺฐิ ทฺยหํ ปุตฺตโตติ อตฺตภาวํ ครหิตฺวา สมนฺธมเม
กาทพฺพํ ฯ

๑ บุคคลทั้งหลายที่จำต้องรู้จัก**มีดังนี้**คือ ในวัด พระอาจารย์พระอุปัชฌายะสัทธวิหริก-
อันเตวาลิกภิกษุร่วมอุปัชฌายะภิกษุร่วมอาจารย์ ในบ้านเรือน มารดาบิดาพี่น้องหญิงพี่น้องชาย เป็นต้น
ชื่อว่า ญาติ ฯ บุคคลเหล่านั้น เป็นไฉน จึงเป็นปลีโพธแก่ภิกษุนี้ ฯ เพราะเหตุนี้ ปลีโพธนั้น เธอ**พึงตัด**
ด้วยการอุปัฏฐาก ทำบุคคลเหล่านั้น ให้เป็นปกติเสีย ฯ

๑ **ญาติดี** วิหาร อาจริยอุปัชฌายะสัทธวิหริกอนเตวาลิกสมานอุปัชฌายะกสมานาจริยกา
มเร มาตา ปิตา ภคินี ภาตาคี **เอวมาทิกา** ฯ เต คิลานา อิมสฺส ปลีโพธา โหนฺติ ฯ
ตสฺมา โส ปลีโพโธ อุပ္ภุจฺจิทฺวา เตสํ ปากตฺติกรเณน **อุปจฺจนฺนิตฺตพฺโพ** ฯ

ในบุคคลเหล่านั้น พระอุปัชฌายะเป็นไฉนก่อน ถ้าท่าน**ไม่หาย**เร็ว พึ่งปรนนิบัติท่านตลอดชีวิตเถิด ฯ
พระบรรพชาจารย์ พระอุปัชฌายาจารย์ สัทธวิหริก อันเตวาลิกที่ตน ให้อุปสมบทและให้บรรพชาและ
ภิกษุร่วมอุปัชฌายะ ก็พึงปรนนิบัติอย่างอุปัชฌายะ นั้นเถิด ฯ

ตตฺถ อุปชฺฌาโย ตาว คิลานो สเจ ลหุं **น วุฏฺฐาติ** ยาวชฺชัมปิ ปฏิชฺคฺคิตฺตพฺโพ ฯ ตถา
ปพฺพชฺชาจฺริโย อุปสมฺปทาจฺริโย สัทธวิหริโก อุปสมฺปาทิตฺตพฺพชิตฺตอนเตวาลิก**สมานอุปัชฌายกา**
จ ฯ

ส่วนพระนิสยาจารย์ พระอุเทศาจารย์ นิสัยนตเวตลิก อุเทศนตเวตลิก และ**ภิกษุร่วมอาจารย์** พึงปรนนิบัติ
เพียงที่นีสัยและอุเทศยังไม่ขาด ๑ เมื่อสามารถ ก็ควรปรนนิบัติต่อไปอีกแท้ ๑

นิสฺสยาจริยอุเทศาจริยนิสฺสยนตเวตลิกอุเทศนตเวตลิก**สมานาจริยกา** ปน **ยาว** นิสฺสย-
อุเทศา **อนุปัจฉินฺนา** ตาว ปฏิชฺชคฺคิตพฺพา ๑ **ปโหนฺเตน** ตโต อุทฺธมฺปิ ปฏิชฺชคฺคิตพฺพา-
เอว ๑

ในมารดาบิดา พึงปรนนิบัติ**เหมือน**ในอุปัชฌายะเถิด ๑ จจริงอยู่ มารดาบิดานั้น แม่หากท่านเป็นผู้สถิตอยู่ใน
ในราชสมบัติ ถ้าท่านหวังได้รับการอุปัชฌาจากแต่บุตรไซ้ ภิษุ**ก็ควรทำแท้** ๑ อนึ่ง **ยา**ของท่านไม่มี ก็พึงให้
ยาอันเป็นของๆ ตน เมื่อยาของตนไม่มี ก็ควรแม่แสวงหา **ด้วยภิกษาจารย์**มาให้จึงได้เถิด ๑

มาตาปิตุสุ อุปัชฌายะ **วีย** ปฏิชฺชคฺคิตพฺพํ ๑ สเจปิ ทิ เต รชฺเช **ลฺลิตา** โหนฺติ ปุตฺตโต จ
อุปัชฌานํ ปจฺจาสิสฺสนฺติ **กาตพฺพเมว** ๑ อถ เตสํ **ภาสฺซุ** นตฺถิ อตฺตโน สนฺตํ ทาทพฺพํ
อสฺติ **ภิกฺษาจริยาย** ปริเยสฺสิตฺวาปิ ทาทพฺพเมว ๑

แต่สำหรับพี่น้องชายหญิง พี่งประกอบยานั้นเป็น ของ ๆ เขานั้นแหละให้ ถ้า ไม่มี จึงให้ของ ๆ ตน เป็นของยืม เมื่อได้ภายหลัง จึงถือเอา เมื่อไม่ได้ก็อย่าทวงเลย ฯ

ภาคภคินีนี้ ปน เศล สนุดกเมว โยเซตวา ทาดพพ สเจ นตติ อตตโน สนุดกั ตาวากัลกั ทตวา ปจฉา ลฆนเตน คณหิตพพ อลฆนเตน น โจเตตพพ ฯ

จะทำยา จะให้ยาแก่สามีของพี่น้องหญิงผู้มีฐานะดีอย่ายืมใคร ฯ แต่พึงให้แก่พี่น้องหญิง บอกให้ให้แก่ สามีของเธอ ฯ นัยแม่ในภริยาของพี่น้องชาย ก็ดูจุนนี่ ฯ ส่วนบุตรทั้งหลายของเขาเป็นญาติของเธอแท้ เพราะฉะนั้น ทำให้บุตรทั้งหลายของเขาเหล่านั้นอย่ายืมใคร ฯ

อัญญาตกสส ภคินีสามีกสส ฆาสซุ นเว กาดุ น ทาดุ วฏฏติ ฯ ตูยหุ สามีกสส เทหิตติ วตวา ปน ภคินิยา ทาดพพ ฯ ภาคุชยายปิ เอสเว นโย ฯ เศล ปน ปุตตา อิมสส ญาตกาเยวติ เศล กาดุ วฏฏติ ฯ

โรคชนิดใดชนิดหนึ่ง **ชื่อว่า อพาธ** ๑ โรคนี้ **มันเบียดเบียน** เจ้าจึงชื่อว่า ปลิวโพธ ๑
เพราะเหตุนี้ ฟังตัดมันเสียด้วยการทำเภสัช ๑

อพาธโรติ โย โกลิ โรโค ๑ โส **พารมาโน** ปลิวโพธ นาม โหติ ๑ ตสุมา
เภสัชชกรณน อุปัจฉินุหิตพุโพ ๑

แต่ถ้าแม่เมื่อภิกษุทำเภสัช **สองสามวัน** อพาธไม่สงบไซ้ ก็ฟัง ดีเทียบอัตราว่า ข้าไม่ใช่บ่าว ไม่ใช่ลูกจ้าง
ของเจ้า ก็ข้า **เลี้ยง** เจ้านี้แหละ จึงได้รับทุกขีในสังสารวัฏ **อันไม่ปรากฏเงื่อนต้นเงื่อนปลาย** ดังนี้แล้ว
ทำสมณธรรม เกิด ๑

สเล ปน **กติปาห** เภสัชช กโรนตสุสาปิ น วุปสมติ นาทํ ตูยหํ ทาโส น ภติโก ตยเว
หิ ไปเสนโต **อนมตคเค** สัสารวภูฏ ทุกขํ ปตโตติ อตตภาวํ ครหิตวา **สมณธมโม**
กาทพุโพ ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ คำว่า อิทธิ หมายถึงอิทธิอันมีในปุถุชน ฯ อิทธิที่มีในปุถุชนนั้น เป็นสิ่งที่รักษาจากดุจเด็กอ่อนที่ยังนอนแบและดุจข้าวกล้าอ่อน ย่อมจะแตกได้ด้วยเหตุเพียงเล็กน้อย ฯ ก็แลอิทธินั้นย่อมเป็นปรีโพรต่อวิปัสสนา หาเป็นปรีโพรต่อสมาธิไม่ เพราะอิทธินั้น บุคคลบรรลุสมาธิแล้วจึงได้ ฯ เพราะเหตุนั้นแล อิทธิปรีโพร พระโยคาวจรผู้ประสงค์วิปัสสนาจำต้องตัด ปรีโพรที่เหลือ พระโยคาวจรผู้ประสงค์สมณะพึงตัด ฯ นี้แล ความพิสดารในเรื่องปรีโพร พึงทราบเป็นอันดับแรก ฯ

ส่วนในข้อว่า "เข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐาน ผู้เป็นกัลยาณมิตร" นั้น มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ ฯ กรรมฐานมี ๒ อย่าง คือ สัพพัตถกัมมฐาน ๑ ปาริหาริกัมมฐาน ๑ ฯ ในกรรมฐาน ๒ อย่างนั้น เมตตาในประชาชนต่างๆ มีหมู่วิษุเป็นต้นก็ดี มรณสติก็ดี ชื่อว่า สัพพัตถกัมมฐาน ฯ อาจารย์พวกหนึ่งกล่าวว่า อสุภสังขยา ก็มี ฯ จริงอยู่ เมตตา ชั้นแรก วิษุผู้บำเพ็ญกรรมฐาน พึงกำหนดเอาหมู่วิษุนั้นแล้วเจริญไปในหมู่วิษุผู้อยู่ในสี่มา โดยนัยว่า ขอวิษุผู้อยู่ในสี่มาทั้งหลาย จงเป็นผู้มีความสุข ไม่เบียดเบียนกันเถิด ต่อนั้นจึงเจริญไปในหมู่เทวดาผู้อยู่ในสี่มา แต่ในหมู่อิสฺรชนในโคจรคาม แล้วจึงเจริญไปในคน ในโคจรคามนั้น ตลอดไปถึงสัตว์ทั้งปวง ฯ ก็แล ด้วยเมตตาในหมู่วิษุ เธอยอมทำให้วิษุทั้งหลายผู้ร่วมกันเกิดมีจิตอ่อนโยน ฯ เมื่อเป็นเช่นนั้น วิษุเหล่านั้นก็เป็นสุขสวัสดีสำหรับเธอ ฯ ด้วยเมตตา ในหมู่เทวดาผู้อยู่ในสี่มานั้น เธอจะเป็นผู้ที่เทวดาทั้งหลายผู้มีจิตอันเมตตานั้นทำให้อ่อนโยนแล้ว จัดการรักษาอย่างดี โดยการรักษาที่เป็นธรรม ฯ ด้วยเมตตา ในอิสฺรชนในโคจรคาม เธอจะเป็นผู้ที่อิสฺรชนทั้งหลาย ผู้มีจิตสันดานอันเมตตานั้นทำให้อ่อนโยนแล้ว รักษาอ่อนน้อมอย่างดี โดยการรักษาอันเป็นธรรม ฯ ด้วยเมตตา ในคนทั้งหลายในโคจรคามนั้น เธอยอมจะเป็นผู้ที่คนเหล่านั้นผู้มีจิตอันเมตตานั้น ทำให้เลื่อมใสแล้ว ไม่รังเกะเกี้ยวไป ฯ ด้วยเมตตา ในสัตว์ทั้งปวง เธอจะเป็นผู้มีการเกี้ยวไปไม่ถูกขัดขวางในที่ทั้งปวง ฯ อนึ่งด้วยมรณสติ เธอคิดอยู่ว่า อวสุสฺ มยา มริตพฺพํ ดังนี้ จะละอเนสนาเสียได้ มีความสังเวชเพิ่มขึ้นๆ เป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ฯ อนึ่ง เมื่อเธอมีจิตอันได้สั่งสมแล้วในอสุภสังขยา อารมณฺ์ทั้งหลายแม้เป็นทิพย์ ย่อมไม่ยึดจิต โดยทำให้เอยากได้ ฯ ด้วยประการดังกล่าวมาจะนี้ กรรมฐาน ๓ มีเมตตาเป็นต้น ท่านจึงเรียกว่า สัพพัตถกัมมฐาน เหตุเป็นกรรมฐาน ที่พึงต้องการ คือพึงปรารถนา ในภาวนานุโยคทั้งปวง เพราะความเป็นกรรมฐานมีอุปการะมากประการ ๑ เหตุเป็นที่ตั้งแห่งการงาน คือการประกอบกิจซึ่งโยคภาวนาที่ประสงค์ประการ ๑ ฯ ส่วนว่ากรรมฐานข้อใดในกรรมฐาน ๔๐ อนุภูลแก่จริยา ของวิษุใด กรรมฐานข้อนั้นท่านเรียกว่า ปาริหาริกัมมฐานของวิษุนั้น เพราะเป็นกรรมฐานที่เธอต้องบริหารเป็นกิจ และเพราะเป็น-

ปัทมฐาน แห่งงานภาวนาเบื้องสูงของเธอด้วย ฯ ท่านผู้ใดให้กรรมฐานทั้ง ๒ อย่างดังกล่าวมานี้ ท่านผู้
ชื่อว่า ผู้ให้กรรมฐาน ฯ พระโยคาวจร พึงเข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐานนั้น ฯ คำว่า ผู้เป็นกัลยาณมิตร คือ
ผู้เป็นมิตรที่ดี ผู้ตั้งอยู่ในฝ่ายเจริญ แสวงหาประโยชน์แก่อกุศลไปฝ่ายเดียว กอบด้วยคุณมีคุณอย่างนี้ คือ

น่ารัก ๑ นำเคารพ ๑ นายก้อย ๑ เป็นผู้ว่ากล่าว ๑

เป็นผู้ยอมให้ว่ากล่าว ๑ แต่งถาอันลึกซึ้งได้ ๑

ไม่ชักชวนในที่อื่นไม่ควร ๑ ฯ

๑ อิทธิติ โปถุชฌนิกา อิทธิ ๗ สภา ทิ อุตตทานเสยยกทรรโก วีย ตรุณสสส์ วีย จ
ทบุบริหารา โหติ อปปมตตเกเนว ภิชชติ ๗ สภา ปน วิปัสสนนย ปลิโพโธ โหติ น สภาธิสส สภาธิ
ปตวา ปตตพพโต ๗ ตสฺมา ทิ วิปัสสนตถิเกน อิทธิปลิโพโธ อุปัจฉินฺทิตพโพ อิตรน อวเสสชาติ ๗
อัย ตาว ปลิโพทกถาย วิตถาโร เวทิตพโพ ๗

กมมกฺกุลาณทหายกั กถยาณมิตตํ อุปสงฺกมิตวาติ เอตถ ปน ๗ ทฺวิธั กมมกฺกุลาณั
สพฺพตถกกมมกฺกุลาณั ปาริหาริยกมมกฺกุลาณญจ ๗ ตตถ สพฺพตถกกมมกฺกุลาณั นาม ภิกฺขุสงฺฆาที่สุ
เมตตธา มรณสฺสตี จ ๗ อสุภสณญาติปิ เอเก ๗ กมมกฺกุลาณิเกน ทิ ภิกฺขุณา ปฐมํ ตาว ตํ
ปริจฺฉินฺทิตวา สีมกฺกุลาภิกฺขุสงฺฆเ สฺขิตา ภวนตฺ อพฺยาปชฺฌาติ เมตตธา ภาเวตพฺพา ตโต
سیمกฺกุลาทเวตาสฺ ตโต โคจรคามมฺหิ อีสฺสรชเน ตโต ตตถ มนุสฺเส อุปาทาย สพฺพสฺสเตสฺ ๗ โส ทิ
ภิกฺขุสงฺฆเ เมตตตาย สหวาสินํ มุทฺขิตตตํ ชเนติ ๗ อถสฺส เต สฺขสฺว่าสา โหหนฺติ ๗ สีมกฺกุลาทเวตาสฺ
เมตตตาย มุทฺขตจิตตาทิ ทเวตาทิ ฐมมิกาย รกฺขาย สฺสัวิทิตารกฺโข โหติ ๗ โคจรคามมฺหิ อีสฺสรชเน
เมตตตาย มุทฺขตจิตตสนฺตนาเนหิ อีสฺสรชเนหิ ฐมมิกาย รกฺขาย สฺรกฺขิตปริกฺษาโร โหติ ๗ ตตถ
มนุสฺเสสฺ เมตตตาย ปสาทิตจิตเตหิ เตหิ อปริฏฺโต หุตฺวา วิจรติ ๗ สพฺพสฺสเตสฺ เมตตตาย สพฺพตถ
อปปฏิทจโร โหติ ๗ มรณสฺสตียา ปน อวสฺสํ มยา มริตพฺพนฺติ จินฺเตนฺโต อนนฺนํ ปทาย
อุปรูปริวทฺตมมานสํเวโค อนนฺนํวตฺตติโก โหติ ๗ อสุภสณญาปริจิตตสฺส ปนสฺส ทิพฺพานิปี อารมฺมณานิ
โลภวเสน จิตตํ น ปริยาทियนฺติ ๗ เอวํ พหุปรการตตธา สพฺพตถ อตถยิตพฺพํ อิจฺฉิตพฺพนฺติ จ
อธิปฺเปตสฺส โยคานุโยคกมมสฺส ฐานนฺติ จ สพฺพตถกกมมกฺกุลาณนฺติ วุจฺจติ ๗ จตฺตาลีสาย ปน
กมมกฺกุลาเนสฺ ยํ ยสฺส จริยานุกุลํ ตํ ตสฺส นิจฺจํ ปรีหริตพฺพตฺตา อุปริมสฺส จ ภาวนากมมสฺส
ปทกฺกุลาณตฺตา ปาริหาริยกมมกฺกุลาณนฺติ วุจฺจติ ๗ อิติ อิมํ ทฺวิธมฺปิ กมมกฺกุลาณั โย เทติ อัย
กมมกฺกุลาณทหายโก นาม ๗ ตํ กมมกฺกุลาณทหายกั ๗

กถยาณมิตฺตนฺติ

ปิโย ครุภาวนีโย วตฺตธา จ วจนกฺขโม
คฺมภีรณจ กถํ กตฺตา โน จกฺกุลาเน นियोชเยติ

เอวมาทิกฺุณสมนฺนาคตํ เอกนฺตทิตเตสึ วุทฺธมฺปิภกฺเช จิตฺตํ กถยาณมิตฺตํ ๗

๑ คำว่า อิทธิ หมายถึงเอาฤทธิ์อันมีในปุถุชน ๆ อันฤทธิ์ที่มีในปุถุชนนั้น เป็นสิ่งที่รักษายากดุจเด็กอ่อนที่ยังนอนแบและดุจข้าวกล้าอ่อน ย่อมจะแตกได้ด้วยเหตุเพียงเล็กน้อย ๆ

๑ อิทธิที่ โปถุชนิก อิทธิ ๆ สา หิ อุตตานุเสยยกทรรโก วีย ตรุณสสุส วิย จ ทุปบริหารา โหติ อปมตตเกเนว ภิชชติ ฯ

ก็แลฤทธิ์นั้น ย่อมเป็นปรีโฆต่อวิปัสสนา หาเป็นปรีโฆต่อสมาธิไม่ เพราะฤทธิ์นั้น บุคคลบรรลุสมาธิแล้วจึงได้ ฯ เพราะเหตุนี้แล อิทธิปรีโฆ พระโยคาวจรผู้ประสงค์วิปัสสนาจำต้องตัด ปรีโฆที่เหลือ พระโยคาวจรผู้ประสงค์สมณะพึงตัด ฯ นี้แล ความพิสดารในเรื่องปรีโฆ พึงทราบเป็นอันดับแรก ฯ

สา ปน วิปัสสนาย ปรีโฆ โหติ น สมานิสส สมานี ปตวา ปตตพพโต ฯ ตสฺมา หิ วิปัสสนตฺติเกน อิทธิปรีโฆ อัจฉินฺทิตฺตพฺโพ อิตเรณ อวเสสตี ฯ อโย ตาว ปรีโฆกถาย วิตถารो เวทิตพฺโพ ฯ

ส่วนในข้อว่า "เข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐาน ผู้เป็นกัลยาณมิตร" นั้น มีวินิจฉัยดังต่อไปนี้ ๑
กรรมฐานมี ๒ อย่าง คือ สัพพัตถกัมมฐาน ๑ ปาริหาริกัมมฐาน ๑ ๑ ในกรรมฐาน ๒ อย่างนั้น **เมตตา**
ในประชาชนต่างๆ มีหมู่ภิกษุเป็นต้นก็ดี **มรณสฺสตี** ก็ดี ชื่อว่า สัพพัตถกัมมฐาน ๑ **อาจารย์พวกหนึ่ง** กล่าว
ว่า **อสุภสังขยา** ก็มี ๑

กมมภูฏานหายกั กัลยาณมิตรตํ อุปสงกมิตวาติ เอตถ ปน ๑ พุริชํ กมมภูฏานํ
สพพตถกกมมภูฏานํ ปาริหาริกกมมภูฏานญจ ๑ ตตถ สพพตถกกมมภูฏานํ นาม ภิกขุ-
สงฆาทีสุ **เมตตา มรณสฺสตี จ ๑ อสุภสังขยา**ติปิ **เอเก** ๑

จริงอยู่ เมตตา ชั้นแรก ภิกษุผู้บำเพ็ญกรรมฐาน พึงกำหนดเอาหมู่ภิกษุนั้นแล้ว **เจริญไปในหมู่ภิกษุผู้อยู่-**
ในสีมา โดยนัยว่า ขอภิกษุผู้อยู่ในสีมาทั้งหลาย จงเป็นผู้มีความสุข ไม่เบียดเบียนกันเถิด ต่อเนื่องจึง
เจริญไปในหมู่เทวดาผู้อยู่ในสีมา แต่เนื่องจึงเจริญไปในหมู่อิสรชนในโคจรคาม แล้วจึงเจริญไปในคน ใน
โคจรคามนั้น ตลอดไปถึงสัตว์ทั้งปวง ๑

กมมภูฏานิเกน ทิ ภิกขุณา ปฐมํ ตาว ตํ ปริจฉินฺหิตวา **สีมภูฏกภิกขุสงฆ** สุชิตา ภวานตุ
อพฺยาปชฺชมาติ เมตฺตา **ภาเวตพฺพา** ตโต **สีมภูฏกเทวดาสู** ตโต **โคจรคามมฺหิ** **อิสฺสรชน**
ตโต ตตถ **มนุสฺเส** อุปาทาย **สพฺพสฺตเตสุ** ๑

ก็แล ด้วยเมตตาในหมู่ภิกษุ เธอย่อมทำให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ร่วมกันเกิดมีจิตอ่อนโยน ฯ **เมื่อเป็นเช่นนั้น**
ภิกษุเหล่านั้นก็เป็นสุขสวัสดี สำหรับเธอ ฯ ด้วยเมตตา ในหมู่เทวดาผู้อยู่ในสীมานั้น เธอจะเป็นผู้ที่เทวดา-
ทั้งหลายผู้มีจิตอันเมตตานี้ทำให้อ่อนโยนแล้ว **จัดการรักษาอย่างดี** โดยการรักษาที่เป็นธรรม ฯ

โส ทิ ภิกษุสงฆ์เม เมตตตาย สหวาสี **มุกฺคจิตฺตตี** ชเนติ ฯ **อถสฺส** เต สุขสํวสา
โหนติ ฯ **สีมฺภุจฺจเทวดาสฺ** เมตตตาย มุกฺคจิตฺตจิตฺตาทิ เทวดาทิ ฌมฺมิกาย รกฺขาย
สุสํวิหิตารกฺโข โหติ ฯ

ด้วยเมตตา ในอิสฺรชนในโคจรคาม เธอจะเป็นผู้ที่อิสฺรชนทั้งหลาย ผู้มีจิตสันดานอันเมตตานี้ทำให้-
อ่อนโยนแล้ว **รักษาล้อมกันอย่างดี** โดยการรักษานั้นเป็นธรรม ฯ ด้วยเมตตา ในคนทั้งหลายในโคจรคาม-
นั้น เธอย่อมจะเป็นผู้ที่คนเหล่านั้นผู้มีจิตอันเมตตานี้ ทำให้เลื่อมใสแล้ว **ไม่รังแก** เทียวไป ฯ ด้วยเมตตา
ในสัตว์ทั้งปวง เธอจะเป็นผู้**ผู้มีการเทียวไปไม่ถูกขัดขวาง**ในที่ทั้งปวง ฯ

โคจรคามมฺหิ อีสฺรชเน เมตตตาย มุกฺคจิตฺตสนฺตาทเนติ อีสฺรชเนติ ฌมฺมิกาย รกฺขาย
สุรกฺขิตปริกฺขารโ โหติ ฯ ตตถ มนุสฺสเสสฺส เมตตตาย ปสาทิตจิตฺตเตติ เตหิ **อปริภฺวโต**
หุตฺวา วิจรติ ฯ **สพฺพสฺตเตสฺส** เมตตตาย **สพฺพตฺถ** **อปฺปฏิหตฺจโร** โหติ ฯ

อนึ่งด้วยมรณสติ เธอคิดอยู่ว่า **อวสุส มยา มริตพพ** ดังนี้ จะละอเนสนาเสียได้ **มีความสังเวชเพิ่มขึ้นๆ**
เป็นผู้มีความประพฤติไม่ย่อหย่อน ฯ อนึ่ง เมื่อเธอ**มีจิตอันได้สั่งสมแล้วในอสุภสัญญา** อารมณ์ทั้งหลาย
แม้เป็นทิพย์ **ย่อมไม่ยึดจิต** โดยทำให้ไ้อยากได้ ฯ

มรณสุสติยา ปน **อวสุส มยา มริตพพ**นติ จินฺเตนโต อเนสนํ ปหาย **อุปรูปริวทุเมฆมาน-**
สวโค อนินสูนวุตติโก โหติ ฯ **อสุภสัญญาปริจิตตสฺส** ปนสฺส ทิพฺพานิปี อารมฺมณานิ
โลภวเสน จิตฺตํ **น ปริยาทियนฺติ** ฯ

ด้วยประการดังกล่าวมาจะนี้ กรรมฐาน ๓ มีเมตตาเป็นต้น ท่านจึงเรียกว่า สัพพัตถกัมมฐาน **เหตุ**เป็น
กรรมฐาน **ที่พึงต้องการ คือพึงปรารถนา** ในภavnานุโยคทั้งปวง เพราะความเป็นกรรมฐานมีอุปการะมาก
ประการ **๑ เหตุ**เป็นที่ตั้งแห่งการงาน คือการประกอบเนื่องๆซึ่งโยคภavnานุโยคที่ประสงค์ประการ **๑** ฯ

เอวํ พหุปรการตฺตา สพฺพตฺถ **อตุถยิตพฺพํ อิจฺฉิตพฺพนฺติ** **จ** อธิปฺเปตสฺส **โยคานุ-**
โยคกมฺมสฺส ฐานนฺติ **จ** สพฺพตฺถกกมฺมฐานนฺติ วุจฺจติ ฯ

ส่วนว่ากรรมฐานข้อใดในกรรมฐาน ๔๐ อนุทูลแก่จริยา ของภิกษุใด กรรมฐานข้อนั้น ท่านเรียกว่า
ปาริหาริยัมมฐานของภิกษุนั้น เพราะเป็นกรรมฐานที่เธอต้องบริหารเป็นนิจ และเพราะเป็นปทัฏฐาน
แห่งงานภาวนาเบื้องต้นของเธอด้วย ฯ

จตุตถาสาย ปน กมมภูฏาเนสสุ ยัม ยสฺส จริยานุกุลํ ตํ ตสฺส นิจจํ ปรีหิตพพตฺตา
อุปริมสฺส จ ภาวนาทมมสฺส ปทภูฏานตฺตา ปาริหาริยกมมภูฏานนฺติ วุจฺจติ ฯ

ท่านผู้ใดให้กรรมฐานทั้ง ๒ อย่างดังกล่าวมานี้ ท่านผู้นั้น ชื่อว่า ผู้ให้กรรมฐาน ฯ พระโยคาวจร ฟังเข้าไปหา
ท่านผู้ให้กรรมฐานนั้น ฯ

คำว่า ผู้เป็นกัลยาณมิตร คือ ผู้เป็นมิตรที่ดี ผู้ตั้งอยู่ในฝ่ายเจริญ แสวงหาประโยชน์แก่กุล-
ไปฝ่ายเดียว กอบด้วยคุณมีคุณอย่างนี้ คือ

นํารัก ๑ นำเคารพ ๑ นำยกย่อง ๑ เป็นผู้ว่ากล่าว ๑

เป็นผู้ยอมให้ว่ากล่าว ๑ แต่งถาอันลึกซึ้งได้ ๑

ไม่ชักชวนในที่อื่นไม่ควร ๑ ฯ

อิตฺติ อิมํ ทฺวิธมฺปิ กมมภูฏานํ โย เทติ อयํ กมมภูฏานทายโก นาม ฯ ตํ กมมภูฏาน-
ทายกํ ฯ

กัลยาณมิตฺตฺตฺนฺติ

ปิโย ครุภาวนีโย วตฺตา จ วจนกฺขโม

คมภีรณฺจ กถํ กตฺตา โน จมฺมภูฏาเน นโยชเยติ

เอวมาทิกฺุณสมฺนฺนาคตํ เอกนฺตฺติเตลีสึ วุจฺจติปฺกฺเข ลฺลิตํ กัลยาณมิตฺตํ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ถ้าอาจารย์อ่อนกว่า อย่าพึงยินดีสามิจักรกรรมมีการรับบาตรจีวรเป็นต้น ฯ ถ้าอาจารย์แก่กว่า ไปถึงแล้วพึงไหว้อาจารย์แล้วยืนอยู่ ฯ ท่านบอกให้วางบาตรจีวรจึงวาง ฯ ท่านบอกให้ดื่มน้ำ ถ้าต้องการ ก็พึงดื่ม ฯ ท่านบอกให้ล้างเท้า อย่าเพิ่งล้าง ฯ เพราะถ้าน้ำ จะพึงเป็นน้ำที่อาจารย์ตักมาไซ้ร ก็เป็นการไม่สมควร ฯ ต่อท่านบอกว่า "ล้างเถิด อวูโส น้ำนั้นมิใช่ฉันทักมา คนอื่นตักดอก" ดังนี้แล้ว พึ่งไปนั่งในที่ๆ อาจารย์มองไม่เห็น จะเป็นที่ว่างอันมีสิ่งปิดบัง หรือว่ากลางแจ้งทางท้ายๆ วัดก็ได้ ล้างเท้าเถิด ฯ ถ้าอาจารย์นำกระโหลกน้ำมัน พึงลุกขึ้นรับโดยเคารพด้วยมือทั้ง ๒ ฯ เพราะถ้าเธอไม่รับ กระโหลกน้ำมันนั้น อาจารย์จะเกิดความกินแหนงว่า "ภิกษุนี้ทำสมโภาค ให้เสียไปตั้งแต่บัดนี้เทียวนะ" ฯ แต่ครั้นรับมาแล้วก็ไม่ควรทำเข้าก่อนทีเดียว ฯ เพราะถ้าน้ำมันนั้น จะพึงเป็นน้ำมันสำหรับชะโลมตัวอาจารย์ไซ้ร ก็จะเป็นการไม่สมควรไป ฯ เพราะฉะนั้น พึงทาศีระษาก่อน แล้วจึงทาวัวะอื่นมีคือเป็นต้น ฯ ต่อท่านบอกว่า "อวูโส น้ำมันนี้เป็นน้ำมันสำหรับใช้ได้ทุกอย่าง ทาเทาก็ได้" ดังนี้ จึงตะขาศีระษะหน่อยหนึ่ง ต่อนั้นจึงทาเท้า แล้วพึงเรียนว่า จะเก็บกระโหลกน้ำมัน เมื่ออาจารย์รับเอาไป ก็ให้ไปเถิด ฯ ไม่ควรเร่งเร้าให้ท่านบอกกรรมฐานให้ตั้งแต่วันที่มาถึง ฯ แต่ว่าตั้งแต่วันที่สองไป ถ้าอุปัฏฐากประจำของอาจารย์มีอยู่ พึงขอกระโหลก ทำวัตร ฯ ถ้าแม่ขอแล้ว เธอไม่ยอมให้ ก็พึงคอยทำเมื่อได้โอกาสก็แล้วกัน ฯ ก็แลเมื่อจะทำ พึงน้อมถวายไม้ชำระฟันทั้ง ๓ ขนาด คือขนาดเล็กขนาดกลางและขนาดใหญ่ ฯ น้ำล้างหน้าและน้ำอาบเล่า ก็พึงจัดถวายทั้ง ๒ อย่าง คือ อย่างเย็น อย่างอุ่น ฯ อาจารย์ใช้ไม้ชำระฟันและน้ำใดตลอดสามวัน ต่อนั้นไป พึ่งเข้าไปตั้งไม้ชำระฟันและน้ำอย่างนั้นถวายเป็นนิจไป ฯ เมื่อท่านไม่พิธีพิถันใช้อะไรก็ได้ ก็พึงน้อมถวายของตามแต่จะไปได้เถิด ฯ จะว่ากันมาก ไปเีย ฯ สัมมาวัตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วในมหาขันธกะว่า ดูกุรรกษุทั้งหลาย อันตวาลิก พึงทำวัตรอันชอบในอาจารย์ นี่เป็นการทำวัตรชอบในข้อนั้น คือ อันตวาลิก พึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู ถอดรองเท้า ทำอุตตราสงค์เฉวียงบ่าแล้ว ถวายไม้ชำระฟัน ถวายน้ำล้างหน้า ปูอาสนะ ถ้ายาคูมีอยู่ พึงล้างภาชนะ น้อมยาคูเข้าไปถวาย ดังนี้เป็นต้นนั้นอันใด พึงทำสัมมาวัตรนั้นทุกข้อเถิด ฯ อันศิษย์ผู้ยังครุให้พอใจอยู่ด้วยวัตรสมบัตินี้ ในเวลาเย็นท่านปล้อยให้ไป จึงกราบไป ฯ เมื่อใดท่านถามว่า เธอมาเพื่ออะไร จึงเรียนเหตุแห่งการมาเมื่อ่นั้น ฯ ถ้าท่านไม่ถามเสียเลย แต่ว่าท่านยินดีวัตรไซ้ร เมื่อล่วง ๑๐ วัน หรือบักข์หนึ่งไปแล้ว ณ วันหนึ่ง แม้ท่านปล้อยแล้วก็อย่าไป ให้ท่านทำโอกาสแล้ว เรียนบอกเหตุแห่งการมา ฯ หรือว่า เธอแสรังไป ผิดเวลา ท่านถามว่า มาทำไมจึงกราบเรียน ฯ ถ้าท่านสั่งให้มาตอนเช้า ก็พึงไปแต่เช้า ฯ แต่ถ้าในเวลาอื่น ท้องของเธอร้อน เพราะน้ำดีเบียนเอาก็ดี อาหารไม่ย่อยเพราะไฟอ่อนก็ดี โรคะอะไรอื่นๆ เบียนเอาก็ดี

เพิ่งเปิดเผยอาพาทันนั้น ตามที่มันเป็น เรียบอก เวลาที่สบายสำหรับตน แล้วไปหาในเวลาอื่น ๆ เพราะว่า
ในเวลาที่ไม่สบาย แม้ท่านบอกกรรมฐานให้ เธอก็ไม่อาจมโนสิการได้ ๆ นี่เป็นความพิสดารในข้อว่า
"เข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐานผู้เป็นกัลยาณมิตร" นั้น ๆ

๑ ถ้าอาจารย์**อ่อนกว่า** **อย่าพึ่งยินดี**สามีจิกรรมมีการรับบาตรจีวรเป็นต้น ฯ ถ้าอาจารย์**แก่กว่า** ไปถึงแล้วพึ่งไหว้อาจารย์แล้ว**ยืนอยู่** ฯ ท่านบอกให้วางบาตรจีวร**จึงวาง** ฯ

๑ สเจ อาจารย์โย **ทหฺรตโร** โหติ ปตฺตจิวฺรปฏิบัติคุณาทีนึ **น** สาทิตพฺพานิ ฯ สเจ **วฺตุตฺตโร** คนฺตฺวา อจฺจริยํ วนฺทิตฺวา **ฐาตพฺพํ** ฯ นิกุชิปาวิโส ปตฺตจิวฺรนฺติ วฺตุตฺเตน นิกุชิปีตพฺพํ ฯ

ท่านบอกให้ตั้งหน้า ถัดต้องการ **ก็พึ่งตั้ง** ฯ ท่านบอกให้ล้างเท้า **อย่าเพิ่งล้าง** ฯ เพราะถ้าน้ำ จะพึ่งเป็นน้ำที่ อาจารย์**ตักมา**ไซ้ **ก็เป็นการไม่สมควร** ฯ

ปานีโย ปิวาหิตี **วฺตุตฺเตน** สเจ อิจฺฉติ **ปาดพฺพํ** ฯ ปาเท โธวาทิ **วฺตุตฺเตน** **น** ตาว ปาหา โธวิตพฺพา ฯ สเจ หิ อจฺจริเยน **อาภตํ** อุทกํ ภาเวยฺย **น** สารูปปี ลียา ฯ

ต่อท่านบอกว่า "ล้างเถิด อาวุโส น้ำนั้นมิใช่จันต์กัมมา คนอื่นตักดอก" ดังนี้แล้ว ฟังไปนั่งในที่ อาจารย์มองไม่เห็น จะเป็นที่ว่างอันมีสิ่งปิดบัง หรือว่ากลางแจ้งทางท้ายๆ วัดก็ได้ ล้างเท้าเถิด ฯ

โธวาทิส น มยา อภตฺ อญญเอหิ อภตฺนติ วุตฺเตน ปน ยตฺถ อจาริโย น ปสฺสตี
เอวรูเป ปฏิจฺจนฺเน वा โอภาเส อพฺโสภาเส วิหารสฺสาปิ वा เอกมนฺเต นิสีหิตฺวา ปาหา
โธวิตพฺพา ฯ

ถ้าอาจารย์นำกะโหลกน้ำมัน ฟิงลุกขึ้นรับ โดยเคารพด้วยมือทั้ง ๒ ฯ เพราะถ้าเธอไม่รับ กะโหลกน้ำมันนั้น อาจารย์จะเกิดความกینแหนงว่า "ภิกษุนี้ทำสมโภาค ให้เสียไป ตั้งแต่บัดนี้เทียวนะ" ฯ แต่ครั้นรับมาแล้วก็ไม่ควรหาเท้าเข้าก่อนทีเดียว ฯ

สเจ อจาริโย เตลนาพี อหฺรติ อุมฺมจฺหิตฺวา อุมฺโหติ ทตฺเถหิ สกฺกจฺจํ คเหตุพฺพา ฯ สเจ
หิ นํ น คณฺหะยฺย อยํ ภิกฺขุ อีโตเอว ปฏฺฐาย สมฺโภาค โกเปตีติ อจาริยสฺส อญฺญตฺตํ
ภเวยฺย ฯ คเหตุวา ปน อาทิโตว ปาหา น มฺกฺเขตพฺพา ฯ

เพราะถ้าน้ำมันนั้น จะพึงเป็นน้ำมันสำหรับชะโลมตัวอาจารย์ไซรั ก็จะเป็นการไม่สมควรไป ๆ เพราะฉะนั้น พึงทำศิระษาก่อน แล้วจึงทาอวัยวะอื่นมีคอเป็นต้น ๆ

สเจ หิ ตํ อจริยสุส คตตพภณชนเตลลํ ภเวยฺย น สารูปปํ ลียา ฯ ตสฺมา ปฐฺมํ ลีลํ มกุเขตฺวา ขนฺธาทีนี มกุเขตพฺพานี ฯ

ต่อท่านบอกว่า "อาวุโส น้ำมันนี้เป็นน้ำมันสำหรับใช้ได้ทุกอย่าง ทาทั่วก็ได้" ดังนี้ จึงแตะที่ศิระษะหน่อย หนึ่ง ต่อนั้นจึงทาทั่ว แล้วพึงเรียนว่า จะเก็บกะโหลกน้ำมัน เมื่ออาจารย์รับเอาไป ก็ให้ไปเถิด ฯ

สพฺพปาริหารียเตลฺลิมิทํ อวุโส ปาเทปิ มกุเขตฺตี วุตฺเตน ปน โลกํ ลีเส กตฺวา ตโต ปาเท มกุเขตฺวา อิมํ เตลฺนาพี ฐเปมิ ภนฺเตติ วตฺวา อจริเย คณฺหนฺเต ทาทพฺพา ฯ

ไม่ควรร่งเร้าให้ท่านบอกกรรมฐานให้ตั้งแต่วันที่มาถึง ๑ แต่ที่ตั้งแต่วันที่สองไป ถ้าอุปัฏฐากประจำ
ของอาจารย์มีอยู่ ฟังขอของเธอ ทำวัตร ๑

อากาศวิเวก ปฏฐาย กัมมภูฐาน เม ภนฺเต กเถถ อิจฺเจวํ น วตฺตพฺพํ ๑ ทุติยวิเวก
ปน ปฏฐาย สเจ อัจฉริยสฺส ปกตฺติอุปัฏฐาโก อตฺถิ ตํ ยาจิตฺวา วตฺตํ กาทพฺพํ ๑

ถ้าแม่ขอแล้ว เธอไม่ยอมให้ ก็ฟังคอยทำเมื่อได้โอกาสก็แล้วกัน ๑ ก็แลเมื่อจะทำ ฟังน้อมถวายไม่ชำระฟัน
ทั้ง ๓ ขนาด คือขนาดเล็กขนาดกลางและขนาดใหญ่ ๑ น้ำล้างหน้าและน้ำอาบแล้ว ก็ฟังจัดถวายทั้ง ๒
อย่าง คือ อย่างเย็น อย่างอุ่น ๑

สเจ ยาจิตฺตปิ น เทติ โสภาเส ลหุเชยเว กาทพฺพํ ๑ กโรนฺเตน จ ชุทฺทกมฺชฺฉิมมหนฺตานิ
ตีณิ ทนฺตกภูฏานิ อุปฺนಾಮตพฺพานิ ๑ สิตํ อุกฺกหนฺติ ทฺวิธํ มุชฺโชนฺนอุทกณฺจ นฺหาเนทกณฺจ
ปฏฺฐิยาเทตพฺพํ ๑

อันศิษย์ผู้ยังครู่ให้พอใจอยู่ด้วยวัตรสมบัตินี้ ในเวลาเย็นท่านปล่อยให้ไป จึงกราบไป ฯ เมื่อใดท่านถามว่า เธอมาเพื่ออะไร จึงเรียนเหตุแห่งการมาเมื่อนั้น ฯ

เอวํ วัตตสมฺปตฺติยา คุรุ อารายมาเนน สายํ วนฺหิตฺวา ยาหิตฺติ วิสฺซุชฺชิตฺเตน คนฺตพฺพํ ฯ
ยทา โส กิสฺสาคโถสฺสีติ ปุจฺจติ ตทา อาคมนการณํ กเถตพฺพํ ฯ

ถ้าท่านไม่ถามเสียเลย แต่ว่าท่านยินดีวัตรไซ้ เมื่อล่วง ๑๐ วัน หรือบิณฑังหนึ่งไปแล้ว ณ วันหนึ่ง แม่ท่านปล่อยแล้วก็อย่าไป ให้ท่านทำโอกาสแล้ว เรียนบอกเหตุแห่งการมา ฯ หรือว่า เธอสร้างไป ผิดเวลา ท่านถามว่า มาทำไมจึงกราบเรียน ฯ

สเจ โส เหนว ปุจฺจติ วัตตํ ปน สาหิตฺติ ทสาเท วา ปกฺเข วา วิตีวตฺเต เอกทิวสํ
วิสฺซุชฺชิตฺเตนาปี อคนฺตฺวา โอกาสํ การตฺวา อาคมนการณํ อโรเจตพฺพํ ฯ อกาลเ ว
คนฺตฺวา กิมตถํ อาคโถสฺสีติ ปุฏฺฐุน อโรเจตพฺพํ ฯ

ถ้าทำหนังสือให้มาตอนเช้า ก็ฟังไปแต่เช้า ๆ แต่ถ้าในเวลานั้น **ห้อง**ของเธอรัน **เพราะน้ำดี**เขียนเอาก็ดี **อาหาร**ไม่ย่อยเพราะไฟอ่อนก็ดี โรคอะไรอื่นๆ **เขียนเอาก็ดี** ฟังเปิดเผยอาหารนั้น ตามที่มันเป็น เรียบจบอก เวลาที่สบายสำหรับตน **แล้วไปหา**ในเวลานั้น ๆ

สเจ โส ปาโตว **อากาศ** วทิตี ปาโตว **คนตพพ์** ๆ สเจ ปนสฺส ตาย เวลาย **ปีตดาพาเรน** วา **กัจฉิ** **ปริทยหติ** **อคคิมนุทตาย** วา **ภตุตํ** น **ชีรติ** อญญู วา โภจ **โรโค** **พชาติ** ตํ ยถาภูตํ **อาวีกตวา** **อตตโน** **สปปายเวลํ** **อาโรเจตวา** ตาย เวลาย **อุปสงฺกमितพพ์** ๆ

เพราะว่าในเวลาที่ไม่สบาย แม้ท่านบอกกรรมฐานให้ เธอก็ไม่อาจมนสิการได้ ๆ นี่เป็น**ความพิสดาร**ในข้อ ว่า "เข้าไปหาท่านผู้ให้กรรมฐานผู้เป็นกัลยาณมิตร" นั้น ๆ

อุปสงฺกมิตพพ์ ติ **วุจฺจมานมฺปิ** **กมฺมฐฺฐานํ** น สกฺกา โหติ มนสิกาตฺนุติ ๆ อัย **กมฺมฐฺฐาน**ทายกํ **กฺลยาณมิตฺตํ** **อุปสงฺกมิตฺวา** **เอตถ** **วิตถาโร** ๆ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ บัดนี้ พึงทราบความพิสดารในข้อว่า "กรรมฐานอันอนุกุลแก่จรรยาของตน" นั้นต่อไป ๆ คำว่า จริยา ได้แก่จรรยา ๖ คือ ราคจริยา โทสจริยา โมหจริยา สัทธาจริยา พุทธิจริยา วิตกจริยา ๆ แต่อาจารย์กลางพวกประสงค์เอาจริยา ๑๔ ทั้งจริยา ๘ นี้ โดยสังสัคคะและสันนิบาต แห่งวัตถุ ๓ ข้างหน้ามีราคะเป็นต้น ได้จริยา ๔ หมวด ๑ แห่งวัตถุ ๓ ข้างหลัง มีสัทธาเป็นต้น ก็ได้จริยา ๔ อีกหมวด ๑ เหมือนกัน ๆ แต่เมื่อจะกล่าวประเภทออกไปอย่างนี้ จริยา ก็ย่อมจะมีได้มากหลาย เพราะระคนด้วยวัตถุ ๓ ข้างหน้ามีราคะเป็นต้น เข้ากับวัตถุ ๓ ข้างหลัง มีสัทธาเป็นต้นอีกก็ได้ เพราะฉะนั้น พึงทราบว่า โดยสังเขป จริยา ก็มี ๖ เท่านั้น ๆ คำว่า จริยา ปกติ อุตสนุนตา โดยความก็อันเดียวกัน ๆ เนื่องด้วยจริยา ๖ นั้น บุคคลก็มี ๖ เหมือนกัน คือ คนราคจริต คนโทสจริต คนโมหจริต คนสัทธาจริต คนพุทธิจริต คนวิตกจริต ๆ เพราะเหตุที่ในบุคคล ๖ จำพวกนั้น คนราคจริต ในเวลาประพฤติกุศล ย่อมศรัทธากลับ เพราะศรัทธาเป็นคุณที่ใกล้ต่อราคะ จริงอยู่ในฝ่ายอกุศล ราคะเป็นโทษที่สัดใส่ ไม่เมอขอ ฉนใด ในฝ่ายกุศล ศรัทธาก็เป็นคุณที่แจ่มใส ไม่มัวชัว ฉนนั้น ราคะย่อมแส่หาวัตถุกาม ฉนใด ศรัทธาก็แสวงหาสัทธาทีคุณฉนนั้น ราคะไม่ทิ้งสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์เกื้อกูล ฉนใด ศรัทธาก็ไม่ละสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูล ฉนนั้น เพราะเหตุนั้น คนสัทธาจริตจึงมีส่วนเสมอกันแก่คนราคจริต ๆ ส่วนว่าคนโทสจริต ในเวลาประพฤติกุศล ย่อมมีปัญญากล้า เพราะปัญญาเป็นคุณใกล้ต่อโทสะ จริงอยู่ในฝ่ายอกุศล โทสะเป็นโทษที่ไม่มีเยื่อใย ไม่ติดพันอารมณ์ฉนใด ในฝ่ายกุศล ปัญญาก็เป็นคุณที่ไม่มีเยื่อใย ไม่พันพันอารมณ์ฉนนั้น อนึ่ง โทสะล่าหยาดแต่โทษ แม้ที่ไม่เป็นจริง ฉนใด ปัญญาที่สอดหาโทษแต่ที่เป็นจริง ฉนนั้น โทสะเป็นไปโดยอาการไม่เอื้อสัตว์ ฉนใด ปัญญาที่เป็นไปโดยอาการไม่เอื้อสังขารฉนนั้น เพราะเหตุนั้น คนพุทธิจริต จึงมีส่วนเสมอกันแก่คนโทสจริต ๆ ฝ่ายว่าคนโมหจริต เมื่อพยายามทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นอยู่ วิตกทั้งหลายที่เป็นอันตราย มักจะเกิดขึ้น เพราะวิตกมีลักษณะใกล้ต่อโมหะ จริงอยู่ โมหะไม่ปลงไปได้ เพราะมัววุ่นวายอยู่ ฉนใด วิตก ก็ไม่หยุดลงได้ เพราะมัวตริ๊กไปมีประการต่างๆ ฉนนั้น อนึ่ง โมหะเป็นโทษที่เอนเอน เพราะความไม่ปักใจมั่น ฉนใด วิตกก็เป็นธรรมที่ไหวไปมา เพราะความคิดเร็วฉนนั้น เพราะเหตุนี้ วิตกจริต จึงมีส่วนเสมอกันแก่โมหจริต ๆ แลอาจารย์อีกพวก ๑ กล่าวว่า จริยา ๓ อย่างอื่นอีกก็มี โดยเนื่องด้วยตถมาณะทีฎฐิติ ฯ ใน ๓ อย่างนั้นตถมาณะก็คือราคะนั่นเอง มาณะเล่า ก็ล้มปยุตตราคะนั้น เพราะฉะนั้น ตถมาณะ ทั้ง ๒ นั้น ก็ไม่นอกเหนือราคจริยาไป ฯ ส่วนทีฎฐิติจริยา ก็ไปตามโมหจริยานั่นเอง เพราะทีฎฐิติมีโมหะเป็นต้นเหตุ ฯ

๑ อิทานิ อตตโน จรียานุกูลนฺติ เอตถ ๑ จรียาติ ฉ จรียา รากจรียา โทสจรียา โมหจรียา สหฺชาจรียา พุทฺธิจรียา วิตกฺกจรียาติ ๑ เกจि ปน รากาทีนํ สํสคฺคสนฺนิปาตวเสน อปฺราปि จตฺสฺสเ ตถา สหฺชาทีนฺนฺติ อิมานิ อฏฺฐหิ สหฺธี จุทฺทส อิจฺฉนฺติ ๑ เอวํ ปน ปภเว วุจฺจมานे รากาทีนํ สหฺชาทีหิปี สํสคฺคํ กตฺวา อนเภา จรียา โทหนฺติ ตสฺมา สงฺเขปน ฉเพว จรียา เวทิตพฺพา ๑ จรียา ปกฺติ อุสฺสนฺตาทิ อตฺถโต เอกํ ๑ ตาสํ วเสน ฉเพว ปุคฺคลา โทหนฺติ รากจริโต โทสจริโต โมหจริโต สหฺชาจริโต พุทฺธิจริโต วิตกฺกจริโตติ ๑ ตตฺถ ยสฺมา รากจริตฺส กุสลปฺวตฺตติสมเย สหฺชา พลวตี โหติ รากสฺส อาสนฺนคฺคณตฺตา ยถา หิ อกุสลปฺกฺเข ราโค สินฺหุเช นาทิลูไซ เอวํ กุสลปฺกฺเข สหฺชา ยถา ราโค วตฺตกาเม ปริเยสฺติ เอวํ สหฺชา สีลาทิกฺคเณ ปริเยสฺติ ยถา ราโค อหิตํ น ปริจฺจซฺติ เอวํ สหฺชา ทิตํ น ปริจฺจซฺติ ตสฺมา รากจริตฺส สหฺชาจริโต สภาโค ๑ ยสฺมา ปน โทสจริตฺส กุสลปฺวตฺตติสมเย ปญฺญา พลวตี โหติ โทสสฺส อาสนฺนคฺคณตฺตา ยถา หิ อกุสลปฺกฺเข โทโส นิสฺสึเนโห น อารมฺมณํ อลฺลียติ เอวํ กุสลปฺกฺเข ปญฺญา ยถา จ โทโส อภุตฺตมฺปิ โทสเมว ปริเยสฺติ เอวํ ปญฺญา ภูตํ โทสเมว ปริเยสฺติ ยถา โทโส สตฺตปฺริวชฺชนากาเรน ปวตฺตติ เอวํ ปญฺญา สงฺขารปฺริวชฺชนากาเรน ตสฺมา โทสจริตฺส พุทฺธิจริโต สภาโค ๑ ยสฺมา ปน โมหจริตฺส อญฺปนฺนํ กุสลํ ฆมฺมานํ อฺปปาทาย วายมฺมานสฺส เยภฺยุเยน อนฺตรายกรา วิตกฺกา อฺปปชฺชนฺติ โมหสฺส อาสนฺนคฺคณตฺตา ยถา หิ โมหิ ปฺริพฺยาकुตฺตาย อนวฏฺฐิโต เอวํ วิตกฺโก นานปฺการวิตกฺกนตฺตาย ยถา จ โมหิ อปฺริโยคาทฺนตฺตาย จณฺจโล ตถา วิตกฺโก ลหฺ- ปฺริกฺปฺนตฺตาย ตสฺมา โมหจริตฺส วิตกฺกจริโต สภาโคติ ๑ อปฺเร ตณฺหามานทิกฺกฺวิเสน อปฺราปิ ติสฺสเ จรียาติ วทฺนฺติ ๑ ตตฺถ ตณฺหา ราโคเยว มาเน จ ตํสฺมฺปยุตฺโตติ ตทฺกฺยํ รากจริยํ นาทิวตฺตติ ๑ โมหนิตานตฺตา จ ทิกฺกฺเลีย ทิกฺกฺลิจรียา โมหจริยเมว อนฺปตฺติ ๑

วิสุทธิมรรค ภาค ๑ หน้า ๑๒๗-๑๒๙ (กัมมัฏฐานคัคคณนิตเทศ)

บัดนี้ พึงทราบความพิสดารในชื่อว่า "กรรมฐานอันอนุกุลแก่จริยาของตน" นั้นต่อไป ๆ คำว่า
จริยา ได้แก่จริยา ๖ คือ รากจริยา โทสจริยา โมหจริยา สัทธาจริยา พุทธิจริยา วิตกจริยา ฯ

อิทานิ อตฺตโน จริยานุกุลนฺติ เอตถ ฯ จริยาติ จ จริยา รากจริยา โทสจริยา
โมหจริยา สทฺธาจริยา พุทธิจริยา วิตกฺกจริยาติ ฯ

แต่อาจารย์ต่างพวกประสงค์เอาจริยา ๑๔ ทั้งจริยา ๘ นี้ โดยสังสัคคะและสันนิบาต แห่งวัตถุ ๓ ข้างหน้า
มีรากะเป็นต้น ได้จริยา ๔ หมวต ๑ แห่งวัตถุ ๓ ข้างหลัง มีสัทธาเป็นต้น ก็ได้จริยา ๔ อีกหมวต ๑
เหมือนกัน ฯ

เกจิ ปน ราคาทึนํ สํสัคคสนฺนิปาตวเสน อปฺราปี จตฺสโส ตถา สทฺธาทีนฺนฺติ อิมานิ
อภฺจฺจุทฺธิ สทฺธิ จุทฺทส อิจฺฉนฺติ ฯ

แต่เมื่อจะกล่าวประเภทออกไปอย่างนี้ จริยา ก็ย่อมจะมีได้**มากมาย** เพราะระคนด้วยวัตถุ ๓ ข้างหน้า มีรากะเป็นต้น เข้ากับวัตถุ ๓ ข้างหลัง มีสัทธาเป็นต้นอีกก็ได้ เพราะฉะนั้น พึงทราบว่ **โดยสังเขป** จริยา ก็มี ๖ เท่านั้น ๑

เอว ปน ปณเท วุจจมานะ รากาทีน สหุชาที่หิปี **สัสคัค** กตวา **อนเภา** จริยา โหนติ
ตสุมา **สงฺเขเปณ** ฉเพว จริยา เวทิตพฺพา ๑

คำว่า จริยา ปกติ อุตฺตสนฺนตา โดยความ**ก็อันเดียวกัน** ๑ เนื่องด้วยจริยา ๖ นั้น บุคคลก็มี ๖ เหมือนกัน
คือ คนรากจริต คนโทยจริต คนโมหจริต คนสัทธาจริต คนพุทธิจริต คนวิตกจริต ๑

จริยา ปกติ อุตฺตสนฺนตาติ อตฺถโต **เอก** ๑ **ตาส** วเสน ฉเพว ปุคฺคลา โหนติ รากจริโต
โทยจริโต โมหจริโต สหุชาจริโต พุทธิจริโต วิตกจริโตติ ๑

เพราะเหตุที่ ในบุคคล ๖ จำพวกนั้น คนราคจริต **ในเวลาประพตีกุศล** ย่อมศรัทธากลับ เพราะศรัทธาเป็น
คุณที่ใกล้ต่อราคะ จริตอยู่ในฝ่ายอกุศล ราคะเป็นโทษที่เสียดสี **ไม่มอชอ จันได** ในฝ่ายกุศล ศรัทธาก็เป็น
คุณที่แจ่มใส **ไม่มัวชัว จันนั้น**

ตตถ **ยสุมา** ราคจริตสุส **กุสลปวตติสมเย** สหฺธา พลวตี โหติ ราคสุส อาสนฺนคุณตฺตา
ยถา หิ อุกฺสฺลปฺกฺเข ราโค **สินฺหุโร** **นาติลูไซ** **เอวํ** กุสลปฺกฺเข สหฺธา

ราคะย่อมแสหวัดตุกาม **จันได** ศรัทธาก็แสวงหาสีลาทีคุณ**จันนั้น** ราคะไม่ทิ้งสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ก็อกุศล
จันได ศรัทธาก็ไม่สละสิ่งที่เป็นประโยชน์ก็อกุศล **จันนั้น** **เพราะเหตุนั้น** คนสัทธาจริตจึงมีส่วนเสมอกัน
แห่งคนราคจริต ฯ

ยถา ราโค วตฺตุกาม **ปริเยสตี** **เอวํ** สหฺธา สีลาทีคฺุณฺเณ **ปริเยสตี** **ยถา** ราโค อหิตํ น
ปริจฺจชตี **เอวํ** สหฺธา หิตํ น **ปริจฺจชตี** **ตสุมา** ราคจริตสุส สหฺธาจริเต **สภาโค** ฯ

ส่วนว่าคนโอสจจริต ในเวลาประพตีกุศล ย่อมมีปัญญากล้า เพราะปัญญาเป็นคุณใกล้ต่อโอสะ จึงอยู่ในฝ่ายอกุศลโอสะเป็นโทษที่ไม่มีเหยื่อ **ไม่ติดพันอารมณ์จันใด** ในฝ่ายกุศล ปัญญาก็เป็นคุณที่ไม่มีเหยื่ออย่าง **ไม่พันพันอารมณ์จันนั้น**

ยสุมา ปน โอสจจริตสส กุศลปวตติสมเย ปญญา พลวตี โหติ โอสสส อสสนนคฺคตฺตา
ยถา หิ อกุศลปฺกฺเข โทโส **นิสฺสิเนโห** น อารมฺมณํ **อลฺลียติ** **เอวํ** กุศลปฺกฺเข ปญญา

อนึ่ง โอสะ**ส่ายหา**แต่โทษ แม้ที่ไม่เป็นจริง **จันใด** ปัญญาก็สอดหาโทษแต่ที่เป็นจริง **จันนั้น** โอสะเป็นไป **โดยอาการไม่เอื้อสัตว์** **จันใด** ปัญญาก็เป็นไปโดยอาการไม่เอื้อสังขาร**จันนั้น** **เพราะเหตุนั้น** คนพุทธิจจริต จึงมีส่วนสมอกันแห่งคนโอสจจริต ฯ

ยถา จ โทโส อภฺตมฺปิ โทสมเว **ปริเยสตี** **เอวํ** ปญญา ภูตํ โทสมเว ปริเยสตี **ยถา**
โทโส **สฺตตฺปวิวชฺชนากาเรน** ปวตฺตติ **เอวํ** ปญญา สงฺขารปวิวชฺชนากาเรน **ตสฺมา**
โอสจจริตสส พุทธิจิริโต สภาโค ฯ

ฝ่ายว่าคนโมหจริต เมื่อพยายามทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นอยู่ วิตกทั้งหลายที่เป็นอันตราย มักจะเกิดขึ้น เพราะวิตกมีลักษณะใกล้เคียงต่อโมหะ จริงอยู่ โมหะไม่ปลงไปได้ เพราะมัววุ่นวายอยู่ จันใด วิตกก็ไม่หยุดลงได้ เพราะมัวตริ่กไปมีประการต่างๆ จันนั้น

ยสุมา ปน โมหจริตสุส อนุปปนุหนัน กุสลาณ ฌมมานัน อูปาทาย วายมมานสุส
เยกุกุเยน อนุตตรายกรา วิตกกา อูปชชุนติ โมหสุส อาสนุนลกขณตตยา ยถา ทิ โมโห
ปริพุกุลตาย อนุวสุลิต เอว วิตกโก นานปปการวิตกุนตาย

อนึ่ง โมหะเป็นโทษที่โธเนน เพราะความไม่ปักใจมั่น จันใด วิตกก็เป็นธรรมที่เหวไปมา เพราะความ-
คิดเร็วจันนั้น เพราะเหตุนี้ วิตกจริต จึงมีส่วนเสมอกันแห่งโมหจริต ฯ

ยถา จ โมโห อปริโยคาหนดตายน จญจโล ตถา วิตกโก ลหุปริกปปนตายน ตสุมา
โมหจริตสุส วิตกุกจริโต สภาโคติ ฯ

แลอาจารย์อีกพวก ๑ กล่าวว่า จริยา ๓ อย่างอื่นอีกก็มี โดยเนื่องด้วยตัณหามานะทิฏฐิ ฯ ใน ๓ อย่างนั้น ตัณหาที่คือราคะนั่นเอง มานะเล่าก็สัมปยุตตราคะนั้น **เพราะฉะนั้น** ตัณหา มานะ ทั้ง ๒ นั้น **ก็ไม่นอกเหนือ**ราคะจริยาไป ฯ ส่วนทิฏฐิจริยาก็**ไปตาม**โมหจريانั่นเอง เพราะทิฏฐิมิโมหะเป็นต้นเหตุ ฯ

อปเร ตณฺหามานทิฏฐิวเสน อปฺราปี ติสโส จริยาติ วทฺหติ ฯ ตตฺถ ตณฺหา ราโคเยว มาโน จ ตํสัมปยุตฺโต**ตติ** ตทฺภยํ รากจฺริยํ **นาตีวตฺตติ** ฯ โมหนิทานตฺตา จ ทิฏฐิยา ทิฏฐิจฺริยา โมหจฺริยเมว **อนฺุปตฺติ** ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑. ถามว่า ก็จิริยาเหล่านี้มัน มีอะไรเป็นต้นเหตุ และจะพึงทราบ ได้อย่างไรว่า บุคคลนี้เป็นราคะ-
 จริต บุคคลนี้เป็นจิริตอย่างใดอย่างหนึ่ง ในจิริตที่เหลือมีโทสจิริตเป็นต้น และอะไรเป็นสัปปายะของบุคคล
 จิริตอะไร ? ๑ ในจิริยา ๖ นั้น จะแก้จิริยา ๓ ข้างต้นก่อน อาจารย์ล่างพวกกล่าวว่า จิริยา ๓ ข้างต้นนั้น
 มีอาจิณกรรมในภาพก่อนเป็นต้นเหตุ ประการ ๑ มีธาตุและโทษเป็นต้นเหตุประการ ๑ ๑ ว่ากันว่า
 คนที่มากไปด้วยประโยคนำพอใจและกรรมที่ติงามมาแต่ในปางก่อนก็ดี คนที่จตุติจากสวรรค์ มาเกิด
 ในมนุษยโลกนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนราคะจิริต คนมากไปด้วยกรรมอันเป็นเวรคือพันชาติที่เขาฆ่าเขาจองจำเขา
 ในปางก่อนก็ดี คนที่จตุติจากนรก หรือกำเนิดงูมาเกิด ในมนุษยโลกนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนโทสจิริต คนที่มากไป
 ด้วยการตีฆ่าฆ่า และละเลยในการฟังและการไต่ถาม ในปางก่อนก็ดี คนที่จตุติจากกำเนิดดิรัจฉานมาเกิด
 ในมนุษยโลกนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนโมหจิริตโดยนัยดังนี้แล ท่านจึงกล่าวว่า จิริยา ๓ มีอาจิณกรรมในภาพก่อน
 เป็นต้นเหตุ ๑ อื่น บุคคลย่อมเป็นโมหจิริต เพราะธาตุ ๒ อย่าง คือ ปรฐฐวิธาตุ และอาโปธาตุหนา
 เป็นโทสจิริตเพราะธาตุ ๒ อย่างนอกนี้หนา เป็นราคะจิริต เพราะธาตุทั้งปวงเสมอกัน โดยนัยดังนี้ ๑ ในโทษ
 ทั้งหลายเล่า คนที่ยิ่งด้วยเสมหะย่อมเป็นราคะจิริต คนที่ยิ่งด้วยลมเป็นโมหจิริต หรือว่าคนที่ยิ่งด้วยเสมหะ
 เป็นโมหจิริต คนที่ยิ่งด้วยลมเป็นราคะจิริต โดยนัยดังนี้ ๑ ท่านจึงกล่าวว่า จิริยา ๓ ข้างต้น มีธาตุและโทษ
 เป็นต้นเหตุ ๑ เพราะว่า ในบุคคลเหล่านี้ แม้คนทั้งหลายที่มากไปด้วยประโยคนำพอใจและกรรม-
 ที่ติงามในปางก่อน และแม้คนทั้งหลายที่จตุติจากสวรรค์มาเกิดในมนุษยโลกนี้ก็ดี หาได้เป็นราคะจิริตไป
 ทั้งหมดไม่ หรือว่าคนทั้งหลายนอกนี้ ก็มีได้เป็นโทสจิริตและโมหจิริตไปทุกคน อื่น การกำหนดจิริยา
 ด้วยความหนาแห่งธาตุทั้งหลาย โดยนัยตามที่กล่าวนั้นก็ไม่ได้ และในการกำหนดด้วยโทษท่านก็กล่าวไว้
 แต่ ๒ คือ ราคะจิริตและโมหจิริตเท่านั้น แม้คำที่กล่าวในตอนนั้นเล่า คำหน้ากับคำหลังก็ผิดกันทีเดียว
 ส่วนในจิริยา ๒ ข้างปลายมีสัทธาจิริตเป็นต้น ท่านไม่กล่าวต้นเหตุไว้เลยสักข้อเดียว เพราะฉะนั้น
 คำทั้งหมดนี้จึงเป็นคำมิได้กำหนด ๑ ส่วนความต่อไปนี้เป็นวินิจฉัยตามแนวมติของอรรถกถาจารย์-
 ทั้งหลาย ในปัญหาว่าจิริยาทั้งหลายมีอะไรเป็นต้นเหตุ นั้น ๑

๑ ตา ปเนตา จริยา กีนีทานา กถณจ ชานิตพพํ อัยํ ปุคฺคโล รากจรีโต อัยํ โทสาทีสุ
อญญตรจรีโตติ กิจริตสฺส จ ปุคฺคลสฺส ก็ สปปายนฺติ ฯ ตตร ฐริมา ตาว ติสโส จริยา
ปุพฺพาจิณฺณนิทานา ธาตุโทสนิทานา จาติ เอกจเจ วทนฺติ ฯ ปุพฺเพ กิร อิกฺขุปฺปโยคสุกฺกมมพฺพุโล
รากจรีโต โหติ สคฺคา วา จิตฺวา อิกฺขุปฺปนฺโน ปุพฺเพ เณทณภททวพฺพนฺทเวรกมมพฺพุโล โทสจรีโต
โหติ นริยนาคโยนีหิ วา จิตฺวา อิกฺขุปฺปนฺโน ปุพฺเพ มชฺชปानพฺพุโล สุตปริจฺจวาทินี จ โมหจรีโต
โหติ ตिरจฺจนายนียา วา จิตฺวา อิกฺขุปฺปนฺนินฺติ เอวํ ปุพฺพาจิณฺณนิทานาติ วทนฺติ ฯ ทุวิหฺนํ ปน
ธาทุนํ อุสฺสหนฺตตา ปุคฺคโล โมหจรีโต โหติ ปฐฺวีธาทูยา จ อาไปธาทูยา จ อิตฺราสํ ทุวิหฺนํ
อุสฺสหนฺตตา โทสจรีโต สพฺพาสํ สมตฺตา รากจรีโตติ โทเสสุ จ เสมฺหาธิโก รากจรีโต โหติ
วาทาธิโก โมหจรีโต เสมฺหาธิโก วา โมหจรีโต วาทาธิโก รากจรีโตติ เอวํ ธาตุโทสนิทานาติ วทนฺติ ฯ
ตตถ ยสฺมา ปุพฺเพ อิกฺขุปฺปโยคสุกฺกมมพฺพุลาปิ สคฺคา จิตฺวา อิกฺขุปฺปนฺนาปิ จ น สพฺเพ
รากจรีตาเยว โหนฺติ อิตฺเร วา โทสโหมจรีตาเยว ธาทุนญจ ยถาวุตเตเนว นเยน อุสฺสสนฺนิยโม นาม
นตฺถิ โทสนฺนิยเม จ รากโหมทวยเมว วุตฺตํ ตมฺปิ ปุพฺพาวปวริทฺทเมว สทฺธจริยาทีสุ จ เอกิสุสาปิ
นิทานํ น วุตฺตเมว ตสฺมา สพฺพเมตํ อปริจฺจินฺนวจนํ ฯ อัยํ ปเนตถ อิกฺขุภาจจริยานํ มตานุสาเรน
วินิจฺจโย ฯ

วิสุทธิมรรค ภาค ๑ หน้า ๑๒๙-๑๓๐ (กัมมัฏฐานคัคคณนิตเทศ)

ถามว่า ก็จิริยาเหล่านี้มัน **มีอะไรเป็นต้นเหตุ** และ**จะพึงทราบ** ได้อย่างไรว่า บุคคลนี้เป็นราคจิริต บุคคลนี้เป็นจิริตอย่างใดอย่างหนึ่ง ในจิริตที่เหลื้อมีโทษจิริตเป็นต้น **และอะไรเป็นสัปปายะ**ของบุคคลจิริต อะไร ? ๗

ตา ปเนตา จิริยา **กีนันทานา** กถณจ **ชานิตพพ** อยัม ปุคฺคโละ ราคจิริโต อยัม โทสาทีสุ อญฺญตรจิริโตติ กิจิริตสฺส **จ** ปุคฺคลสฺส กิ สปปายนฺติ ๗

ในจิริยา ๖ นั้น จะแก้จิริยา ๓ **ข้างต้น**ก่อน อาจารย์กลางพวกกล่าวว่า จิริยา ๓ ข้างต้นนั้น **มีอาจิณกรรม-**
ในภพก่อนเป็นต้นเหตุ ประการ ๑ **มีธาตุและโทษเป็นต้นเหตุ**ประการ ๑ ๗

ตตฺร **ปุริมา** ตาว ติสฺโส จิริยา **ปฺพพชาจิณฺณนินทานา** ธาตุโทสนินทานา จาติ **เอกจฺเจ**
วหนฺติ ๗

ว่ากันว่า คนที่มากไปด้วยประโยชน์พอใจและกรรมที่ดีงามมาแต่ในปางก่อนก็ดี คนที่จุติจากสวรรค์ มาเกิดในมนุษยโลกนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนราคะจริต คนมากไปด้วยกรรมอันเป็นเวรคือฟันเขาคัดเขาฆ่าเขา- จองจำเขาในปางก่อนก็ดี คนที่จุติจากนรก หรือกำเนิดงูมาเกิด ในมนุษยโลกนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนโทสจริต

ปุพเพ **กิริ** อธิฐูปโยคสุภกมุขพหูโล ราคะจริต โหติ สคฺคา วา จิตฺตฺวา อธิฐูปนฺโน
ปุพเพ **เจทนเกทนธวพฺนฺธเวรกมุขพหูโล** โทสจริต โหติ นิริยนาคโยนีหิ วา จิตฺตฺวา
อธิฐูปนฺโน

คนที่มากไปด้วยการดีมีน้ำเมา และละเอียดในการฟังและการไต่ถาม ในปางก่อนก็ดี คนที่จุติจากกำเนิด ดิรัจฉานมาเกิด ในมนุษยโลกนี้ก็ดี ย่อมเป็นคนโมหจริตโดยนัยดังนี้แล ท่านจึงกล่าวว่า จริยา ๓ มีอาชิต- กรรมในปางก่อนเป็นต้นเหตุ ฯ

ปุพเพ มชฺชปानพหูโล **สุตปริปุจฺจาวิหิโน** จ โมหจริต โหติ ดิรัจฺจानโยนินฺยา วา จิตฺตฺวา
อธิฐูปนฺโนติ **เอวํ** ปุพฺพวาจิจฺฉนฺนิทานาติ วทนฺติ ฯ

อันนี้ บุคคลย่อม**เป็นโมหจริต** เพราะธาตุ ๒ อย่าง คือ ปฐวีธาตุ และอาโปธาตุหนา **เป็นโทสจริต** เพราะธาตุ ๒ อย่างนอกนี้หนา **เป็นราคจริต** เพราะธาตุทั้งปวงเสมอกัน **โดยนัยดังนี้ ๑** ในโทษทั้งหลายเล่า **คนที่ยิ่งด้วยเสมหะ** ย่อมเป็นราคจริต **คนที่ยิ่งด้วยลม** เป็นโมหจริต หรือว่าคนที่ยิ่งด้วยเสมหะเป็นโมหจริต คนที่ยิ่งด้วยลมเป็นราคจริต **โดยนัยดังนี้ ๑** ท่านจึงกล่าวว่า จริยา ๓ ข้างต้น มีธาตุและโทษเป็นต้นเหตุ ฯ

ทวิหฺนํ ปน ธาตุนํ อุตฺตสนฺนตฺตา ปุคฺคโล **โมหจริโต** โทติ ปฐฺวีธาตฺยา จ อาโปธาตฺยา จ อิตฺราสํ ทวิหฺนํ อุตฺตสนฺนตฺตา **โทสจริโต** สพฺพาสํ สมตฺตา **ราคจริโตติ** โทเสสฺสุ จ **เสมหาทิโก** ราคจริโต โทติ **วาทธิโก** โมหจริโต เสมหาทิโก วา โมหจริโต วาทธิโก ราคจริโตติ **เอวํ** ธาตุโทษนิทานติ วทฺหติ ฯ

เพราะว่า ในบุคคลเหล่านั้น แม้คนทั้งหลายที่มากไปด้วยประโยชน์อันน่าพอใจและกรรมที่ดีงามในปางก่อน และแม้คนทั้งหลายที่จุติจากสวรรค์มาเกิดในมนุษยโลกนี้ก็ดี ทำได้เป็นราคจริตไปทั้งหมดไม่ **หรือว่า** คนทั้งหลายนอกนี้ ก็ได้เป็นโทสจริตและโมหจริตไปทุกคน

ตตฺถ **ยสุมา** ปุพฺพเพ อิกฺขฺลูปฺปโยคสุภกมฺมพฺหฺลาปิ สคฺคา จวิตฺวา อิกฺขฺปปฺนฺนาปิ จ น สพฺเพ ราคจริตาเยว โทหนฺติ อิตฺเร **วา** โทสโมหจริตาเยว

อนึ่ง การกำหนดจริยาด้วยความหนาแห่งธาตุทั้งหลาย โดยนัยตามที่กล่าวนั้นก็ไม่ได้ และในการกำหนดด้วยโทษท่านก็กล่าวไว้แต่ ๒ คือ ราคจริตและโมหจริตเท่านั้น

ธาตุนภจ ยถาวุตเตเนว นเยน อุตฺตสนฺนิยโม นาม นตฺถิ โทสนฺนิยเม จ ราคโมหทวยเมว วุตฺตํ

แม้คำที่กล่าวในตอนนี้อันเล่า คำหน้ากับคำหลังก็ผิดกันทีเดียว ส่วนในจริยา ๒ ข้างปลายมีสัทธาจริตเป็นต้น ท่านไม่กล่าวต้นเหตุไว้เลยสักข้อเดียว เพราะฉะนั้น คำทั้งหมดนี้จึงเป็นคำมิได้กำหนด ๑ ส่วนความต่อไปนี้เป็นวินิจฉัยตามแนวมติของอรรถกถาจารย์ทั้งหลาย ในปัญหาว่าจริยาทั้งหลายมีอะไรเป็นต้นเหตุนี้ ๑

ตมฺปิ ปุพฺพปาวรวิรุทฺธเมว สทฺธาจฺริยาทีสุ จ เอกิสฺสาปิ นินฺทานํ น วุตฺตเมว ตสฺมา สทฺพเมตํ อปรฺิจฺฉินฺนวจนํ ๑ อยํ ปเนตฺถ อภฺภูทฺถกาจฺริยานํ มตฺตานุสาเรน วินิจฺฉนฺโย ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ แท้จริง ในอุสฺสทกิตฺตนะ ท่านกล่าวคำนี้ไว้ว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ โดยนิยามแห่งเหตุ-
 ในปางก่อน ย่อมเป็นผู้หนาด้วยโลภะก็มี หนาด้วยโทสะก็มี หนาด้วยโมหะก็มี มากด้วยอโลภะก็มี
 มากด้วยโทสะก็มี มากด้วยโมหะก็มี จริงอยู่ ในขณะที่พยายามทำการม ผู้ใดมีโลภะกล้า อโลภะอ่อน
 อโทสะอโมหะกล้า โทสะโมหะเบา อโลภะอ่อนอ่อนของบุคคลนั้นย่อมไม่อาจข่มโลภะได้ แต่อโทสะอโมหะ
 กล้า ย่อมอาจข่มโทสะโมหะได้ เพราะเหตุนี้ บุคคลนั้น เกิดมาด้วยอำนาจปฏิสนธิที่กรรมนั้นอำนาจ
 ย่อมเป็นคนโลก เป็นคนใจเย็น ไม่มักโกรธ ฉลาด หลักแหลมราวกะเพชร ส่วนบุคคลใด ในขณะ
 พยายามทำการม มีโลภะและโทสะกล้า อโลภะอโทสะอ่อน แต่อโมหะกล้า โมหะเบา บุคคลนั้น โดยนัย-
 ก่อนนั้นแล ย่อมจะเป็นคนโลกด้วย เป็นคนฉุนเฉียวด้วย แต่ว่าเป็นคนฉลาดหลักแหลมราวกะเพชร
 ดุจพระทศตภยเถระ ฉะนั้น บุคคลใด ในขณะพยายามทำการม มีโลภะและโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน
 บุคคลนั้น โดยนัยก่อนเหมือนกัน ย่อมเป็นคนโลกด้วย เป็นคนทึบด้วย แต่เป็นคนใจเย็นไม่มักโกรธ
 โดยนัยนั้น บุคคลใด ในขณะพยายามทำการม มีโลภะโทสะโมหะกล้าทั้ง ๓ ฝ่ายกุศลมีโลภะเป็นต้นอ่อน
 บุคคลนั้น โดยนัยก่อนเหมือนกัน ย่อมจะเป็น คนโลกด้วย ฉุนเฉียวด้วย ลุ่มหลงด้วย ส่วนผู้ใด ในขณะ
 พยายามทำการม มีอโลภะและโทสะโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน บุคคลนั้น โดยนัยก่อนเหมือนกัน ย่อมจะ
 เป็นคนไม่โลกและมีกิเลสน้อย เห็นอารมณ์แม้เป็นทิพย์ก็ทิ้งเฉยอยู่ได้ แต่เป็นคนฉุนเฉียวและปัญญาที่
 บุคคลใด ในขณะพยายามทำการม มีอโลภะอโทสะและโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน บุคคลนั้น โดยนัยก่อน
 เหมือนกัน ย่อมจะเป็นคนไม่โลกด้วย ใจเย็นด้วย แต่เป็นคนทึบ โดยนัยเดียวกัน บุคคลใดในขณะ
 พยายามทำการม มีอโลภะ โทสะ อโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน บุคคลนั้น โดยนัยก่อนเหมือนกัน ย่อมจะ
 เป็นคนไม่โลกด้วย ฉลาดด้วย แต่เป็นคนฉุนเฉียวมักโกรธ ส่วนบุคคลใด ในขณะพยายามทำการม
 มีฝ่ายกุศลทั้ง ๓ มีอโลภะอโทสะอโมหะกล้า ฝ่ายอกุศลมีโลภะเป็นต้นอ่อน บุคคลนั้น ย่อมจะเป็นคน-
 ไม่โลก ไม่ฉุนเฉียว และฉลาดด้วย ดุจพระมหาสังฆรักขิตเถระ ฉะนั้น ดังนี้ ฯ ก็แล บุคคลที่เรียก
 ใน อุสฺสทกิตฺตนะ ว่า คนโลก นั้น ได้แก่คนราคะจริต ฯ ส่วนที่เรียกว่า คนฉุนเฉียวและคนทึบ ได้แก่
 คนโทสะจริตและคนโมหะจริต ฯ ที่เรียกว่าคนฉลาด ได้แก่คนพุทธิจริต ฯ ที่เรียกว่า คนไม่โลกและ
 ไม่ฉุนเฉียว ได้แก่คนสัทธาจริต เพราะคนไม่โลกและไม่ฉุนเฉียวนี้มีปกติแจ่มใส ฯ อนึ่ง พึงทราบ
 ปฏิสนธิชนกกรรม อันมีบุพเหตุมีโลภะเป็นต้นอย่างใด อย่างหนึ่ง เป็นเครื่องแวดล้อมกันและกัน
 ว่าเป็นต้นเหตุแห่งจริยาทั้งหลาย โดยนัยดังนี้ คือ คนที่เกิดมาด้วยกรรมอันมีอโมหะเป็นเครื่องแวดล้อม
 ย่อมเป็นคนพุทธิจริตฉนใด คนที่เกิดมา ด้วยกรรมอันมีพลวัชธาเป็นต้นเครื่องแวดล้อม ย่อมเป็นสัทธา-

จริต คนที่เกิดมา ด้วยกรรมอันมีวิตกมีกามวิตกเป็นต้นเป็นเครื่องแวดล้อม ย่อมเป็นคนวิตกจริต
คนที่เกิดมา ด้วยกรรมอันมีเครื่องแวดล้อมมีโลภะเป็นต้นเจือกัน ย่อมเป็นคนโวมิสสจริต ฉะนั้นแล ฯ

๑ วุตตถะเหตัง อุตฺตทกิตฺตเนน อิมํ สตฺตทา ปุพฺพเหตุนิยาเมเน โลกุตฺตทา โทสุตฺตทา โมหุตฺตทา
ทา อโลภุตฺตทา อโทสุตฺตทา อโมหุตฺตทา จ โหนฺติ ยสฺส ทิ กมฺมายูหนฺกฺขเณ โลภํ พลวาทุ โหติ
อโลภํ มนฺโท อโทสาโมหา พลวาทุ โทโสโมหา มนฺทา ตสฺส มนฺโท อโลภํ โภภํ ปริยาทาตุํ น
สกุโกติ อโทสาโมหา ปน พลวาทุ โทโสโมหา ปริยาทาตุํ สกุโกติ ตสฺมา โส เตเน กมฺเมเน
ทินฺนปฏิสฺสฺสนฺธิวเสน นิพฺพตฺโต ลุทฺโธ โหติ สุขสฺสึโล อุกโกธโน ปณฺณวาทุ วชิรฺูปมณฺญาณํ ยสฺส ปน
กมฺมายูหนฺกฺขเณ โลกโทสา พลวาทุ โหนฺติ อโลภาโทสา มนฺทา อโมโห จ พลวาทุ โมหํ มนฺโท
โส ปริมนฺเยเนว ลุทฺโธ เจว โหติ ทุฏฺฐุ จ ปณฺณวาทุ ปน โหติ วชิรฺูปมณฺญาณํ ทตฺตตามยตฺเตโร วีย
ยสฺส กมฺมายูหนฺกฺขเณ โลกโมหา พลวาทุ โหนฺติ อิตฺเร มนฺทา โส ปริมนฺเยเนว ลุทฺโธ เจว โหติ
ทนฺโธ จ สึลโก ปน โหติ อุกโกธโน ตถา ยสฺส กมฺมายูหนฺกฺขเณ ตโยปิ โลกโทโสโมหา พลวาทุ
โหนฺติ อโลภาทโย มนฺทา โส ปริมนฺเยเนว ลุทฺโธ เจว โหติ ทุฏฺฐุ จ มุพฺโพโห จ ยสฺส ปน
กมฺมายูหนฺกฺขเณ อโลภโทโสโมหา พลวาทุ โหนฺติ อิตฺเร มนฺทา โส ปริมนฺเยเนว อลุทฺโธ เจว
อปปกิลโส จ โหติ ทิพฺพารมฺมณฺมปี ทิสฺวา นิจฺจโล ทุฏฺฐุ ปน โหติ ทนฺธปณฺญู จ ยสฺส
กมฺมายูหนฺกฺขเณ อโลภาโทโสโมหา พลวาทุ โหนฺติ อิตฺเร มนฺทา โส ปริมนฺเยเนว อลุทฺโธ เจว
โหติ สึลโก จ ทนฺโธ ปน โหติ ตถา ยสฺส กมฺมายูหนฺกฺขเณ อโลภโทโสโมหา พลวาทุ โหนฺติ
อิตฺเร มนฺทา โส ปริมนฺเยเนว อลุทฺโธ เจว โหติ ปณฺณวาทุ จ ทุฏฺฐุ ปน โหติ โภภํ ยสฺส ปน
กมฺมายูหนฺกฺขเณ ตโยปิ อโลภาทโย พลวาทุ โหนฺติ โลกาทโย มนฺทา โส มหาสงฺฆรฺกฺขิตฺตเตโร
วีย อลุทฺโธ อทุฏฺฐุ ปณฺณวาทุ จ โหตีตี ๗ เอตถ จ โย ลุทฺโธติ วุตฺโต อโย วาคจรีโต ๗
ทุฏฺฐุทนฺธา ปน โทโสโมหจรีตา ๗ ปณฺณวาทุ พุทฺธิจรีโต ๗ อลุทฺธาทุฏฺฐุ ปสนฺนปกตฺติตาย สทฺธาจรีตา ๗
ยถา วา อโมหปริวารเณ กมฺมุนา นิพฺพตฺโต พุทฺธิจรีโต เอวํ พลวสทฺธาปริวารเณ กมฺมุนา นิพฺพตฺโต
สทฺธาจรีโต กามวิตกฺกาทปริวารเณ กมฺมุนา นิพฺพตฺโต วิตกฺกจรีโต โลกาทินา โวมิสฺสฺสปริวารเณ
กมฺมุนา นิพฺพตฺโต โวมิสฺสฺสจรีตติ เอวํ โลกาทิสฺส อณฺญตฺรณฺญตฺรปริวารํ ปฏิสฺสฺสนฺธิชนกมฺมํ จริยานํ
นิตานนฺติ เวทิตพฺพํ ๗

วิสุทธิมรรค ภาค ๑ หน้า ๑๓๐-๑๓๑ (กัมมัฏฐานคัคคณนิตเทศ)

เปิด อิติ ที่ ปญญา จ ใตติ

แท้จริง ในอุสุสทกิตตนะ ท่านกล่าวคำนี้ไว้ว่า สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ **โดยนิยามแห่งเหตุในปางก่อน** ย่อมเป็นผู้หนาด้วยโลภะก็มี หนาด้วยโทสะก็มี หนาด้วยโมหะก็มี **มากด้วยอโลภะก็มี มากด้วยอโทสะก็มี มากด้วยอโมหะก็มี**

วุตตญเหตุ อสุสทกิตตเน อิมะ สตตะตา **ปัพพเหตุนิยามเน** โลภุสสุทา โทสุสสุทา โมหุสสุทา **อโลภุสสุทา** อโทสุสสุทา อโมหุสสุทา จ โหนติ

จริงอยู่ **ในขณะที่พยายามทำกรรม** ผู้ใดมีโลภะกล้า อโลภะอ่อน อโทสะอโมหะกล้า โทสะโมหะเบา **อโลภะ** อ่อนอ่อน**ของบุคคลนั้น** ย่อมไม่อาจข่มโลภะได้

ยสุส ทิ **กมฺมายุหนฺกฺขณ** โลโภ พลวา โหติ อโลโภ มนฺโท อโทสาโมหา พลวฺนโต โทสาโมหา มนฺทา **ตสุส** มนฺโท **อโลโภ** โภภํ **ปริยาทาตุ** น สกฺโกติ

แต่**อโตะอะโม่หะ**กล้าย่อมอาจข่มโตะอะโม่หะได้ **เพราะเหตุนั้น** บุคคลนั้น เกิดมาด้วยอำนาจปฏิสนธิที่
กรรมนั้น**อำนาจ** ย่อมเป็นคนโลก **เป็นคนใจเย็น** ไม่มักโกรธ ฉลาด **หลักแหลมราวกะเพชร**

อโตะโม่หะ ปน พลวทุโต โทะโม่หะ ปรียาทาตุ สกุโกนติ **ตสุมา** โส เตน กมุเมน
ทินนปฏิสนธิวเสน นิพพตโต **ลูทุโ** โหติ **สุขสีโล** อุกโกธโน ปญญา **วชิรูปมญาโณ**

ส่วน**บุคคลใด** ในขณะที่พยายามทำกรรม มีโลภะและโทสะกล้า อโลภะอโตะอะอ่อน แต่โม่หะกล้า โม่หะเบา
บุคคลนั้น โดยนัยก่อนนั้นแล ย่อมจะเป็นคนโลกด้วย **เป็นคนจนเจียว**ด้วย แต่ว่าเป็นคนฉลาด-
หลักแหลมราวกะเพชร **ดุจพระทัตตภยเถระ** **จะนั้น**

ยสุส ปน กมุมายูหนกฺขณ โลกโตะสา พลวทุโต โหนติ อโลภาโตะสา มนุทา อโม่โห จ
พลวา โม่โห มนุโ **โส** ปุริมนเยเนว ลูทุโ เจว โหติ **ทุฏฐุ** จ ปญญา ปน โหติ
วชิรูปมญาโณ ทตฺตภยตฺเถโร **วีย**

บุคคลใด ในขณะที่พยายามทำกรรม มีโลภะและโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน **บุคคลนั้น** โดยนัยก่อนเหมือนกัน
ย่อมเป็นคนโลกด้วย **เป็นคนที่ดีด้วย** แต่**เป็นคนใจเย็น** ไม่มักโกรธ

ยสฺส กมฺมายูหนฺกฺขณฺ โลกโมหา พลฺลนฺโต โหฺนฺติ อิตฺเร มนฺทา **โส** ปุริมนฺเยเนว ลุทฺโธ
เจว โหติ **ทฺนุโร** จ **สีลโก** ปน โหติ อุกฺโกธโน

โดยนัยนั้น บุคคลใด ในขณะที่พยายามทำกรรม มีโลภะโทสะโมหะกล้าทั้ง ๓ ฝ่ายกุศลมีโลภะเป็นต้นอ่อน
บุคคลนั้น โดยนัยก่อนเหมือนกัน ย่อมจะเป็น คนโลกด้วย จุนเจียวด้วย **ลุ่มหลงด้วย**

ตถา ยสฺส กมฺมายูหนฺกฺขณฺ ตโยปิ โลกโอสโมหา พลฺลนฺโต โหฺนฺติ อโลภาทโย มนฺทา
โส ปุริมนฺเยเนว ลุทฺโธ เจว โหติ ทฺมฺมฺญฺโฐ จ **มฺพฺโห** จ

ส่วน**ผู้ใด** ในขณะที่พยายามทำกรรม มีอโลภะและโทสะโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน **บุคคลนั้น** โดยนัยก่อน-
เหมือนกัน ย่อมจะเป็นคนไม่โลภและมีกิเลสน้อย เห็นอารมณ์แม้เป็นทิพย์ก็นิ่งเฉยอยู่ได้ แต่เป็นคน
จนเฉียวและปัญญาที่บ

ยสุส ปน กมฺมายูหนฺกฺขณฺ อโลภาทิสฺโมหา พลวฺนฺโต โหฺนฺติ อิตฺเร มนฺทา **โส** ปฺริมนฺเยเนว
อลฺลฺกฺโร เจว **อปฺปฺกิลฺโส** จ โหฺติ ทิพฺพารมฺมณฺมปิ ทิสฺวา **นิจฺจโล** ทฺฐฺโร ปน โหฺติ
ทนฺธปญฺญो จ

บุคคลใด ในขณะที่พยายามทำกรรม มีอโลภะอโทสะและโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน **บุคคลนั้น** โดยนัยก่อน-
เหมือนกัน ย่อมจะเป็นคนไม่โลภด้วย ใจเย็นด้วย แต่เป็นคนที่บ

ยสุส กมฺมายูหนฺกฺขณฺ อโลภาทิสฺโมหา พลวฺนฺโต โหฺนฺติ อิตฺเร มนฺทา **โส** ปฺริมนฺเยเนว
อลฺลฺกฺโร เจว โหฺติ สิลฺโก จ ทนฺธ ปน โหฺติ

โดยนัยเดียวกัน **บุคคลใด** ในขณะที่พยายามทำกรรม มีมือโลภะ โทสะ อโมหะกล้า นอกนั้นอ่อน **บุคคลนั้น**
โดยนัยก่อนเหมือนกันย่อมจะเป็นคนไม่โลภด้วย ฉลาดด้วย แต่เป็นคนฉุนเฉียวมักโกรธ

ตถา ยสฺส กมฺมายุหนฺนุชฺเณ อโลภโทสาโมหา พลวฺนโต โทหนฺติ อิตเร มนฺทา **โส**
ปุริมฺนเยเนว อลุทฺโธ เจว โหติ ปญฺญา จ ทุฏฺฐิ ปน โหติ โกรโณ

ส่วน**บุคคลใด** ในขณะที่พยายามทำกรรม มีฝ่ายกุศลทั้ง ๓ มีมือโลภะอโทสะอโมหะกล้า ฝ่ายอกุศลมีโลภะ
เป็นต้นอ่อน **บุคคลนั้น** ย่อมจะเป็นคนไม่โลภ ไม่ฉุนเฉียว และฉลาดด้วย **ดูจ**พระมหาสังฆรักขิตเถระ
จะนั้น ดังนี้ ฯ

ยสฺส ปน กมฺมายุหนฺนุชฺเณ ตโยปิ อโลภาทโย พลวฺนโต โทหนฺติ โลภาทโย มนฺทา **โส**
มหาสังฆรักขิตฺตเถโร **วีย** อลุทฺโธ อทุฏฺฐิ ปญฺญา จ โหตีติ ฯ

ก็แล บุคคลที่เรียกใน อุตสทกิตฺตนะ ว่า **คนโลก** นั้น ได้แก่คนราคะจริต ฯ ส่วนที่เรียกว่า คนจุนเจียวและคนทึบ ได้แก่คนโทสจริตและคนโมหจริต ฯ ที่เรียกว่าคนฉลาด ได้แก่คนพุทธิจริต ฯ ที่เรียกว่า คนไม่โลกและไม่จุนเจียว ได้แก่คนสัทธาจริต เพราะคนไม่โลกและไม่จุนเจียวนั้นมีปกติแจ่มใส ฯ

เอตถ จ โย **ลูโธติ** วุตโต **อัย** ราคะจิตฺโต ฯ พุทฺฐทฺฐา ปน โทสโมหจิตฺตา ฯ ปญฺญาพุทธิจิตฺโต ฯ อลฺลทฺฐาทุทฺฐา **ปสนฺน**ปกตฺติตฺตยา สทฺธาจริตฺตา ฯ

อนึ่ง พึงทราบ ปฏิสนธิชนกรรม อันมีบุพเหตุมีโลภะเป็นต้นอย่างใด อย่างหนึ่ง เป็นเครื่องแวดล้อมกันและกัน ว่าเป็นต้นเหตุแห่งจริยาทั้งหลาย โดยนัยดังนี้ คือ คนที่เกิดมาด้วยกรรม**อันมีโมหะเป็นเครื่องแวดล้อม**ย่อมเป็นคนพุทธิจริต **จันใด** คนที่เกิดมา ด้วยกรรมอันมีพลวสัทธาเป็นต้นเครื่องแวดล้อมย่อมเป็นสัทธาจริต คนที่เกิดมา ด้วยกรรมอันมีวิตกมีกามวิตกเป็นต้นเป็นเครื่องแวดล้อม ย่อมเป็นคนวิตกจริต คนที่เกิดมา ด้วยกรรม**อันมีเครื่องแวดล้อมมีโลภะเป็นต้น**จึ่งจัน ย่อมเป็นคนไวสมัสสจริต **จันนั้น**แล ฯ

ยถา วา **อโมหปริวาร**ณ กมฺมุณา นิพฺพตฺโต พุทธิจิตฺโต **เอว** พลวสทฺฐาปริวารณ กมฺมุณา นิพฺพตฺโต สทฺธาจริตฺโต กามวิตกกาทีปริวารณ กมฺมุณา นิพฺพตฺโต วิตกจริตฺโต **โลกาทินา** **ไวสมัสสปริวาร**ณ กมฺมุณา นิพฺพตฺโต **ไวสมัสสจิตฺติ** **เอว** **โลกาทีสุ** อญฺญตรญฺญตรปริวารปฏิสนฺธิชนกมฺมํ จริยานํ นิทานนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ในข้อว่า "โดยอิริยาบถ" พึงทราบนัยดังนี้ ๑ ก็คนราคะจริต เมื่อเดินไปโดยปกติ ย่อมเดินโดยอาการน่ารัก ค่อยวางเท้า วางเท้ายกเท้าสม่ำเสมอ ๑ และรอยเท้าของเขาเป็นรอยกระโหียงกลาง ๑ คนโทสจริต เดินราวกะชูด ด้วยปลายเท้า วางเท้ายกเท้าด้วยอาการผลุบผลับ ๑ และรอยเท้าของเขาเป็นรอยขยุ้ม ๑ คนโมหจริต เดินท่าทางเงอะงะ วางเท้ายกเท้าราวกะคนหวาดสะดุ้ง ๑ และรอยเท้าของเขาเป็นรอยเลอะเลือน ๑ จริงอยู่ ในเรื่องต้นมาคันทิยาสูตร พราหมณ์ก็ได้กล่าวคำประพันธ์ไว้ว่า

ก็รอยเท้าของคนเจ้าราคะ เป็นรอยกระโหียงกลาง
รอยเท้าของคนเจ้าโทสะ เป็นรอยขยุ้ม รอยเท้า
ของคนเจ้าโมหะ เป็นรอยเลอะเลือน(แต่)รอยเท้า
เช่นนี้ เป็นรอยเท้าของท่านผู้มีหลังคา(คือกิเลส)
อันเปิดแล้ว ดังนี้ ๑

แม้การยืนแห่งคนราคะจริต ก็มีอาการนุ่มนวลน่าเลื่อมใส แห่งคนโทสจริต มีอาการกระด้าง แห่งคนโมหจริต มีอาการส่ายไปมา ๑ แม้ในการนั่ง ก็มีนัยดุจนี้ ๑ ส่วน (การนอน) คนราคะจริตไม่รีบร้อนปูที่นอนเรียบร้อยแล้ว ค่อยนอน รวบองคาพยพไว้ดี นอนด้วยอาการน่าเลื่อมใส และเมื่อถูกปลุกให้ลุกก็ไม่ลุกทันที ให้คำตอบเบาๆ ราวกะคนมีความรังเกียจ ๑ คนโทสจริต ก็รีบปูที่นอนแต่พอดีพอเรียบร้อยแล้วทิ้งตัวลงทำหน้าวิหัลไป และเมื่อถูกปลุกให้ลุกก็ลุกเร็ว ให้คำตอบราวกะคนโกรธ ๑ คนโมหจริตปูที่นอนไม่เป็นรูป นอนแก้งก้าง คว่าหน้าเป็นส่วนมาก และเมื่อถูกปลุกให้ลุก ทำเสียงหือๆ ลุกขึ้นอืดอาด ๑ ก็เพราะบุคคล ๓ ข้างปลาย มีคนสัทธาจริตเป็นต้น เป็นสภาคแห่ง คน ๓ ข้างต้นมีคนราคะจริตเป็นต้น เพราะเหตุนี้ อิริยาบถแม้แห่งบุคคล ๓ ข้างปลายมีคนสัทธาจริตเป็นต้นนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกันนั้นแล ๑ บัณฑิตพึงบอกจริยาด้วยอิริยาบถ ดังกล่าวมานี้ เป็นอันดับแรก ๑

๑ ในชื่อว่า "โดยอิริยาบถ" ฟังทราบนัยดังนี้ ๑ ก็คนราคะจริต เมื่อเดินไปโดยปกติ ย่อมเดินโดยอาการน่ารัก ค่อยวางเท้า วางเท้ายกเท้าสม่ำเสมอ ๑ และรอยเท้าของเขาเป็นรอยกระโหียงกลาง ๑

๑ อิริยาบถโตติ ๑ ราคะจริต หิ ปกติคฺมเนน คจฺจนโต จาตุริเยน คจฺจติ สนิกํ ปาทํ นิกฺขิปติ สมนํ นิกฺขิปติ สมนํ อุทฺธรติ ๑ อุกฺกุฏิกมฺจสฺส ปทํ โหติ ๑

คนโทสจริต เดินราวกะชูด ด้วยปลายเท้า วางเท้ายกเท้าด้วยอาการผลุบผลับ ๑ และรอยเท้าของเขาเป็นรอยขยุ้ม ๑ คนโมหจริต เดินท่าทางเงอะงะ วางเท้ายกเท้าราวกะคนหวาดสะดุ้ง ๑ และรอยเท้าของเขาเป็นรอยเลอะเลือน ๑

โทสจริต ปาทคฺเคหิ ขณฺนโต วีย คจฺจติ สหสา ปาทํ นิกฺขิปติ สหสา อุทฺธรติ ๑ อนุกฺกฏิตมฺจสฺส ปทํ โหติ ๑ โมหจริต ปรีพฺยาภาว คติยา คจฺจติ จมฺภโต วีย ปาทํ นิกฺขิปติ จมฺภโต วีย ปาทํ อุทฺธรติ ๑ สหสาณุปิตมฺจสฺส ปทํ โหติ ๑

ส่วน (การนอน) คนราคะจิตไม่รีบร้อน ปุ่ที่นอนเรียบร้อยแล้ว ค่อยนอน รวบองคาพยพไว้ดี นอน ด้วยอาการนำเสื่อมีไส้ และเมื่อถูกปลุกให้ลุก ก็ไม่ลุกทันที ให้คำตอบเบาๆ ราวกะคนมีความรังเกียจ ๗

ราคะจิต จ อตฺตมาโน สมนํ เสยฺยํ ปญฺญเปตฺวา สนิกํ นิปฺชิตฺวา อํคฺปจฺจฺจฺคานิ สโมธาย ปาสาทิเกน อากาเรน สยติ วุฏฺฐาปิยมาโน จ น สีสํ วุฏฺฐาย สงฺกโต วิย สนิกํ ปฏฺวิจฺจนํ เทติ ๗

คนโหดจรีต ก็รีบปุ่ที่นอนแต่พอดีพอร้ายแล้วทิ้งตัวลงทำหน้านี้กลับไป และเมื่อถูกปลุกให้ลุกก็ลุกเร็ว ให้คำตอบราวกะคนโกรธ ๗

โหดจรีต ตฺตมาโน ยถา วา ตถา วา เสยฺยํ ปญฺญเปตฺวา ปกฺขิตฺตกาโย ภกฺขี กตฺวา สยติ วุฏฺฐาปิยมาโน จ สีสํ วุฏฺฐาย กุปีโต วิย ปฏฺวิจฺจนํ เทติ ๗

คนโมหจริต ปุ่ที่นอน**ไม่เป็นรูป** นอนแก้งก้าง **คว่ำหน้า**เป็นส่วนมาก และเมื่อถูกปลุกให้ลุก ทำเสียงหือๆ ลุกขึ้น**อืดอาด** ។

โมหจริต **ทุสฺสณฺฐาน** เสยยํ ปญฺญเปตฺวา **วิกฺขิตฺตกาโย** **พหุล** อโรมุโข สยติ
วุจฺจปิยมาโน จ หุํการํ กโรนฺโต **ทนฺธ** วุจฺจติ ។

ก็**เพราะ**บุคคล ๓ ข้างปลาย มีคนสัทธาจริตเป็นต้น **เป็นสภาค**แห่ง คน ๓ ข้างต้นมีคนราคะจริตเป็นต้น **เพราะเหตุนั้น** อิริยาบถแม่แห่งบุคคล ๓ ข้างปลายมีคนสัทธาจริตเป็นต้นนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกันนั้นแล ។
บัดนี้**พึงบอก**จรियाด้วยอิริยาบถ ดังกล่าวมานี้ เป็นอันดับแรก ។

สทฺธาจริตาทโย ปน **ยสุมา** รากจริตาทีนํ **สภาคา** **ตสุมา** เตสมฺปิ ตาทิสฺว อิริยาปถ
โหตีติ ។ เอวํ ตาว อิริยาปถโต จริยาโย **วิภาเว** ។

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนวินิจฉัยปัญหาข้อว่า "และอะไรเป็นสัปายะของบุคคลจริตอะไร" นั้น พึงทราบต่อไป
นี้ ๆ สำหรับคนราคจริต อันดับแรก เสนาสนะ เป็นเสนาสนะที่มียกพื้นอันมิได้ขีดล้าลง เสนาสนะที่ตั้งอยู่-
กะพื้นดิน เงามเขาที่มีได้ตกแต่ง บรรดาเสนาสนะเหล่านั้น ทั้งหลาย มีกฎัญญาละโรงไปไม่เป็นต้น อย่างใด
อย่างหนึ่ง เสนาสนะอันเคลื่อนไปด้วยฝุ่นละออง เต็มไปด้วยค้างคาว หักๆ ฟังๆ สูงเกิน หรือไม่ก็เตี้ยเกิน
แห่งแล้ง น่ารเวงภัย ทางเดินก็ไม่สะอาดและขรุขระ ในเสนาสนะใด แม้เตี้ยต้ง ก็โย้ย คร่ำคร่า เต็มไป-
ด้วยเรือด คนมองเห็นเสนาสนะใด เข้าเท่านั้น ความเกลียดก็เกิดขึ้น เสนาสนะเช่นนั้น เป็นสัปายะ
ผ้าชุ่มน้ำ ที่ริมขาดแล้ว เคลื่อนไปด้วยเส้นด้ายห้อยอยู่รุ่งรังไป อย่างกับขนมร่างแห สัมผัสหยาบราวกะ
ปานดิบ คร่ำ หนัก ใช้ลำบาก เป็นสัปายะ แม้บาตร ก็เป็นบาตรดินสีเละๆ หรือมิฉะนั้นก็บาตรเหล็ก
ที่พูนไปด้วยลิ่มและหมุด หนัก ทรวดทรงเลว นำเกลียด ดูประหนึ่งกะโหลกศีรษะ เหมาะแก่ แม้ทาง-
ภิกขาจาร ก็เป็นทางไม่น่าพอใจ ไม่ใกล้หมู่บ้าน ขรุขระ เหมาะแก่ หมู่บ้านที่ภิกขาจารเล่า ก็เป็นหมู่บ้านชนิด
ที่ภิกษุทั้งหลายเที่ยวไป ราวกะว่า คนทั้งหลายไม่เห็น เป็นหมู่บ้านชนิดที่คนทั้งหลายนิมนต์ภิกษุผู้ไม่ได้รับ
ภิกษาในตระกูลเดียวแล้วออกไป ให้เข้าโรงฉันด้วยคำว่า "มานี่ ท่าน" ถวายข้าวยาคุและภัตตรแล้ว เมื่อจะ
ไปก็ไป ไม่แยแส คล้ายต่อนางโคเข้าคอกแล้วก็ไปเสีย ไม่แลเหลียว ฉะนั้น นั้นแล เหมาะแก่ แม้พวก
คนอังกาส ก็เป็นพวกทาส หรือกรรมกรที่พินิจไม่ดู ผ้าชุ่มน้ำสกปรกเหม็นสาบ นำเกลียดจริงๆ อังกาส
ด้วยอาการไม่ยำเกรง ดุจทั้งยาคุและภัตตรเสียจะนั้น พวกคนอังกาสเช่นนั้น เป็นสัปายะ ยาคุภัตตรและของ
ขบเคี้ยวเล่า ก็เป็นของปอนๆ สีเละๆ ล้วนไปด้วยบรรณชาติมิข้าวฝ้างและลูกเดือยและปลายข้าว
เป็นต้น เครื่องแกงประกอบด้วยเปรียงแก่น้ำผักตองและผักแก่ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ พอทำให้อิ่ม
ก็แล้วกัน เหมาะแก่ แม้อิริยาบถสำหรับคนราคจริตนั้น ก็เป็นการยี่น หรือจงกรม ควร อารมณฺ์เล่า ก็เป็น
บรรดาวรรณกลีณ มีน้กลีณเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่สีไม่สด ควร น้แล เป็นสัปายะของคนราค-
จริต ๆ

๑ กิจจริตสฺส จ ปุคฺคผลสฺส กิ สปปายนฺติ เอตถ ปน ฯ เสนาสนํ ตาว รากจจริตสฺส
โธตเวทิกํ ภูมมฺภุคฺคํ อภฺยพพฺภารํ ตินฺนภฺยฺยปฺนฺนสาลาทีนํ อญฺญตรํ รัชฺชิกิณฺณํ ชฺตฺตภากริตํ โอลุคฺค-
วิลุคฺคํ อติอุจฺจํ วา อติเนีจํ วา อุชฺชงฺคลํ สาสงกํ อสุจิวิสมมคฺคํ ยตถ มนฺจปฺปฐฺมปี มงฺกฺกมฺภริตํ
ทฺรฺรูปํ ทฺพพฺพณฺณํ ยํ โอลเณตฺสเสว ชฺคฺจฺจมา อุปฺปชฺชติ ตาทิสํ สปปายํ นิवासนปารฺปนํ อนฺตจฺจินฺนํ
โอลมพฺวิลมพฺสฺตตฺตกาภิณฺณํ ชาลปฺวสทิสํ สทาณิ วิย ชรสมฺผลสฺสํ กิลฺยฺยลฺลํ ภาริกํ กิจฺจปฺริทฺรณํ สปปายํ
ปตฺโตตีปี ทฺพพฺพณฺณํ มตฺตติกาปตฺโตตี วา อาณิณฺณลฺลิกาหโต อโยปตฺโตตี วา คฺรุโก ทฺสฺสณฺณฺจฺจไน สีส-
กปาลมฺวิ เชคฺจฺจเณ วฺญฺญติ ภิกฺขวาจรมคฺโคปิ อมฺหาโป อนาสนฺนคาโม วิสโม วฺญฺญติ ภิกฺขวาจรมคฺโคปิ
ยตถ มนฺสุสา อปฺสฺสนฺตา วิย วิจฺรณฺติ ยตถ เอกฺกฺลเณปี ภิกฺขํ อลภิตฺวา นิกฺขมฺนตํ เอหิ ภาเนตฺติ
อาสนฺสาลํ ปเวเสตฺวา ยาคฺคฺมตฺตํ ทตฺวา คจฺจนฺตา คาวี วิย วเช ปเวเสตฺวา อนวโลเกนฺตา คจฺจนฺติ
ตาทิสํ วฺญฺญติ ปฺริวิสกมฺนฺสุสาปี ทาสา วา กมฺมกฺวา วา ทฺพพฺพณฺณา ทฺพทฺสฺสิกา กิลฺยฺยลฺลวสนา
ทฺคฺคฺนฺธา เชคฺจฺจเณว อจิตฺตติกาเรณ ยาคฺคฺมตฺตํ ฉทฺเทนฺตา วิย ปฺริวิสนฺติ ตาทิสา สปปายา
ยาคฺคฺมตฺตชฺชชกฺมปี ลฺลขํ ทฺพพฺพณฺณํ สามากฺกทฺรฺสทกฺกณฺชาทิมยํ ปฺุติตกฺกวิลงฺคชฺคิณฺณสากฺสุเปยฺยํ
ยงฺกิลฺยฺยเทว เกวลํ อุทฺรปฺรฺมตฺตํ วฺญฺญติ อิริยาปโถปีสฺส ลฺลนํ วา จงฺกโม วา วฺญฺญติ อารมฺมณํ
นีลาทีสุ วณฺณเกสิเณสุ ยงฺกิลฺยฺย อปฺริสฺสทฺรฺวณฺณนฺติ อิทํ รากจจริตสฺส สปปายํ ฯ

ส่วนวินิจฉัยปัญหาข้อว่า "และอะไรเป็นสัปปายะของบุคคลจริตอะไร" นั้น พึงทราบต่อไปนี้

กัจริตสุส จ ปุคฺคสุส กิ สปปายนฺติ เอตถ ปน ฯ

สำหรับคนราคจริต อันดับแรก **เสนาสนะ** เป็นเสนาสนะที่มียกพื้นอันมิได้ชิดล้าง เสนาสนะที่ตั้งอยู่-
กะพื้นดิน **เงื่อมเขาที่มีได้ตกแต่ง** บรรดาเสนาสนะต่างๆ ทั้งหลาย มีกุฏิหญาละโรงไปไม่เป็นต้น อย่างไม่
อย่างหนึ่ง เสนาสนะอันเคลื่อนไปด้วยฝุ่นละออง เต็มไปด้วยค่างคาว หักๆ ฟังๆ สูงเกิน หรือไม่ก็เตี้ยเกิน
แห้งแล้ง **นาระวางภัย** ทางเดินก็ไม่สะอาดและขรุขระ **ในเสนาสนะใด** แม้แต่ยงตั้ง **ก็โยเย** คร่ำคร่า
เต็มไปด้วยเรือด คนมองเห็น**เสนาสนะใด** เข้าเท่านั้น ความเกลียดก็เกิดขึ้น **เสนาสนะเช่นนั้น**
เป็นสัปปายะ

เสนาสน์ ดาว ราคจริตสุส **อโรตเวทิกั** **ภุมมภูฏักั** **อกฎปพฏารั** **ติณภุฏิปณฺณสาลาทินั**
อญญตรั **รชิกิณฺณั** **ชตุกการิตั** **โอรุคฺควิลุคฺคั** **อติอุจจั** **วา** **อตินิจั** **วา** **อุชฺชชฺชคฺลั** **สาสํกั**
อสุจิวิตมมคฺคั **ยตฺถ** **มญฺจปีฐุมปิ** **มงฺกฺกณฺนาริตั** **ทุรูปั** **ทุพฺพณฺณั** **ยั** **โอบโณทสุเสว**
ชิตฺตุจฺฉา **อุปฺปชฺชติ** **ตาทิสั** **สปปายั**

ผ้าถุงห่ม ที่ริมขาดแล้ว เกือบไปด้วยเส้นด้ายห้อยอยู่รู้งริงไป อย่างกับขนมร่างแห สัมผัสหยาบ **ราวกะ**
ปานดิบ คร่ำ หนัก ใช้ลำบาก เป็นสัปบายะ

นิวาสนปรุปรน อนาคตจินน์ โอลมพวิลมพสุตตกาภิณณ ชาลปุวสทิส **สาณิ** **วีย**
ขรสมุผลล กิลิฏฐุ ภาริก กิจฉปริหรณ สปปาย

แม่บাত্র ก็เป็นบাত্রดินสีเลอะๆ หรือมีจะนั้นก็บাত্রเหล็กที่พรมไปด้วยลิ่มและหมุด หนัก ทรวดทรง-
เลว น่าเกลียด **ดูประหนึ่งกะโหลกศีรษะ** **เหมาะ**

ปตฺโตปิ หุพพณโณ มตฺตिकाปตฺโต वा **อาณิคณฺฐिकाหโต** **อโยปตฺโต** वा **ครุโก** หุสฺสณฺฐानो
สีสกาปาลมิว **เชคฺจุโณ** **วภูฏติ**

แม่ทางภิกษาคือ เป็นทางไม่หน้าชบใจ ไม่ไกลหมู่บ้าน ชุขระ เหมาะ

ภิกษาคณะโคปี อมนาโป อนาสนคาโม วิสโม วมุติ

หมู่บ้านที่ภิกษาล่า ก็เป็นหมู่บ้านชนิดที่ภิกษุทั้งหลายเที่ยวไป รวกว่า คนทั้งหลายไม่เห็น เป็นหมู่บ้านชนิดที่คนทั้งหลายนิมนต์ภิกษุผู้ไม่ได้รับภิกษาในตระกูลเดียวแล้วออกไป ให้เข้าโรงฉันด้วยคำว่า "มานี่ ท่าน" ถวายข้าวยาคุและภัตแล้ว เมื่อจะไปก็ไป ไม่แยแส คล้ายต่อนางโคเข้าคอกแล้วก็ไปเสีย ไม่แลเหลียว ฉะนั้น นั่นแล เหมาะ

ภิกษาคณะคาโมปี ยตถ มนุสสา อปสสุตทา วิย วิจรนติ ยตถ เอกกุลเปปี ภิกขุ อลภิตวา นิขมมุตติ เอหิ ภนเตติ อาสนสาลั ปเวเสตวา ยาคุมตตุต ตตวา คจจนตวา คาวิ วิย วเช ปเวเสตวา อนวโลเกนตวา คจจนติ ตาทิส วมุติ

แม้พวกคนอังกฤษ ก็เป็นพวกทาส หรือกรรมกรที่ผิวดำ **ไม่น่าดู** **ผ้านุ่งห่มสกปรก**เหม็นสาบ น่าเกลียด
จริงๆ อังกฤษด้วยอาการ **ไม่ยำเกรง** ดุจทั้งยาสูบและก๊าดรเสียจะนั้น พวกคนอังกฤษ **เช่นนั้น** เป็นลับปายะ

ปรีวิสกมนุสสุปี ทาสา วา กมมกรา วา หุพพณฺณา **หุพพสุลิกา** **กิลิฐฐวสนา** หุคฺคฺคา
เชจฺจฺจาเยว **อจิตฺตีการเณ** **ยาคุภตฺตํ** จชฺเชนฺตา **วีย** **ปรีวิสนฺติ** **ตาทิสา** สปปายา

ยาคุภตฺตรและของขบเคี้ยวเล่า ก็เป็นของปอนๆ สีเลอะๆ **ล่วน**ไปด้วยยอปรัดณชาติมีข้าวฝ้างและลูกเต๋อย-
และปลายข้าวเป็นต้น เครื่องแกงประกอบด้วยเป็รียงแก่น้ำผักดองและผักแก่ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้
พอทำห้องให้เต็มก็แล้วกัน **เหมาะ**

ยาคุภตฺตชชกมฺปี ลูขํ หุพพณฺณํ **สามากกุหฺรฺรฺสกกณชกาทิมยํ** **ปฺุตติกุกวิลงฺคชฺฉินฺณสา-**
สุเปยฺยํ **ยงฺกิณฺนิจิเว** **เกวล์** **อุทรปฺรุมตฺตํ** **วฏฺฏติ**

แม่อิริยาบถสำหรับคนราคะจริตนั้น ก็เป็นการยื่น หรือจงบรม **ควรว** **อารมณฺ์เล่า** ก็เป็นบรรดาวรรณ-
กสถิน มีนโลกสถินเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่สี่ไม่สด **ควรว** นี้แล เป็นสัปปายะของคนราคะจริต ฯ

อิริยาบถ โภจิสถ **ฐานํ** วา **จุงโกโม** วา **วฏฺฐติ** **อารมฺมณฺ์** นีลาทีสุ **วณฺณกถิณฺเณสุ** **ยงฺกิณฺจ**
อบริสุทฺทวณฺณหฺติ **อิทํ** **ราคะจิตฺตสฺส** **สปปายํ** ฯ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ สำหรับคนโทสจริต เสนาสนะ เป็นเสนาสนะที่ไม่สูงนัก ไม่เตี้ยนัก มีริมเงาและน้ำพร้อม ผาเสาะและบันไดได้สัดส่วน มีการแต่งด้วยไม้ดอกและไม้เถาไว้งดงามเรียบร้อย พราวไปด้วยจิตรกรรมต่างๆ อย่าง พื้นที่เรียบสนิทและนุ่ม ประดับเพดานด้วยพวงดอกไม้และผ้าสีวิจิตร มีเครื่องลาดและเตียงตั้งอันสะอาดน่ารื่นรมย์ใจ ที่เขาปลูลาดไว้ดี มีดอกไม้เครื่องอบและเครื่องหอมวางไว้ เพื่ออบกลิ่นในที่นั้นๆ ราวะพรหมวิมาน เสนาสนะไรเล่า เพียงแต่เห็นเท่านั้น ก็ยังปีติปราโมทย์ให้เกิดได้ เสนาสนะเช่นนี้เป็นสัปปายะ ส่วนทาง แห่งเสนาสนะนั้น ควรเป็นทางปลอดอันตรายทั้งปวง พื้นสะอาดเรียบ ตกแต่งไว้ ส่วนเครื่องบริขารสำหรับเสนาสนะ ในเสนาสนะนั้น ควรมีไม่มากนัก มีเตียงหรือตั้งสักตัวหนึ่งเท่านั้นก็พอ เพื่อตัดความเป็นที่อาศัยแห่งตัวแมลงเรือดงและหนูทั้งหลาย แม้ผ้าห่ม สำหรับคนโทสจริตนั้นเล่า ก็ควรเป็นบรรดาผ้า เช่น ผ้าจัน ผ้าโสมาระ ผ้าไหม ผ้าด้ายเนื้อละเอียด และผ้าใยไม้เนื้อละเอียดใดๆ ที่เนื้อดี จีวรชั้นเดียวหรือสองชั้นก็ตาม เบาดี ย้อมอย่างดี สีส้มจืด ตามสมณสาธูป แม้บาตร ก็ควรเป็นบาตรเหล็กที่ทรงงามดูจตุมน้ำ เกลี้ยงเกลา ไม่มีสนิม ดุจแก้ว ระบายอย่างดี มีผิวหมจดตามสมณสาธูป ทางภิกขาจาร ควรเป็นทางปลอดอันตราย เรียบ น่าชื่นใจ ไม่ไกลไม่ใกล้หมู่บ้านนัก หมู่บ้านที่ภิกขาจารเล่า ก็ควรเป็นชนิดที่คนทั้งหลายดีใจว่า พระคุณเจ้าจักมาเดี๋ยวนี้ แล้วให้ลาดอาสนะไว้ ณ ที่ ๆ ลาดน้ำและปัดกวาดแล้ว ก็ไปรับ รับบาตรนิมนต์ให้เข้าสู่เรือนไ้หนึ่ง ณ อาสนะที่ลาดไว้แล้วอังคาสโดยเคารพ ด้วยมือตน ส่วนพวกคนองคาส เป็นจำพวกคนสวยงาม นำเลื่อมใส ให้อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว หอมกรุ่นไปด้วยกลิ่นธูปอบและดอกไม้ แต่งกายด้วยพัศตราภรณ์หลาก ๆ สี และสะอาดน่าพึงใจ ทำโดยเคารพ เช่นนั้น เป็นสัปปายะของคนโทสจริต แม้ยาคุภัตรและของขบฉัน ก็ควรเป็นของมีกลิ่นรสพร้อม มีโอชะ ประณีตไปทุกท่า น่าชอบใจ มีตามที่ต้องการ แม้อริยาบทสำหรับคนโทสจริตนั้น ก็ควรเป็นนอน หรือนั่ง อารมณ์ควรเป็นบรรดาวรรณกลิณมีนกลิณเป็นต้น อย่างใดอย่างหนึ่งที่มีสีสดใส นีแล เป็นสัปปายะของคนโทสจริต ฯ

๑ โทสจริตสส เสนาสนํ นาทิอุจจํ นาทินิํ ฉายุกทสมฺปนฺนํ สุวิภตฺตภิตฺติธมฺภิสฺปาณํ
สุปริณฺญฺฐิตมฺลาลกมฺมตกมฺมํ นานาวิธจิตฺตกมฺมสมฺมุชฺชํ สมสฺนิทฺธมฺมุทฺถมฺมิตลํ พฺรหฺมวิมานมิว
กุสุมทามวิจิตฺตวณฺณเจสฺสิตานสมฺลนฺกตํ สุปฺปญฺจตํ สุจิมฺโหมรมฺตถรณฺมณฺจ-ปฺปฺฐํ ตตฺถ ตตฺถ วาสตถาย
นิกฺขิตฺตกุสุมวาสคณฺหฺรคณฺหํ ยํ ทสฺสนมฺตเตเนว ปิตฺติปาโมชฺชํ ชนยติ เอวรูปํ สປປายํ ตสฺส ปน
เสนาสนสฺส มคฺคิปี สພປຣິສຸຍວິມຸຕ໌ຕ໌ ສຸຈິສມຕ໌ໂລ ອລນຸກຕ ປຣິຍຕ໌໌ຕ໌ ວຸກຸກຸຕິ ເສນາສນປຣິກາໂ
ເຈຕຸ ກິຸມນຸກຸນທິຂາຕິມູສິການິ ນິສຸສຍປຣິຈິນຸທນຕຸຕິ ນາຕິພຸໂກ ເອກມຸນຈປັຸມຕຸຕເມວ ວຸກຸກຸຕິ
ນິວາສນປາຣຸປນມປິສຸ ຈິນປຸໂສມາຣປຸໂກເສຍຍກປາປາສິກສຸຂຸມໂໝສຸຂຸມາທິນິ ຍິ ຍິ ປຣິຕິ ຕັນ ຕັນ
ເອກປຸກຸ ວາ ທຸປຸກຸ ວາ ສລຸທຸກິ ສມຸນສາຣຸປເນ ສຸຣຕຕິ ສຸປຣິສຸທຸວຸນຸນິ ວຸກຸກຸຕິ ປຕ໌໌ປິ ອຸທກ-
ພຸພຸລຸມິວ ສຸສຸນຸຈຸໂນ ມຸນິ ວິຍ ສຸມຸກຸໄຊ ນິມມ໌ໂລ ສມຸນສາຣຸປເນ ສຸປກ໌ໂກ ສຸປຣິສຸທຸວຸນຸນິ ອໂຍມໂຍ
ວຸກຸກຸຕິ ກິກຸຂາຈາຣມຄ໌ໂຄ ປຣິສຸຍວິມຸຕ໌ຕ໌ ສ໌ໂມ ມນາໂປ ນາຕິທຸຣນາຈາສນຸນຄາໂມ ວຸກຸກຸຕິ ກິກຸຂາຈາ-
ຄາໂມປິ ຍຕຸ ມນຸສຸສາ ອິທານິ ອຍໂຍ ອາຄມິສຸສຕິຕິ ສິຕຕສມຸກຸໄຊ ປເທເສ ອາສນິ ປຸນຸຍາເປຕຸວາ
ປຈຸຈຸຄຸນຕຸວາ ປຕຕິ ອາທາຍ ສຸຣິ ປເວເສຕຸວາ ປຸນຸຍຕຸຕາສເນ ນິສິທາເປຕຸວາ ສກຸກຈຸຈິ ສທຕຸຕາ ປຣິວິສຸນຕິ
ຕາທິໂສ ວຸກຸກຸຕິ ປຣິເວສກາ ປນສຸສ ເຍ ໂໜຕິ ອກິຣຸປາ ປາສາທິກາ ສຸນຸທາຕາ ສຸວິລິຕຸຕາ ຣຸປວາສ-
ກຸສຸມຄນຸສຸຣກິໂນ ນານາວິຣາຄສຸຈິມນຸຍຸວຸຕຸຕາກຸນປຸກິມຸນຕິຕາ ສກຸກຈຸຈາກິໂນ ຕາທິສາ ສປປາຍາ
ຍາຄຸມຕຸຕຸທຸທຸກມປິ ວຸນຸນຄນຸຣສສມປນຸນິ ອໂໝນຸຕິ ມ໌ໂໝນິ ສພຸພາກຸປຣິຕິ ຍາວທຕຕິ ວຸກຸກຸຕິ
ອິຣິຍາປໂຄປິສຸ ເສຍຍາ ວາ ນິສຸສາ ວາ ວຸກຸກຸຕິ ອາຣມມຸນິ ນີລາທິສຸ ວຸນຸນຄາສິເຄນສຸ ຍນຸກິຍຈິ
ສຸປຣິສຸທຸວຸນຸນຸນຕິ ອິທິ ໂທສຈຣິຕສສ ສປປາຍິ ຯ

สำหรับคนโทสจริต **เสนาสนะ** เป็นเสนาสนะที่ไม่สูงนัก ไม่เตี้ยนัก มีร่มเงาและน้ำพริ้วลม **ผาเสา-
และบันไดได้สัดส่วน** มีการแต่งด้วยไม้ดอกและไม้เถาไผ่ **ดงามเรียบร้อย พราว**ไปด้วยจิตรกรรมต่างๆ
อย่าง พื้นที่ยื่น **เรียบสนิทและนุ่ม** **ประดับเพดาน**ด้วยพวงดอกไม้และผ้าสีวิจิตร มีเครื่องลาดและเตียงตั้ง
อันสะอาดน่ารื่นรมย์ใจ ที่เขาปูลาดไว้ดี มีดอกไม้เครื่องอบและเครื่องหอม **วางไว้** เพื่ออบกลิ่นในที่นั้นๆ
ราวะพรหมวิมาน **เสนาสนะไรเล่า** เพียงแต่เห็นเท่านั้น ก็ยังปีติปราโมชให้เกิดได้ **เสนาสนะเช่นนี้**
เป็นสปปายะ

โทสจริตสัส **เสนาสนะ** นาคิอุจจํ นาคินิจํ ฉายาทกสมฺปนฺนํ **สุวิภตฺตภิตฺติถมฺภ-**
โสภณํ **สุปริณิฏฺฐิต**มาลากมฺลตาทกมฺมํ นานาวิจิตรตกมฺม**สมฺมุชฺชลํ** **สมลีนินฺทรมุทฺตุมิตลํ**
พรหมวิมานมิว **กุสุมทาม**วิจิตรวณฺณเจ**วิตานสมลฺกตํ** **สุปญฺญตฺตํ** **สุจิมโนรมตฺตรณมฺภจ-**
ปัฐํ **ตตฺถ** **ตตฺถ** **วาสตฺถาย** **นิภิชิตฺต**กุสุมวาสคณฺธุคณฺธุ **ยํ** **ทสฺสนมตฺเตเนว** **ปีติปาโมชฺชํ**
ชนยติ **เอวรูปํ** **สปปายํ**

ส่วน**ทาง** แห่งเสนาสนะนั้น **ควร**เป็นทางปลอดอันตรายทั้งปวง พื้นสะอาดเรียบ ตกแต่งไว้

ตสฺส ปน **เสนาสนสฺส** **มคฺโคปิ** **สพฺพปริสฺสยวิมุตฺโต** **สุจิสฺมตฺโล** **อลงกต** **ปฏฺยตฺโต** **วฏฺฏติ**

ส่วน**เครื่องบริหารสำหรับเสนาสนะ** ในเสนาสนะนั้น **ควรมี**ไม่มากนัก มีเตียงหรือตั้งสักตัวหนึ่งเท่านั้นก็พอ เพื่อตัดความเป็นที่อาศัยแห่งตัวแมลงเรือดุงและหนูทั้งหลาย

เสนาสนปริกษาโร เจตถ **กัณฺหมงฺกฺขนทีฆชาติมุสิกานํ** นิสฺสยปริจฺฉินฺหนตฺถํ **นาติพฺหุโก**
เอกมณฺจปีรุมนตฺตเมว **วฏฺฏติ**

แม่ผ้าอุ่นห่ม สำหรับคนโทสจรีนั้นเล่า **ก็ควรเป็นบรรดาผ้า** เช่น ผ้าจัน ผ้าโสมาระ **ผ้าไหม ผ้าด้าย-**
เนื้อละเอียด และผ้าใยไม้เนื้อละเอียด**ใดๆ** **ที่เนื้อดี** จีวรชั้นเดียวหรือสองชั้นก็ตาม เบาดี ย้อมอย่างดี
สี่หมัดจด ตามสมณสาธูป

นิวาสนปรารุปนมุปีสุส จินฺปฏฺฐโสมารปฏฺฐโกเสยฺยกปฺปาสิกฺขุมฺโขมฺมุขุมาทินํ **ยํ ยํ ปณีตํ** **เตน**
เตน **เอกปฏฺฐํ** **วา** **พฺพฏฺฐํ** **วา** **สลฺลหุภํ** **สมณสาธูปเนน** **สุรตฺตํ** **สุปริสุทฺทวณฺณํ** **วฏฺฏติ**

แม่บัตร ก็ควรเป็นบัตรหลักที่ทรงงามดูจตุ่มหน้า เก๋ขี้งเกลา ไม่มีสนิม **ดูจแก้ว** ระบายอย่างดี มีผิวหมดจดตามสมณสารูป

ปดุโตปี อุทกพุกพุลมิว สุสนฐาโน มณี **วีย** สุมภูริฐ นิมมโล สมณสารูปเปน **สุปกโก** สุปริสุทรวณโณ อโยมโย **วภูมุตติ**

ทางภิกขาจาร ควรเป็นทางปลอดอันตราย เรียบ น่าชื่นใจ ไม่ไกลไม่ใกล้หมู่บ้านนัก

ภิกขาจารมคโค ปริสสยวิมุตโต สโม มนาโป นาทิฑูรนาจจาสนนคาโม **วภูมุตติ**

หมู่บ้านที่ภิกษุขจรเล่า ก็ควรเป็นชนิดที่คนทั้งหลายดีใจว่า พระคุณเจ้าจักมาเดี๋ยวนี้ แล้วให้ลาดอาสนะไว้
ณ ที่ ๆ รัตนและปัตถวาทแล้ว ก็ไปรับ รับาทรมินต์ให้เข้าสู่เรือนให้หนึ่ง ณ อาสนะที่ลาดไว้แล้วอังคาส
โดยเคารพด้วยมือตน

ภิกษุขจรคาโมปี ยตถ มนุสสา อิทานิ อโยโย อากมิสฺสตีติ สิตตสมมุฏฐเฐ ปเทเส อาสนํ
ปญญาเปตฺวา ปจฺจุคฺคหฺตฺวา ปตฺตํ อาทาย ฆรํ ปเวเสตฺวา ปญฺญตฺตาสเน นิสีทาเปตฺวา
สกุจฺจํ สหตฺถา ปรีวิสนฺติ ตาทิสํ วัฏฺฐติ

ส่วนพวกคนอังคาส เป็นจำพวกคนสวยงาม น่าเลื่อมใส ให้อาบน้ำ ลูบไล้ดีแล้ว หอมกรุ่นไปด้วยกลิ่น-
ธูปอบและดอกไม้ แต่งกายด้วยพัศตราภรณ์หลาก ๆ สี และสะอาดน่าพึงใจ ทำโดยเคารพ เช่นนั้น
เป็นสัปปายะของคนโศภจริต

ปรีเวสกา ปนฺสฺส เย โหนฺติ อภิรฺฐา ปาสาทิกา สุนฺหตา สฺวลิตฺตา ฐฺปฺวาสกุสฺมคฺนฺธ-
สุรฺภินํ นานาวีราคสุจิมนุญฺญวตฺถาภรณปฏิมณฺฑิตา สกุจฺจการินํ ตาทิสํ สปปายา

แม้ยากู้ตรและของขบฉัน ก็ควรเป็นของมีกลิ่นรสพร้อม มีไอชะ ประณีตไปทุกท่า น่าชอบใจ มีตามที่ต้องการ

ยากุตุตขชชกมปิ วณคนธรสสมปนฺน โอลวนตฺ มโนรมํ สพพการปถินตํ ยาวทตถํ
วณฺณติ

แม้อิริยาบถสำหรับคนโทสจิริตนั้น ก็ควรเป็นนอน หรือนั่ง อารมณฺ์ควรเป็นบรรดาวรณกลีณมีนีสกลีณ
เป็นต้น อย่างไม่อย่างหนึ่งที่มีสีสติใส นี้แล เป็นสัปปายะของคนโทสจิริต ๑

อิริยาบถิปิสฺส เสยยา วา นิสชชา วา วณฺณติ อารมมณฺ์ นีสาทิสฺส วณฺณกลีณิสฺส ยงฺกิญจ
สุปริสุทฺถวณฺณนติ อิทํ โทสจิริตฺตสฺส สปปายํ ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ บทว่า "โดยเป็นกรรมฐานที่ควรขยายและไม่ควรขยาย" มีวินิจฉัยดังนี้ ฯ ในกรรมฐาน ๔๐ นี้ กลีณ ๑๐ เท่านั้นควรขยาย ฯ เพราะวา พระโยคาวจรแผ่ไปด้วยกลีณตลอดโอกาสเท่าใด ภายในโอกาสนั้น เราย่อมเป็นผู้สามารถจะได้ยินเสียงด้วยเสตธาทุทิพย์ ที่จะเห็นรูปทั้งหลายด้วยจักขุทิพย์ และที่จะรู้จิตของสัตว์อื่นๆ ด้วยใจได้ ฯ ส่วนกายคตาสติ และอสุภทั้งหลาย ไม่ควรขยาย ฯ เพราะเหตุอะไร ฯ เพราะกายคตาสติและอสุภนั้น ถูกจำกัดโดยโอกาส และเพราะไม่มีอาณิสสรด้วย ฯ ก็แล ความที่กรรมฐานเหล่านั้นถูกจำกัดโดยโอกาสนั้น จักมีแจ้ง ด้วยภาวนามัย ฯ อันกรรมฐานเหล่านั้นครั้งพระโยคาวจรขยายไป ก็กองชากศพเท่านั้นเจริญ ฯ อาณิสสรน้อยหนึ่งหาไม่มี ฯ จริงอยู่ แม้พระเถระโสปกะก็ได้กล่าวคำนี้ในโสปกปัญหาพยากรณ์ว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า รูปสัญญาปรากฏชัด อัญญสัญญาไม่ปรากฏชัด" ดังนี้ ฯ ก็ในสัญญา ๒ อย่างนั้น รูปสัญญาท่านกล่าวว่าปรากฏชัด ก็เนื่องด้วยความขยายตัวแห่งนิमित ฯ อัญญสัญญาท่านกล่าวว่า ไม่ปรากฏชัด ก็เนื่องด้วยความไม่ขยายตัว ฯ ส่วนคำที่พระเถระกราบทูลว่า "ข้าพระพุทธเจ้าได้แผ่ไปด้วยอัญญสัญญา ทว่าปลฐพีนี้" ดังนี้ นั้น ท่านกล่าวด้วยอาการที่มันเข้ามาปรากฏแก่ตัวท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ฯ เหมือนอย่างในกาลของพระเจ้าธรรมโศก นกการเวก เห็นเงาของตัวเองในผาแว่นโดยรอบ ก็สำคัญว่า เงาของตัวเองเป็นนกการเวก อยู่ทุกทิศ จึงส่งเสียงอันไพเราะขึ้น ฉันทก็ได้ดี แม้พระเถระก็ฉันทนั้น เพราะความที่ท่านชำนาญอัญญสัญญา เมื่อเห็นนิมิตอันปรากฏอยู่ทุกทิศ ก็คิดไปว่า ปลฐพีเต็มไปด้วยอัญญสัญญินเชิง ฉันทนี้แล ฯ ถ้ามว่า ถ้าอย่างนั้น ความที่อสุภานทั้งหลายเป็นอุปมาถาณารมณที่กล่าวไว้ มิผิดไปหรือ ? ฯ ตอบว่า ความที่ว่านั้น ไม่ผิดดอก เพราะพระโยคาวจรกลางท่าน ถืออาณิมิตในอุทฺธมาตกอสุภ หรือ...ในอัญญกอสุภ ก็ตาม ที่ใหญ่ กลางท่านก็ถืออาณิมิตในอสุภนั้นๆ ที่เล็กๆ โดยบรรยายนี้ ฌานของกลางท่านจึงเป็นอุปมาถาณารมณ ของบางท่านจึงเป็นปริตถารมณ ฯ อีกอย่างหนึ่ง บุคคลใดไม่เห็นโทษในการขยายอสุภนิมิตนั้น ขยายไป ท่านหมายเอาฌานของบุคคลนั้น กล่าววา อสุภานเป็นอุปมาถาณารมณ ฯ แต่ ก็ไม่ควรขยายไป เพราะไม่มีอาณิสสร นั้นแล ฯ และแม้กรรมฐานที่เหลือ ก็ไม่ควรขยาย ดังกายคตาสติ และอสุภนั้นแหละ ฯ ถ้ามว่า เพราะเหตุอะไร ฯ ตอบว่า เพราะบรรดากรรมฐานที่เหลือนั้น ก่อขึ้น เมื่อบุคคลขยาย อานาปาน-นิमित ก็กองลมเท่านั้นเจริญ และอานาปานนิมิตนั้นถูกจำกัดโดยโอกาสด้วย ฯ เพราะมีโทษ และเพราะถูกจำกัดโดยโอกาสดังนี้ อานาปานสติ จึงไม่ควรขยาย ฯ พรหมวิหาร ก็มีสัตว์เป็นอาณิมณ ฯ เมื่อพระโยคาวจรขยายนิमित แห่งพรหมวิหารนั้น ก็กองสัตว์เท่านั้นพึงเจริญ ฯ แต่ว่าประโยชน์ด้วยการเจริญกองสัตว์นั้นก็หาไม่มี ฯ เพราะเหตุนี้ แม้พรหมวิหารนิมิตนั้นก็ไม่ควรขยาย ฯ ส่วนคำบาลีที่กล่าวว่า "ภิกษุมีใจสทฺรคต ด้วยเมตตา แผ่ไป

ตลอดทิศ ๑" ดังนี้เป็นอาทิที่นั่นท่านกล่าว ด้วยอำนาจการจำกัด ฯ แท้จริง พระโยคาวจรผู้จำกัดเอาสัตว์
ทั้งหลายในทิศ ๑ ภาวนาไปโดยลำดับ เช่นวัดหนึ่งสองวัด พระบาลีเรียกว่า "ผู้ . . . แฝไปตลอดทิศ ๑"
หาใช่ขยายนิमितไม่ว่า ฯ ด้วยปฏิภาคนิमितซึ่งพระโยคาวจรควรทำให้เจริญนั้น หามิใช่พรหมวิหารภาวนา
นั้นไม่ว่า ฯ ส่วนความเป็นปริตตามรรณและอัปมาณมรรณในพรหมวิหารนี้ ก็พึงทราบว่าเป็นเนื่องด้วยจำกัด
นั่นเอง ฯ แม้ในอารมณ์แห่งอรุณทั้งหลาย อากาศก็ไม่ควรขยาย เพราะทำให้กสิณเพิก ฯ แท้จริง อากาศ
นั้น จะต้องมนสิการก็เนื่องด้วยการเลกกสิณเท่านั้น ฯ เมื่อทำให้เจริญมากไปกว่านั้น ก็หามิผลอะไร ๆ
ไม่ ฯ วิญญาณ ก็ไม่ควรขยาย เพราะเป็นสภาวะธรรม ฯ แท้จริง ใครๆ ก็ไม่อาจทำสภาวะธรรมให้เจริญได้ ฯ
การหายไปแห่งวิญญาณก็ไม่ควรขยาย เพราะก็เป็นแต่เพียงความไม่มี แห่งวิญญาณ ฯ อารมณ์แห่ง-
แนวสัญญาญาณสัญญาตนะ ก็ไม่ควรขยาย เพราะเป็นสภาวะธรรมเหมือนกัน ฯ กรรมฐานที่เหลือ ก็ไม่ควร
ขยาย เพราะไม่มีนิमित ฯ แท้จริง ปฏิภาคนิमितเป็นนิमितที่จำต้องทำให้เจริญโดยแท้ ฯ แต่ว่า อารมณ์แห่ง
อนุสติทั้งหลายมีพุทธานุสติเป็นต้น หาเป็นปฏิภาคนิमितไม่ว่า ฯ เพราะฉะนั้น อนุสติกรรมฐานนั้น
จึงไม่ควรขยายแล ฯ บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยโดยเป็นกรรมฐานที่ควรขยายและไม่ควรขยายดังนี้ ฯ

บพว่า "โดยเป็นกรรมฐานที่ควรขยายและไม่ควรขยาย" มีวินิจฉัยดังนี้ ๑ ในกรรมฐาน ๔๐ นี้ **กสิณ ๑๐ เท่านั้น**ควรขยาย ๑ เพราะว่ พระโยคาวจร**แม่ไป**ด้วยกสิณตลอดโอกาสเท่าใด **ภายในโอกาส- นั้น** เธอยอมเป็นผู้สามารถ**จะได้ยิน**เสียงด้วยโสตธาตุทิพย์ **ที่จะเห็น**รูปทั้งหลายด้วยจักขุทิพย์ และ**ที่จะรู้**จิตของสัตว์อื่นๆ ด้วยใจได้ ๑

วชุฒนาวชุฒนโตติ ๑ อิมสุ จตตาลีสาย กมมภูฏานเนสุ **ทส** กสิณานเว วชุฒตพพานิ ๑ ยตตทกภทิ โอกาส กสิณน **พรติ** **ตทพภนตเร** ทิพพาย โสตธาตฺยาสทท **โสตุ** ทิพเพน จกฺขุหา รูปานิ **ปสฺสิตุ** ปรสตฺตทานนจ เจตสา จิตฺตมณฺเฑาตุ สมนตฺถโหติ ๑

ส่วนกายคตาสติ และอสุภทั้งหลาย ไม่ควรขยาย ๑ เพราะเหตุอะไร ๑ **เพราะ**กายคตาสติและอสุภนั้น **ถูกจำกัด**โดยโอกาส และเพราะไม่มีอำนาจสงส์ด้วย ๑

กายคตาสติ ปน อสุภานิ จ น วชุฒตพพานิ ๑ กสฺมา ๑ โอกาสน **ปริจฺจินฺนตฺตา** อานิสํสภาวา จ ๑

ก็แล **ความที่กรรมฐานเหล่านั้นถูกจำกัด** โดยโอกาสนั้น จักมีแจ้ง ด้วยภาวนามัย ฯ **อัม**กรรมฐานเหล่านั้น ครั้นพระโยคาวจรขยายไป ก็กองซากศพเท่านั้นเจริญ ฯ อานิสงส์น้อยหนึ่งหาไม่มี ฯ

สา ปเนสา โโอกาสเน **ปริจฺฉินฺนตา** ภาวนานเยน อาวีภวิสฺสติ ฯ เตสุ **ปน** วฑฺฒิตฺเตสุ กุณฺปราสีเยว วฑฺฒติ ฯ น โกจิ อานิสฺโส อตฺถิ ฯ

จริงอยู่ แม้พระเถระโสปกะก็ได้กล่าวคำนี้ ในโสปกปญฺหาพฺยาकरणํว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า **รูปสัณฺญาปรากฏชัด** อัญฺญสิสัณฺญาไม่ปรากฏชัด" ดังนี้ ฯ ก็ในสัณฺญา ๒ อย่างนั้น รูปสัณฺญาท่านกล่าวว่า ปรากฏชัด ก็**เนื่องด้วยความขยายตัวแห่งนิมิต** ฯ อัญฺญสิสัณฺญาท่านกล่าวว่า ไม่ปรากฏชัด ก็**เนื่องด้วยความไม่ขยายตัว** ฯ

วุดฺตมฺปิ เจตํ โสปกปญฺหาพฺยาकरण **วิภูตา** ภควา **รูปสณฺญา** อวิภูตา อญฺญสิสณฺญาติ ฯ ตตฺร หิ **นิมิตฺตวฑฺฒนวเสน** รูปสณฺญา วิภูตาติ วุดฺตา ฯ อญฺญสิสณฺญา อวฑฺฒนวเสน อวิภูตาติ ฯ

ส่วนคำที่พระเถระกราบทูลว่า "ข้าพระพุทธเจ้าได้แผ่ไปด้วยอภิวชิรญาณ ท้าวปฐวีนี้" ดังนี้ นั้น ท่านกล่าวด้วยอาการที่มันเข้ามาปรากฏแก่ตัวท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญ ๑

ยี่ ปเนตัง เกวลัง อภิวชิรญาณ อพรี ปฐวี อิมหติ วุตตัง ตัง ลากิสส สโต
อุปฐมานการวเสน วุตตัง ๑

เหมือนอย่างในกาลของพระเจ้าธรรมโศก นกกระเวก เห็นเงาของตัวเองในฝาแว่นโดยรอบ ก็สำคัญว่าเงาของตัวเองเป็นนกกระเวก อยู่ทุกทิศ จึงส่งเสียงอันไพเราะขึ้น จันใดก็ดี แม้พระเถระก็จันนั้น เพราะความที่ท่านชำนาญอภิวชิรญาณ เมื่อเห็นนิมิตอันปรากฏอยู่ทุกทิศ ก็คิดไปว่าปฐวีเต็มไปด้วยอภิวชิรสังขาร จะนี้แล ๑

ยถา หิ ธมมาโสภกาเล กรวีกสกุโณ สมนตา อาทาสภิตตีสู อตตโน ฉาย ทิสฺวา
สพฺพทิสาสู กรวีกสภณฺณิ หุตฺวา มธฺรุํ คิรํ นิจฺจเวเรสิ เหวํ เถโรปี อภิวชิรญาณ
ลาภิตฺตา สพฺพทิสาสู อุปฐมิตํ นิมิตฺตํ ปสฺสฺสนฺโต เกวลาปี ปฐวี อภิวชิรภริตฺตาติ จินฺตเสตีติ ๑

ถามว่า ถ้าอย่างนั้น ความที่อสุภมาณทั้งหลายเป็นอุปมาถรณณ์ ที่กล่าวไว้ **มิผิดไปหรือ** ? **ตอบว่า** ความที่ว่านั้น ไม่ผิดดอก เพราะพระโยคาวจรกลางท่าน ถือเอานิมิต**ในอุทฺตมตกอสฺส** หรือ...**ในอฏฺฐกอสฺส** ก็ตาม ที่ใหญ่ ลางท่านก็ถือเอานิมิตในอสฺสนั้นๆ ที่เล็กๆ โดยบรรยายนี้ ฌานของกลางท่านจึงเป็นอุปมาถรณณ์ ของบางท่านจึงเป็นปริตตารมณณ์ ๑

ยทิ เอวัง ยา อสุภชฺฌานานํ อุปฺปมาถรณมณฺเฑตา วุตฺตทา สทา **วิรุชฺฌตีติ** ๑ สทา จ น วิรุชฺฌตี เอกจฺโจ ทิ **อุทฺตมตเก** वा **อฏฺฐิกเก** वा มหฺนฺเต นิมิตฺตํ คณฺหตี เอกจฺโจ อุปฺปะเก อิมินา ปรียาเยน เอกจฺจสฺส ปริตฺตารมณฺเฑ ฌานํ โหตี เอกจฺจสฺส อุปฺปมาถรณมณฺเฑติ ๑

อีกอย่างหนึ่ง บุคคล**ใด**ไม่เห็นโทษในการขยายอสุภนิมิตนั้น **ขยายไป** ท่านหมายเอา**ฌานของบุคคลนั้น** กล่าวว่า อสุภมาณเป็นอุปมาถรณณ์ ๑ แต่ **ก็ไม่ควรขยายไป** เพราะไม่มีอาณิสสฺส นั้นแล ๑ และแม้กรรมฐานที่เหลือ ก็**ไม่ควรขยาย** **ตั้ง**กายคตาสติ และอสฺสานั้นแหละ ๑

โย वा એતં વજ્જનને આતિનં વપ્પસન્નંતે **વજ્જયતિ** **તં** સનુચય ઉપ્પમાઠરણમણ્ઠતિ વુત્તંતં ๑ આનિસંસાવા પન **ન** **વજ્જેત્થપણ્ણતિ** ๑ **યથા** જ એતાનિ **એવં** સેસાનિપિ ન વજ્જેત્થપણ્ણતિ ๑

ถามว่า เพราะเหตุอะไร ๆ ตอบว่า เพราะบรรดากรรมฐานที่เหลือนั้น **ก่อนอื่น** เมื่อบุคคลขยาย อานาปาน-
นิมิต ก็กองลมเท่านั้น**เจริญ** และอานาปานนิมิตนั้นก็**ถูกจำกัด**โดยโอกาสด้วย ๆ **เพราะมีโทษ** และเพราะ
ถูกจำกัดโดยโอกาสดังนี้ อานาปานสติ จึงไม่ควรขยาย ๆ

กสุมา ๆ เตสุ หิ อานาปานนิมิตต์ **ดาว** วฑฺฒยโต วตฺตราชิเยว **วฑฺฒติ** โอกาเสน จ
ปริจฺฉินฺน ๆ อิติ **สาที่นวตฺตา** โอกาเสน จ ปริจฺฉินฺนตฺตา น วฑฺฒตพฺพ

พรหมวิหาร ก็มีสัตว์เป็นอารมณ์ ๆ เมื่อพระโยคาวจรขยายนิมิต แห่งพรหมวิหารนั้น ก็กองสัตว์เท่านั้น
พึงเจริญ ๆ แต่ว่าประโยชน์ด้วยการเจริญกองสัตว์นั้นก็หาไม่ ๆ เพราะเหตุนี้ แม้พรหมวิหารนิมิตนั้น
ก็ไม่ควรขยาย ๆ

พรหมวิหาร สตฺตารมฺมณา ๆ เตสํ นิมิตต์ วฑฺฒยโต สตฺตราชิเยว วฑฺฒยฺย ๆ น จ
เตน อตฺถิ อตฺถิ ๆ ตสุมา ตมฺปิ น วฑฺฒตพฺพ

ส่วนคำบาลีที่กล่าวว่า "ภิกษุผู้มีเจสหรรคต ด้วยเมตตา แผ่ไปตลอดทิศ ๑" ดังนี้เป็นอาทินั้นท่านกล่าวด้วยอำนาจการจำกัด ฯ แท้จริง พระโยคาวจรผู้จำกัดเอาสัตว์ทั้งหลายในทิศ ๑ ภาวนาไปโดยลำดับเช่นวัดหนึ่งสองวัด พระบาลีเรียกว่า "ผู้ . . . แผ่ไปตลอดทิศ ๑" หาใช่ขยายนิमितไม่ ฯ

ยํ ปน วุตฺตํ เมตฺตาสหคเตน เจตฺสา เอกํ ทิสํ ฌริตฺวาติอาทิ ตํ ปริคฺคหเสณ วุตฺตํ ฯ
เอกาวาสหฺวิอาวาสาทินา หิ อนุกฺกเมณ เอกิสฺสา ทิสาย สตฺเต ปริคฺคเหตฺวา ภาเวนฺโต
เอกํ ทิสํ ฌริตฺวาติ วุตฺโต น นิमितฺตํ วทฺเขนฺโต ฯ

ด้วยปฏิภาคนิमितซึ่งพระโยคาวจรควรทำให้เจริญนั้น ห้ามในพรหมวิหารภาวนานั้นไม่ ฯ ส่วนความเป็นปริตตามรรณและอัปมาณารมณในพรหมวิหารนี้ ก็พึงทราบว่าเป็นด้วยจำกัดนั่นเอง ฯ

ปฏิภาคนิमितฺตเมว เจตฺถ นตฺถิ ยทฺยํ วทฺเขยฺย ฯ ปริตฺตอปฺมาณารมฺมณตา เจตฺถ
ปริคฺคหเสเนว เวทิตฺวา ฯ

แม้ในอารมณ์แห่งอุปสรรคทั้งหลาย **อากาศ** ก็ไม่ควรขยาย **เพราะทำให้กสิณเพิก** ฯ แท้จริง อากาศนั้น จะตั้ง
มนสิการก็เนื่องด้วยการเลิกกสิณเท่านั้น ฯ เมื่อทำให้เจริญมากไปกว่านั้น ก็หาไม่ผลอะไร ๆ ไม่ ฯ **วิญญาน**
ก็ไม่ควรขยาย เพราะเป็นสภาวะธรรม ฯ แท้จริง ใคร ๆ ก็ไม่อาจทำสภาวะธรรมให้เจริญได้ ฯ

อารูปารมมณีสรูป **อากาศ** **กสิณคุณาภิรมตต** ฯ **ต** **หิ** **กสิณูปคมวเสเนว**
มนสิการตพพ ฯ **ตโต** **ปร** **วชฺชยโต** **น** **กิญจิ** **โหติ** ฯ **วิญญาน** **สภาวะมตต** ฯ
น **หิ** **สกา** **สภาวะมม** **วชฺชเมตฺ** ฯ

การหายไปแห่งวิญญาน ก็ไม่ควรขยาย เพราะก็เป็นแต่เพียงความไม่มี แห่งวิญญาน ฯ อารมณ์แห่ง-
แนวสัจญาณาสัจญาณายตนะ ก็ไม่ควรขยาย เพราะเป็นสภาวะธรรมเหมือนกัน ฯ

วิญญานูปคโม **วิญญานสุส** **อภาวตตตตต** ฯ **แนวสัจญาณาสัจญาณายตนารมณ**
สภาวะมตตตต **เยว** **น** **วชฺชเมตพพ** ฯ

กรรมฐานที่เหลือ ก็ไม่ควรขยาย เพราะไม่มีนิมิต ๑ แท้จริง ปฏิภาคนิมิตเป็นนิมิตที่จำต้องทำให้เจริญ โดยแท้ ๑ แต่ว่า **อารมณ์**แห่งอนุสติทั้งหลายมีพุทธานุสติเป็นต้น หาเป็นปฏิภาคนิมิตไม่ ๑

เสขานิ อนิมิตตตตตา ๑ ปฏิภาคนิมิตตํ หิ วฑฺฒตพฺพํ นาม ภเวยฺย ๑ พุทฺธานุสติ-
อาทีนญฺจ เหนว ปฏิภาคนิมิตตํ **อารมณ์** โหติ ๑

เพราะฉะนั้น อนุสติกรรมฐานนั้นจึงไม่ควรขยาย**แล** ๑ บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยโดยเป็นกรรมฐานที่ควร
ขยายและไม่ควรขยาย**ดังนี้** ๑

ตสฺมา ตํ น วฑฺฒตพฺพนฺติ ๑ **เอวํ** วฑฺฒนาวสุตฺตมนโต ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ บทว่า "โดยอารมณ" มีวินิจฉัยดังนี้ ฯ ก็ในกรรมฐาน ๔๐ นี้ กรรมฐาน ๒๒ คือ กสิณ ๑๐ อสุภ ๑๐ อานาปานสติ ๑ กายคตาสติ ๑ นี้ มีอารมณเป็นปฏิภาคนิมิตได้ กรรมฐานที่เหลือ หามีอารมณเป็นปฏิภาคนิมิตไม่ได้ ฯ โดยนัยนั้นกรรมฐาน ๑๒ คือในอนุสสติ ๑๐ อนุสสติ เว้นอานาปานสติและกายคตาสติเหลือ ๘ และ อาหารเรปฏิกุลัญญา จตุธาตุมัญญา วิญญาณัญญาตนะ เนวัญญาณัญญาตนะ นี้มีสภาวะธรรมเป็นอารมณ ฯ กรรมฐาน ๒๒ คือ กสิณ ๑๐ อสุภ ๑๐ อานาปานสติ ๑ กายคตาสติ ๑ นี้มีนิมิตเป็นอารมณ ฯ กรรมฐานที่เหลือ ๖ มีอารมณไม่พึงกล่าว ฯ อนึ่ง กรรมฐาน ๘ คือ วิบุพพะ โลหิตกะ ปุพุกะ อานาปานสติ อาไปกสิณ เตชกสิณวโยกสิณ และลำแสงแห่งตะวันเป็นต้น อันเป็นอารมณในอโลกกสิณ เหล่านี้ มีอารมณไหว ฯ แต่ว่า อารมณไหวเหล่านี้ก็เป็นในตอนต้น ฯ พอเป็นปฏิภาคนิมิตหนึ่ง ฯ กรรมฐานที่เหลือ ๓๒ มีอารมณไม่ไหว แล ฯ บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยโดยอารมณ ดังนี้ ฯ

บทว่า "โดยภูมิ" มีวินิจฉัยว่า ก็ในกรรมฐาน ๔๐ นี้ กรรมฐาน ๑๒ คือ อสุภ ๑๐ กายคตาสติ ๑ อาหารเรปฏิกุลัญญา ๑ นี้ ย่อมไม่เป็นไปในหม่มเวทนา ฯ กรรมฐาน ๑๓ คือ กรรมฐาน ๑๒ นั้น และอานาปานสติ นี้ไม่เป็นไปในพรหมโลก ฯ แต่ในอรุภพ กรรมฐานอื่นเว้น อรูป ๔ ย่อมเป็นไปได้ ฯ ในหม่มนุชยะ กรรมฐาน ย่อมเป็นไปได้ทุกข้อ แล ฯ พึงทราบวินิจฉัยโดยภูมิ ดังนี้ ฯ

บทว่า "โดยการถือเอา" มีวินิจฉัยว่า ก็การวินิจฉัยในบทนี้ บัณฑิตพึงทราบโดยการถือเอาทางดูทางกระทบถูกและทางฟัง ฯ ใน ๓ ทางนั้น กรรมฐาน ๑๔ คือ กสิณวโนวโยกสิณ เหลือ ๙ อสุภ ๑๐ นี้ ต้องถือเอาทางดู ฯ หมายความว่า นิมิตของกรรมฐานเหล่านั้น เมื่อแรกต้องดูด้วยตา แล้วจึงถือเอาได้ ฯ ในกายคตาสติ อารมณของกายคตาสตินั้น ถือเอาได้ทั้งทางดูและทางฟัง ดังนี้ คือ ส่วนที่เป็นตบัญจะ ถือเอาทางดู ส่วนที่เหลือ ถือเอาทางฟัง ฯ อานาปานสติ ถือเอาทางกระทบถูก ฯ วโยกสิณ ถือเอาได้ทั้งทางเห็นและทางกระทบถูก ฯ ที่เหลือ ๑๘ ถือเอาทางฟัง ฯ แต่ในกรรมฐาน ๔๐ นั้น กรรมฐานคือ อุเบกขา พรหม-วิหาร อารูป ๔ นี้ พระโยคาวจรผู้เป็นอาทิกัมมิกะไม่ควรถือเอา ฯ ที่เหลือ ๓๕ จึงควรถือเอา แล ฯ บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยโดยการถือเอา ดังนี้ ฯ

๑ อารมมณโตติ ฯ อิมิสฺส จ จตฺตาลีสา ย มมมฺมจฺจเนสฺส ทส กสิณฺทา ทส อสุภา
อานาปานสฺสตี กายคตาสตีติ อิมานิ ทฺวาวิสตี ปฏฺฐิกาคณิมิตฺตารมฺมณานิ เสสานิ น ปฏฺฐิกาค-
ณิมิตฺตารมฺมณานิ ฯ ตถา ทสฺส อหฺมสฺสตีสุ ฐฺเปตฺวา อานาปานสฺสตีญจ กายคตาสตีญจ อวเสสา
อญฺฺจ อหฺมสฺสตีเย อาทาเร ปฏฺฐิกุลสญฺญา จตฺตาทฺตวญฺฺจฺจํ วิญญฺณญจายตํ เนวสญฺญา-
นาสญฺญาตนฺนตี อิมานิ ทฺวาทส สภาวธมฺมารมฺมณานิ ฯ ทส กสิณฺทา ทส อสุภา อานาปานสฺสตี
กายคตาสตีติ อิมานิ ทฺวาวิสตี นิमितฺตารมฺมณานิ ฯ เสสานิ จ นวตฺตพฺพารมฺมณานิ ฯ ตถา
วิปฺพุกํ โลหิตกํ ปฺพุกํ อานาปานสฺสตี อาปฺกสิณํ เตชฺชกสิณํ วายฺกสิณํ ยญจ อาโลกกสิณ
สุรียาทิเน โอบาสมณฺฑลารมฺมณนฺตี อิมานิ อญฺฺจ จลิตารมฺมณานิ ฯ ตานิ จ โข ปฺพพภาเค ฯ
ปฏฺฐิกาคํ ปน สนนฺสิเนนฺนเมว โทติ ฯ เสสานิ นจลิตารมฺมณานีติ ฯ เอวํ อารมฺมณโต ฯ

ภูมิตโตติ ฯ เอตฺถ จ ทส อสุภา กายคตาสตี อาทาเร ปฏฺฐิกุลสญฺญาติ อิมานิ ทฺวาทส
เทเวสฺส นปฺวตฺตนฺตี ฯ ตานิ ทฺวาทส อานาปานสฺสตี จาติ อิมานิ เตรสฺส พฺรหฺมโลเก นปฺวตฺตนฺตี ฯ
อรุปรเว ปน ฐฺเปตฺวา จตฺตาริ อารุปรเป อญฺญํ นปฺวตฺตตี ฯ มนฺุสฺเสสฺส สพฺพานิปี ปวตฺตนฺตีติ ฯ
เอวํ ภูมิตโตติ ฯ

คหณโตติ ฯ ทิฏฺฐพฺพญฺฺจฺจตฺตคคหณโต เจตฺถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ตตฺร ฐฺเปตฺวา
วายฺกสิณํ เสสา นว กสิณฺทา ทส อสุภาติ อิมานิ เอกุณฺวีสตี ทิฏฺฐเฐน คเหตุพฺพานิ ฯ ปฺพพภาเค
จกฺขุณา โอลิเกตฺวา นิमितฺตํ เนลํ คเหตุพฺพนฺตี อตฺถิ ฯ กายคตาสตีญํ ตจฺปญจกํ ทิฏฺฐเฐน เสลํ
สุเตนาคี เอวํ ตสฺสสารมฺมณํ ทิฏฺฐสุเตน คเหตุพฺพํ ฯ อานาปานสฺสตี พฺพญฺเฐน ฯ วายฺกสิณํ
ทิฏฺฐพฺพญฺเฐน ฯ เสสานิ อญฺฺจารสฺส สุเตน คเหตุพฺพานิ ฯ อูเปกฺขาพฺรหฺมวิหาโร จตฺตาริ อารุปรปฺปตี
อิมานิ เจตฺถ น อาทิกมฺมิเกน คเหตุพฺพานิ ฯ เสสานิ ปญจจตฺตีสฺส คเหตุพฺพานีติ ฯ เอวํ คหณโต ฯ

บพว่า "โดยอารมณ์" มีวินิจฉัยดังนี้ ฯ ก็ในกรรมฐาน ๔๐ นี้ **กรรมฐาน ๒๒** คือ กสิณ ๑๐ อสุภ ๑๐ อานาปานสติ ๑ กายคตาสติ ๑ นี้ มีอารมณ์เป็นปฏิภาคนิมิตได้ **กรรมฐานที่เหลือ** ทว่ามีอารมณ์เป็นปฏิภาคนิมิตได้ไม่ ฯ

อารมณ์นโตติ ฯ อิมesu จ จตตาลีสาช กมมฏฐานesu ทส กสิณา ทส อสุภา อานาปานสุสติ กายคตาสตีติ อิมานิ **ทวารีสติ** ปฏิภาคนิมิตตารมมณานิ **เสธานี** น ปฏิภาคนิมิตตารมมณานิ ฯ

โดยนัยนี้ **กรรมฐาน ๑๒** คือในอนุสสติ ๑๐ อนุสสติ เว้นอานาปานสติและกายคตาสติเหลือ ๘ และ อาหารเรปฏิกุลัญญา จตุตตาวุฏฐาน วิญญาณัญญาชตนะ เหวลัญญานาสัญญาชตนะ นี้มีสภาวะธรรมเป็นอารมณ์ ฯ

ตถา ทสสุ อนุสตีสุ ฐุเปตวา อานาปานสุสติชจ กายคตาสตีชจ **อวเสธา** อฏฐุ อนุสตีโย อาหารเร ปฏิกุลัญญา จตุตตาวุฏฐาน วิญญาณัญญาชตนะ เหวลัญญา- นาสัญญาชตนะติ อิมานิ **ทวารส** สภาวะมมารมมณานิ ฯ

กรรมฐาน ๒๒ คือ กสิณ ๑๐ อสุภ ๑๐ อานาปานสติ ๑ กายคตาสติ ๑ นี้มีนิมิตเป็นอารมณ์ ฯ กรรมฐาน
ที่เหลือ ๖ มีอารมณ์ไม่พึงกล่าว ฯ

ทส กสิณา ทส อสุภา อานาปานสุสติ กายคตาสติติ อิมานิ **ทวารวิสติ** นิมิตตารมณานิ ฯ
เสธานี จ นวตตพพารมณานิ ฯ

อนึ่ง **กรรมฐาน ๘** คือ วิปัสสนา โลหิตกะ ปุพฺพกะ อานาปานสติ อาโปกสิณ เตโชกสิณ วายุกสิณ และ
ลำแสงแห่งตะวันเป็นต้นอันเป็นอารมณ์ในอาโลกกสิณ เหล่านี้ **มีอารมณ์ไหว** ฯ แต่ว่า อารมณ์ไหวเหล่านั้น
ก็เป็นในตอนต้น ฯ **พอเป็นปฏิภาคก็แนบนิ่ง** ฯ **กรรมฐานที่เหลือ ๓๒ มีอารมณ์ไม่ไหว** แล ฯ บัณฑิต
พึงทราบวินิจฉัยโดยอารมณ์ ดังนี้ ฯ

ตถา วิปฺพทกํ โลหิตกํ ปุพฺพกํ อานาปานสุสติ อาโปกสิณํ เตโชกสิณํ วายุกสิณํ ยญจ
อาโลกกสิณํ สุรียาทินํ โภภาสมณฺหการมณฺหติ อิมานิ **อภฺฐ จลิตารมณานิ** ฯ ตานิ
จ โข วิปฺพทกํ ฯ ปฏิภาคํ **ปน** สนนินฺนเมว โหติ ฯ **เสธานี นจลิตารมณานิ**ติ ฯ
เอวํ อารมณโต ฯ

บทว่า "โดยภูมิ" มีวินิจฉัยว่า ก็ในกรรมฐาน ๔๐ นี้ **กรรมฐาน ๑๒** คือ อสุภ ๑๐ กายคตาสติ ๑
อาหารปฏิกุศลสัญญา ๑ นี้ ย่อมไม่เป็นไปในหมู่เทวดา ฯ **กรรมฐาน ๑๓** คือ กรรมฐาน ๑๒ นั้น และ
อานาปานสติ นี้ไม่เป็นไปในพรหมโลก ฯ แต่ในอรูปภพ **กรรมฐานอื่น**เว้น อรูป ๔ ย่อมเป็นไปได้ ฯ
ในหมู่มนุษย์ **กรรมฐาน** ย่อมเป็นไปได้**ทุกข้อ** แล ฯ ฟังทราบวินิจฉัยโดยภูมิ ดังนี้ ฯ

ภูมิโตติ ฯ เขตถ จ หส อสุภา กายคตาสติ อาหาร ปฏิกุศลสัญญาติ อิมานิ
ทวารส เทเวสุ นปวัตตุนติ ฯ ตานิ ทวารส อานาปานสฺสติ จาติ อิมานิ **เตรส**
พรหมโลกे นปวัตตุนติ ฯ อรูปภเว ปน **ฐเปตฺวา จตฺตาริ อารูปเป** **อญญ**
นปวัตตติ ฯ มนุสฺเสสุ **สพฺพานิ** ปวัตตุนตีติ ฯ เอว ภูมิโต ฯ

บทว่า "โดยการถือเอา" มีวินิจฉัยว่า ก็การวินิจฉัยในบทนี้ บัณฑิตพึงทราบ**โดยการถือเอาทางดู-**
ทางกระทบถูกและทางฟัง ฯ ใน ๓ ทางนั้น **กรรมฐาน ๑๙** คือ กสิณแว่นวโยกสิณ เหลือ ๙ อสุภ ๑๐ นี้
ต้องถือเอา**ทางดู** ฯ **หมายความว่า** นิमितของกรรมฐานเหล่านั้น เบื้องแรกต้องดูด้วยตา แล้วจึงถือเอาได้ ฯ

คหณโตติ ฯ **ทิจฺฐนฺนุสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส** เจตถ วินิจฺฉโย เวทิตพฺโพ ฯ ตตร
ฐเปตฺวา วาโยกสิณํ เสสา นว กสิณา หส อสุภาติ อิมานิ **เอภฺนวีสติ** **ทิจฺฐเนน**
คเหตุพฺพานิ ฯ ปุพฺพภาเค จกฺขุณา โอลิเกตฺวา นิमितตํ เนลํ คเหตุพฺพนฺติ **อตฺเถ** ฯ

ในกายคตาสติ **อารมณ์**ของกายคตาสตินั้น ถือเอาได้ทั้งทางดูและทางฟัง ดังนี้ คือ ส่วนที่เป็นตจปัญจะ
ถือเอาทางดู ส่วนที่เหลือ ถือเอาทางฟัง ๖ อานาปานสติ ถือเอาทางกระทบถูก ๖ วาโยกลีณ ถือเอาได้ทั้ง
ทางเห็นและทางกระทบถูก ๖ ที่เหลือ ๑๘ **ถือเอา**ทางฟัง ๖

กายคตาสติย์ ตจปัญจกัม ทัฏฐฐเน สลั สุตนาติ เอว ๓ **ตสุสารมมณ** ทัฏฐฐสุเตน คเหตุพพ ๖
อานาปานสสติ ฆุฏฐฐเน ๖ วาโยกลีณ ทัฏฐฐฆุฏฐฐเน ๖ เสธานี อฏฐฐฐฐ สุตเน
คเหตุพพานิ ๖

แต่ในกรรมฐาน ๔๐ นั้น กรรมฐานคือ อุเบกขาพรหมวิหาร อารูป ๔ นี้ พระโยคาวจร**ผู้เป็นอาทิกัมมิกะ**
ไม่ควรถือเอา ๖ **ที่เหลือ ๓๕** จึงควรถือเอา **แล** ๖ บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยโดยการถือเอา ดังนี้ ๖

อุเบกขาพรหมวิหาร จตตาริ อารูปปาติ อิมานิ เจตถ น **อาทิกัมมิเกน** คเหตุพพานิ ๖
เสธานี ปณจตุตัส คเหตุพพานิ**ติ** ๖ เอว คหนโต ๖

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ส่วนในข้อว่า "เป็นผู้มีอชฌาย์อันถึงพร้อมและมีอธิมุตติอันถึงพร้อม" นั้น มีวินิจฉัยดังนี้ ๑
 อันพระโยคีนั้นพึงเป็นผู้มีอชฌาย์อันถึงพร้อมโดยอาการ ๖ เนื่องด้วยคุณธรรมมีโอโลกะเป็นต้น ๑
 ด้วยพระโยคีผู้มีอชฌาย์อันถึงพร้อมอย่างนี้ ย่อมจะบรรลุโพธิ ๓ อย่างใดอย่างหนึ่ง ๑ ดังท่านกล่าวไว้ว่า
 ๑ กิ้อชฌาย์ ๖ ประการของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความสุกรอบแห่งโพธิ คือ
 พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาย์กปรด้วยอโลกะ เห็นโทษในโอโลกะอยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์
 ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาย์กปรด้วยโทสะ เห็นโทษในโทสะอยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มี
 อชฌาย์กปรด้วยโมหะ เห็นโทษในโมหะอยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาย์
 ในเนกขัมมะ เห็นโทษในการครองเรือนอยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาย์ในปิเวก
 เห็นโทษในสังคณิกา อยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาย์ในนิสสรณะ เห็นโทษในภพ
 และคติทั้งปวงอยู่โดยปกติ ๑ ดังนี้ ๑ แท้จริงบุคคลเหล่าใดเหล่าหนึ่งเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี
 พระอนาคามี พระชีนาสพ พระปัจเจก-พุทธะและพระสัมมาสัมพุทธะ ทั้งที่เป็นอดีตเป็นอนาคตและเป็น
 ปัจจุบัน ท่านทั้งปวงนั้นได้บรรลุคุณวิเศษที่ตนจะพึงบรรลุได้ ก็ด้วยอาการ ๖ เท่านั้น ๑ เพราะเหตุนี้
 พระโยคีพึงเป็นผู้มีอชฌาย์ถึงพร้อมโดยอาการ ๖ นี้เถิด ๑ อนึ่ง พระโยคีพึงเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอธิมุตติ
 โดยความเป็นผู้น้อมไปในธรรมนั้น ๑ อธิบายว่า พึงเป็นผู้น้อมไปในสมมติ หนักไปในสมมติ โนม้ไปในสมมติ
 และเป็นผู้น้อมไปในพระนิพพาน หนักไปในพระนิพพาน โนม้ไปในพระนิพพาน เทอญ ๑ ก็แล จริยาของ
 พระโยคีนั้นผู้มีอชฌาย์และอธิมุตติถึงพร้อมแล้วอย่างนี้ ขอกรรมฐานอยู่ พระอาจารย์ ผู้ได้เจโตปริยญาณ
 ตรวจสอบดูจริต แล้วก็พึงทราบได้ ๑ อาจารย์นอกนี้ ต้องถามเอา โดยนัยว่า เธอเป็นคนจริตอะไร หรือว่า
 ธรรมเหล่าใดเป็นไปมากแก่เธอ หรือว่า เมื่อเธอมนสิการกรรมฐานข้อไหนจึงมีความสุข หรือ จิตของเธอ
 น้อมไปในกรรมฐานบทไหน ดังนี้เป็นต้น จึงจะทราบได้ ๑ พระอาจารย์ได้ทราบอย่างนี้แล้วจึงบอก
 กรรมฐานอันอนุกุลแก่จริยาเถิด ๑ ก็แลเมื่อจะบอก พึงบอกโดย ๓ วิธี ๑ คือ สำหรับผู้เรียนกรรมฐานอยู่
 โดยปกติ พึงให้ทำการสาธยาย นิ่ง ๑ ๒ หน แล้วจึงให้ ๑ สำหรับผู้อยู่ในสำนักพึงบอกให้ทุกขณะที่เธอ
 มา ๑ สำหรับผู้เรียนแล้วใคร่จะไปที่อื่น พึงบอก อย่าให้ย่อหน้า อย่าให้พิสดารนัก ๑ ในกรรมฐานเหล่านั้น
 ก่อนอื่น เมื่อจะบอกปฏิภาณกรรมฐาน พึงบอกอาการ ๙ นี้ คือ กสิณโทษ ๔ การทำกสิณ ภาวนานัยแห่ง
 กสิณที่ทำแล้ว นิमित ๒ สมภาติ ๒ สัมปายะและอสัมปายะ ๗ อัปปนาโกศล ๑๐ วิริยสมตภา อัปปนาวิธาน ๑

๑ สมฺปนฺนชฺฌาสเยน สมฺปนฺนาคิสมฺมุตฺตินา จ หุตฺวาติ เอตฺถ ปน ๑ เตน โยคินา อโลภาทีนํ
วเสน ฉหากาเรหิ สมฺปนฺนชฺฌาสเยน ภวิตพฺพํ ๑ เอวํ สมฺปนฺนชฺฌาสโย หิ ติสฺสนนํ โพธิํ
อญฺญตรํ ปาปุณฺณติ ๑ ยถาห ๑ ฉอชฺฌาสยว โพธิสฺส ตฺตา โพธิปริปากาย สํวตฺตนฺติ อโลภชฺฌาสยา
จ โพธิสฺส ตฺตา โลภ โสทสฺส สววินโน อโอสชฺฌาสยา จ โพธิสฺส ตฺตา โสเส โสทสฺส สววินโน อโมหชฺฌาสยา
จ โพธิสฺส ตฺตา โมเห โสทสฺส สววินโน เนกขมมชฺฌาสยา จ โพธิสฺส ตฺตา ฆราวาเส โสทสฺส สววินโน
ปวิเวกชฺฌาสยา จ โพธิสฺส ตฺตา สงฺคณิกาย โสทสฺส สววินโน นิสฺสรณชฺฌาสยา จ โพธิสฺส ตฺตา สพฺพ-
ภวคตีสฺสุ โสทสฺส สววินโนติ ๑ เย หิ เกจि อตีตนาคตปจฺจุปฺนฺนา โสตาปฺนฺนสททาคามิ-
อนาคามิขีณาสวปจฺเจกพฺพทฺธสมฺมาสพฺพทฺธา สพฺเพ เต อิมฺเหว ฉหิ อากาเรหิ อตฺตนา อตฺตนา
ปตฺตพฺพํ วิเสสํ ปตฺตา ๑ ตสฺมา อิมฺหิ ฉหากาเรหิ สมฺปนฺนชฺฌาสเยน ภวิตพฺพํ ๑ ตพฺพิมฺมุตฺตตฺตาย
ปน อคิสมฺมุตฺตสมฺปนฺเนน ภวิตพฺพํ ๑ สฺมาธาคิสมฺมุตฺเตน สฺมาธิครุเกน สฺมาธิปฺพภาเรน นิพฺพานาคิสมฺมุตฺเตน
นิพฺพานครุเกน นิพฺพานปฺพภาเรน จ ภวิตพฺพนฺติ อตฺถ ๑ เอวํ สมฺปนฺนชฺฌาสยาคิสมฺมุตฺติโน ปนฺสฺส
กมฺมมฺภูจฺฉานํ ยาจโต เจโตปริยญฺญานลาภินา อจฺริเยน จิตฺตวาร์ อโโลเกตฺวา จริยา ชานิตพฺพา ๑
อิตฺเรน กิจฺจโรตฺติ เก วา เต ฐมฺมา พหุลํ สฺมฺหาจฺรณฺติ กิ วา เต มนสิโกโรตฺติ ฆาสฺสุ โหติ กตฺรสมฺมึ
วา เต กมฺมมฺภูจฺฉานเ จิตฺตํ นมตีติ เอวมาทีหิ นเยหิ ปุจฺจิตฺวา ชานิตพฺพา ๑ เอวํ ญฺตฺวา จริยานุกุลํ
กมฺมมฺภูจฺฉานํ กเถตพฺพํ ๑ กเถนฺเตน จ ติวิเชน กเถตพฺพํ ๑ ปกตฺติยา อุกฺคหิตกมฺมมฺภูจฺฉานสฺส เอกํ
เทว นิสฺสชฺชา สชฺฌายํ กาทฺตฺวา ทาทพฺพํ ๑ สนฺติเก วสนฺตสฺส อากตาคตกฺขณเณ กเถตพฺพํ ๑
อุกฺคเหตฺวา อญฺญตร คนฺตฺกามสฺส นาทิสงฺขิตฺตํ นาทิวิตฺถาริกํ กตฺวา กเถตพฺพํ ๑ ตตฺถ ปุจฺฉวิกฺสิณฺ
ตาว กเถนฺเตน จตฺตาโร กสิณฺโอสสา กสิณฺกรณํ กตฺสฺส ภาวนฺนโย ทฺวิริํ นิมิตฺตํ ทฺวิโร สฺมาธิ
สฺตฺตฺวิริํ สฺปฺปายาสฺปฺปายํ ทฺสฺวิริํ อปฺปนาโกสฺสลลํ วิริยสมฺตา อปฺปนาวิธานนฺติ อิมเ นว อากาธา
กเถตพฺพา ๑

ส่วนนี้ในชื่อว่า "เป็นผู้มีอชฌาสัยอันถึงพร้อมและมีอธิมุตอันถึงพร้อม" นั้น มีวินิจัยดังนี้ ๗
อันพระโยคีนั้นพึงเป็นผู้มีอชฌาสัยอันถึงพร้อมโดยอาการ ๖ **เนื่องด้วย**คุณธรรมมีโอโลกะเป็นต้น ๗
ด้วยพระโยคีผู้มีอชฌาสัยอันถึงพร้อมอย่างนี้ ย่อมจะบรรลุปุทธิ ๓ อย่างใดอย่างหนึ่ง ๗

สมปยุตตสมาสเยน สมปยุตตนิมิตตนา จ หุตวาติ เอตถ ปน ๗ เตน โยคินา
อโลกาทินิ **วเสน** จหากาเรหิ สมปยุตตสมาสเยน ภวิตัพพ ๗ เอว สมปยุตตสมาสโย **หิ**
ติสุสนนํ โพธิณํ อญญตรํ ปาปุณาติ ๗

ตั้งท่านกล่าวไว้ว่า ๗ ก็อชฌาสัย ๖ ประการของพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความสุกรอบ
แห่งโพธิ **คือ** พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย**เป็นผู้มีอชฌาสัยยกอปรด้วย**โอโลกะ **เห็นโทษ**ในโอโลกะอยู่โดยปกติ ๑
พระโพธิสัตว์ทั้งหลาย**เป็นผู้มีอชฌาสัยยกอปรด้วย**โทสะ **เห็นโทษ**ในโทสะอยู่โดยปกติ ๑

ยถา ๗ จอชฌาสยาว โพธิสตุตา โพธิปริปากาย ส่วตตุนติ **อโลกชฌาสยา** จ
โพธิสตุตา โลก โทสทสสาวิโน **อโทสชฌาสยา** จ โพธิสตุตา โทเส โทสทสสาวิโน

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาสัยกปรด้วยอโมหะ เห็นโทษในโมหะอยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาสัยในเนกขัมมะ เห็นโทษในการครองเรือนอยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาสัยในปริเวก เห็นโทษในสังคณิกา อยู่โดยปกติ ๑ พระโพธิสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีอชฌาสัยในนิสสรณะ เห็นโทษในภพและคติทั้งปวงอยู่โดยปกติ ๑ **ดังนี้** ๑

อโมหชฌาสยา จ โพธิสตุตา โมเห โทสทสุสวโน **เนกขมมชฌาสยา** จ โพธิสตุตา
ฆรวาเส โทสทสุสวโน **ปริเวกชฌาสยา** จ โพธิสตุตา สงคณิกาย โทสทสุสวโน
นิสสรณชฌาสยา จ โพธิสตุตา สพพวาคตีสู โทสทสุสวโน**ติ** ๑

แท้จริงบุคคล**เหล่าใดเหล่าหนึ่ง**เป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระชีณาสพ พระปัจเจก-
พุทธะและพระสัมมาสัมพุทธะ **ทั้งที่เป็นอดีตเป็นอนาคตและเป็นปัจจุบัน ท่านทั้งปวงนั้น**ได้บรรลุคุณ
วิเศษที่ตนจะพึงบรรลุได้ ก็ด้วยอาการ ๖ เท่านั้น ๑

เย **หิ** **เกจิ** **อดีตอนาคตปัจจุบันนา** โสตาปนุสทาคามีอนาคามีชีณาสพปัจเจกพุทธ-
สมมาสัมพุทธา **สพเพ เต** อิมเหว จหิ อากาเรหิ **อดีตนา** **อดีตนา** **ปตตพพ** วิเสส
ปตตนา ๑

เพราะเหตุนี้ พระโยคี**พึงเป็นผู้มี**อชฌาสัยถึงพร้อมโดยอาการ ๖ นี้เถิด ฯ อนึ่ง พระโยคี**พึงเป็นผู้**ถึงพร้อมด้วยอภิมุติ **โดยความเป็นผู้น้อมไปในธรรมนั้น** ฯ **อธิบายว่า** พึงเป็นผู้**น้อมไปในสมาธิ** หนักไปใน**สมาธิ** **น้อมไปในสมาธิ** และเป็นผู้**น้อมไปในพระนิพพาน** หนักไปใน**พระนิพพาน** **น้อมไปในพระนิพพาน** เทอญ ฯ

ตสุมา อิมหิ จหากาเรหิ สมฺปนฺนชฺฌาสเยน **ภวิตพฺพ** ฯ **ตทริมฺตตาย** ปน อภิมุตฺติสมฺปนฺเนน **ภวิตพฺพ** ฯ **สมาธาธิมฺตเตน** **สมาธิครุเกน** **สมาธิปฺพภาเรน** **นิพพานาธิมฺตเตน** **นิพพานครุเกน** **นิพพานปฺพภาเรน** จ **ภวิตพฺพนฺติ** **อตฺโต** ฯ

ก็แล **จริยา**ของพระโยคี**นี้**ผู้มีอชฌาสัยและอภิมุติถึงพร้อมแล้วอย่างนี้ ขอกรรมฐานอยู่ พระอาจารย์**ผู้ได้เจโตปริยญาณ** ตรวจสอบละเอียด แล้วก็พึงทราบได้ ฯ

เอวํ สมฺปนฺนชฺฌาสยาธิมฺตฺติโน ปนสฺส กมฺมฏฺฐานํ ยาจโต **เจโตปริยญาณลาภินา** **อาจริเยน** **จิตฺตวาระ** **โวลเกตฺวา** **จริยา** **ชานิตพฺพา** ฯ

อาจารย์นอกนี้ ต้องถามเอา โดยนัยว่า เธอเป็นคนจริตอะไร หรือว่า ธรรมเนียมเล่าไรเป็นไปมากแก่เธอ หรือว่า เมื่อเธอมนสิการกรรมฐานข้อไหนจึงมีความผาสุก หรือ จิตของเธอ**น้อมไป**ในกรรมฐานบทไหน ดังนี้เป็นต้น จึงจะทราบได้ฯ

อิตเรน กิจริโถสิ เก วา เต ฐมา พหุล สมุทาจรุตติ กิ วา เต มนสิกรโธโต ผาสุ โหติ กตรสุมิ วา เต กम्मภูฐานเน จิตตัม นมตีติ เอวมาทีหิ นเยหิ ปุจฉิตวา ซานิตพพา ฯ

พระอาจารย์ได้ทราบอย่างนี้แล้วจึงบอกกรรมฐานอันอนุกุลแก่จรรยาเถิด ฯ ก็แลเมื่อจะบอก ฟังบอกโดย ๓ วิธี ฯ คือ **สำหรับผู้เรียนกรรมฐานอยู่**โดยปกติ ฟังให้ทำการสาธยาย นิ่ง ๑ ๒ หน แล้วจึงให้ ฯ สำหรับ ผู้อยู่ในสำนักฟังบอกให้ทุกขณะที่เธอมา ฯ สำหรับผู้เรียนแล้วใครจะไปอื่น ฟังบอก อย่าให้ย่อนัก อย่าให้พิสดารนัก ฯ

เอว ญตวา จรียานุกุล กम्मภูฐานัน กเถตพพ ๑ กเถนเตน จ ติวิเชน กเถตพพ ๑ ปกตिया **อุคคหิตกम्मภูฐานสฺส** เอกัง เทว นิสฺชชา สฺชฌายํ กาทตวา ทาทพพ ๑ สนนติเก วสนตสฺส อาคตาคตกฺขเณ กเถตพพ ๑ **อุคคเหตุวา อญญตฺร** คนฺตูกามสฺส **นาตีสงฺขิตตํ** นาติวิตฺถาริกํ กตฺวา กเถตพพ ๑

ในกรรมฐานเหล่านั้น ก่อนอื่น เมื่อจะบอกปฐมวิถีสถิตกรรมฐาน ฟังบอกอาการ ๕ นี้ คือ กสิณโทษ ๔ การทำกสิณ ภาวนานัยแห่งกสิณที่ทำแล้ว นิมิต ๒ สมภาติ ๒ สัมปายะและอสัมปายะ ๗ อัมปนาโกศล ๑๐ วิริยสมตอ อัมปนาวิธาน ฯ

ตตถ ปฐมวิถีสถิตํ ดาว กถนุเตน จตตารโ กสิณโทสา กสิณกรรมํ กตสฺส ภาวนานโย ทูริชํ นิมิตตํ ทูริชํ สมภาติ สตตฺตวิชํ สัมปายาสัมปายํ ทสฺวิชํ อัมปนาโกสลลํ วิริยสมตอ อัมปนาวิธานนฺติ อิมเ นว อการา กถตพฺพา ฯ

